
Fra Tidehvervet

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Fra Tidehvervet	4
Metadata om værket	4
Titel	5
1. Akt: I	5
2. Akt: II	28
3. Akt: III	44
4. Akt: IV	84
5. Akt: V	109

Fra Tidehvervet

Kilde Munk, Kaj. 1948. “Fra Tidehvervet”, i *Mindeudgave: Kærlighed og andre Skuespil*, 193-289, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Indledning

Skuespillet havde oprindeligt titlen *T. L. C.* efter initialerne på den romerske digter og filosof, Titus Lucretius Carus (ca. 99 - ca. 55 f.Kr.), ofte kaldet Lucretius, og handler om dennes liv og levned. Fra de historiske kilder vides næsten intet udover, at han skrev et læredigt i 6 bøger om, hvordan verden er opbygget og fungerer: *De rerum natura* (Tingenes natur, Om verdens natur). Hvor, Munk er kommet i forbindelse med Lucretius og har fundet inspirationen til sit drama, vides ikke, men det kan med rimelighed antages, at Munk som udgangspunkt må have læst om Lucretius på filosofikum (datidens indledende universitetseksamen i filosofi) i 1917.

Skuespillets overordnede handling er en skildring af begivenheder i Lucretius' liv i perioden fra han er 17 år og resten af hans liv. I fokus står hans gerning med at skrive et stort værk, der skal bringe et skifte eller omvæltning (tidehverv), som vil oplyse og frigøre mennesket. Tematisk kan skuespillet således ses som en art fortsættelse af skildringen af professor Kraters forskergerning i skuespillet *I Brændingen* (skrevet 1926-1927, ofte betegnet 'Brandestykket').

Centralt i stykkets tematik står begreberne 'tro' og 'tvivl', begreber som også dybt optog og sled på den unge Munk under studierne og de første år af præstegerningen i Vedersø. 'Tro og tvivls-problematikken' behandles også i andre skuespil fra samme periode *Kærlighed* (skrevet 1926) og til dels i *Ordet* (skrevet 1925).

Som *I Brændingen* (1926) eller *Egelykke* (1939) har *Fra Tidehvervet* en åndshøvding som hovedfigur. Genremæssigt kan skuespillet ses som en filosofisk-eksistentiel refleksion. Dets konklusion – sandheden eller fornuften skal indgå i en harmonisk syntese med kærligheden – minder stærkt om Brandestykkets afsluttende scene. Ligesom *Pilatus* og *Samson* er *Fra Tidehvervet* skrevet på vers.

Fra Tidehvervet

1. Akt: I

AUGUREN¹ VESONIUS LUCRETIUS'S HUS

Slaver gaar og dækker Bord.

- (1) En Slave: Jamen vi kan jo ikke være sikker paa — — —
- (2) Overslaven Syrax: Jamen! Jamen! Jamen! tør du, Jamenius, kan du ikke gøre andet end, hvad du er sikker paa giver et heldigt Resultat, saa skær Halsen over paa dig selv; saa er du sikker paa, du dør.
- (3) En anden Slave: Kan vi nu stole paa, at naar Ildskæret staar ned gennem Gaderne, at saa har Spartacus² ogsaa virkelig vundet? jeg mener, de skjulte Tjæretønder kunde jo blive antændt ved en Fejltagelse.
- (4) Syrax: Du mener! du mener! Alting kan ske ved en Fejltagelse; det kan du takke for, at du er bleven til.
- (5) Den første Slave: Det er nu farligt, Syrax.
- (6) Syrax: Naar Spartacus har vundet, gaar han strax denne Gang mod Rom; naar vi herinde er raske i det og slaar alle vore Herskaber ihjel ved første Budskab, kan vi modtage ham i Portene, og Byen er vor. Saa er det farligt, Dromedarius, for dem, der ikke har hjulpet til. Naar bare vi faar skaaret Ørene og Næsen af dig, kan du komme til at ligne en nydelig Solnedgang.

¹*Auguren*: Latinsk betegnelse for en romersk præst eller spåmand, som af forskellige tegn, bl.a. fuglenes flugt, tog varsel og skulle finde ud af, om guderne billigede eller misbilligede en påtænkt handling. [DSD]

²*Spartacus*: Spartacus (d. 71 f.Kr.), romersk slave-gladiator, under hvis ledelse en gruppe gladiatorer i 73 f.Kr. brød ud af deres kaserne i Capua. De bemægtigede sig våben og indledte et oprør, som fik tilslutning af måske 90.000 slaver. Den ene romerske legion efter den anden blev knust, og snart beherskede slavehæren hele Syditalien. [DSD]

- (7) Den første: Jamen — — —
- (8) En tredie Slave: Spild ikke din Tid paa de to Krystere, Syrax.
Vi gør, som du siger os.
- (9) Slaver: Hørt! Hørt! Ja! Ja!
- (10) Syrax: Godt, Børn, godt! Vi kan vente Budskabet fra Kampen
snart, meget snart, maaske allerede mens vor Herre og Frue
og deres Gæster sidder til Bords. I samme Øjeblik det lys-
ner i Gaden, styrter vi alle frem. Ingen af dem maa und-
slippe, hverken Mænd eller Kvinder, ingen maa slippe med Livet, forstaar I?
- (11) Slaverne: Ve! ve Tyrannerne!
- (12) En Slave: De har bælget Vin nok i sig.
- (13) En anden: Og ædt Lærketunger nok.
- (14) En tredie: Og byttet Koner nok.
- (15) En fjerde: Og mishandlet os og pint os og — —
- (16) Syrax: Ss! stille! paa Plads! Vesonius Lucretius kommer.
- (17) Vesonius: (*ind med Lascus Memmius³ og deres Hustruer Palmira og Rheta*) Er
Bordet rede?
- (18) Syrax: Strenge Herre, ja.
- (19) Vesonius: Saa ber jeg dig, min Lascus Memmius,
at du som Ven af mig og Gæst i Huset,
men og som den, der længer Tid end jeg
har tjent de høje Guder og vor Stat som
Augur, vil vælge dig din Plads ved Bordet.

³*Memmius*: Efternavnet er sandsynligvis lånt fra digteren og vennen Gaius Memmius, til hvem Titus dedikerede sit digterværk "De rerum natura". I Munks manuskript bruges enkelte steder staveformen 'Memmjus'. [BOE]

- (20) Lascus: Vel, skal det gaa saa stift til mellem os!
Her nærmest ved Karaflen smider jeg mig.
Og Husets Frue faar jeg vel til Bords?
- (21) Palmira: Det gør du sikkert, Lascus. Savnet af mig
fordærver knap min Husbonds Appetit.
- (22) Vesonius: Og du, Fru Rheta, du vil ta' til Takke
med Pladsen ved min Side.
- (23) Rheta: Ta' til Takke
og takke til.
- (24) Vesonius: Men dette Bæger ofrer
jeg dig, o Jupiter⁴, Alvældige,
du, Gudernes og Menneskenes Fader,
ofrer dig det som Gæstevenskabs Signer⁵.
Og end et Bæger vil jeg ofre — ofre
dig, Vesta⁶, det for Arnen, som vi fire
i Kvæld har drøftet Muligheden for.
Og førend vi begynder paa vort Maaltid,
skal Takken lyde, Tak til dig, Ven Lascus,
og Rheta, dig, for eders gode Tanker
og Ønsker for vor Søn. I ved, min Hustru
og jeg har samme Tanker for jer Datter.
Gudinde Venus⁷, hil dig! dette Bæger
ofrer jeg dig, — det er mit Hjertes Tak,
at du har vist dig indforstaaet med os
og ladet Drengen med de skælmske Pile
⁸saare — dybt — Charitas⁹ og Titus'¹⁰ Bryst.

⁴*Jupiter*: Øverste gud i den romerske mytologi, vejrgud og beskytter af lande, samfund, love og retfærdighed. [BOE]

⁵*Signer*: Kommer af det latinske "signare" (at mærke) og bruges her i betydningen "velsigner". [ODS]

⁶*Vesta*: Vesta, romersk gudinde for arneilden, symbolet på den romerske stats stabilitet. [DSD]

⁷*Venus*: Gudinden for kærlighed i den romerske mytologi. [BOE]

⁸*Drengen med de skælmske Pile*: Reference til Amor, den romerske mytologis personifikation af kærlighed, der ofte afbildes som et barn med vinger samt bue og pil. [DSD]

⁹*Charitas*: Navnet kan komme af det græske "charis", som betyder ynde, skønhed, men stammer mere sandsynligt fra det latinske "caritas", der betyder hengivenhed, næstekærlighed og udgør en af hoveddyderne i kristendommen. [DSD]

¹⁰*Titus*: Titus Lucretius Carus (ca. 99 - ca. 55 f.Kr.), ofte kaldet Lucretius (Lukrets), romersk digter og filosof, om hvis liv og levnet næsten intet vides ud over, at han skrev et læredigt i 6 bøger om, hvordan verden er opbygget og fungerer: "De rerum natura" ("Tingenes natur" eller "Om verdens natur"). [DSD & BOE & EEM]

- (25) Lascus: Se Fliserne! de utaknemmelige!
de drikker ikke rask den gode Vin,
men la'r den staa; næ, bliv nu ikke ved med
at spille den paa Tunger uden Tørst.
- (26) Vesonius: Først Guderne, saa Menneskene, Lascus.
- (27) Palmira: Glem ej, min Husbond er en Alvorsmand.
- (28) Lascus: Det er vi alle, alle Alvorsmænd,
saa sandt vi alle spiller med i Livets
Tragedie; men ved den Gud Bibceler¹¹,
som jeg har lavet selv som Gud for det
at drikke hurtigt — aah, hvor gør det godt
at smide Masken bort engang imellem
og bære sit glade blussende Ansigt frit.
Skaal, Puttehøne, glæd dig ved at sidde
den dybeste af Roms Augurer nær!
- (29) Rheta: Tak! Lascus, Tak! jeg glæder mig.
- (30) Palmira: Jeg ogsaa.
- (31) Lascus: Javisst, den fedeste har ogsaa Ynder.
- (32) Palmira: Du overdriver.
- (33) Lascus: Altid, kære, altid.
Jeg overdriver — mest i Mad og Drikke.
Og denne Fyldes Maal — hvad nu, Vesonius?
- (34) Vesonius: Jeg drikker med dig paa, at du endnu
en Række Aar bestrider dit Augurhverv.
- (35) Palmira: Forstaar du det?
- (36) Vesonius: Ja, ja, det nytter ikke.
Jeg tvinger ikke Drengen mod hans Vilje.

¹¹*Bibceler*: Finurlig og humoristisk sammensætning af to latinske ord: "bibo" (at drikke) og "celer" (hurtigt).

(37) Palmira: Saa tving ham *med* hans Vilje, er det muligt.
Dit Sprog har tabt i Skønhed som du selv.

(38) Lascus: Javisst, det er det Græsk, det er det Græsk,
det ødelægger dit Latin, Vesonius.

(39) Rheta: Vesonius's Sprog var aldrig mere skønt,
end det er nu.

(40) Lascus: Jo, tilgiv mig, min Frue.
Dengang Vesonius var ganske ung —
naar han om Morgnen traadte frem paa Forum
og raabte Varslerne ud over Pladsen,
da lød det med en saadan Kraft og Fylde,
at jeg ved Mars¹² begreb, at det var os,
hvis Bud blev hørt af Verden og blev adlydt.
Om Varslerne saa var det bare Løgn,
saa gjorde Form og Tone dem til Sandhed.
Den knappe Sætningsbygningens stejle Trods
og Stemmens Glød i Ordets klare Is,
jo, det var Gudetale midt i Rom.

(41) Palmira: Jeg husker godt den Tid.

(42) Rheta: Jeg endnu bedre.

(43) Palmira: Saa?

(44) Rheta: Hævder blot, at Græskens Venlighed
har ikke ødelagt Latinens Kraft.
De trives sammen i en større Skønhed.

(45) Palmira: Vesonius's Sprog har tabt i Renhed.

(46) Lascus: Han læser alt for meget, alt for meget.
Hvad skal den evige Studeren til?
At denne Vin er søde Kys paa Tungen,

¹²Mars: Den romerske krigsgud. [BOE]

det ved jeg uden en Anakreon¹³.
 At disse Kys maa brydes af i Tide,
 skal ej det føre til Besvangring af
 mit stakkels Hoved med en ækel Pine,
 nuvel, det har Erfaringen fortalt mig
 forlængst og bedre end en Epikur¹⁴.

(47) Palmira: Naar Titus kommer, kræver jeg — — —

(48) Vesonius: Palmira,
 jeg tvinger ikke Drengen mod hans Vilje.

(49) Rheta: Jeg tror, Vesonius ser rigtigt her.

(50) Palmira: Vesonius ser altid rigtigt, Rheta,
 har altid gjort det — vel paa en Gang nær —

(51) Vesonius: Palmira, du er Vært for disse Gæster.

(52) Rheta: Hvis Titus ikke føler Kald til — —

(53) Lascus: Bah!
 Halvtredsindstyve Tusinde Sestertier
¹⁵i rede Penge aarlig — hva' — halvtreds!
 Senators Rang, Ærbødighed hos alle,
 Indvielse i alle hemmelige
 og skjulte Ting og uindskrænket Frihed,
 hvis ikke det er Kald nok for en Yngling,
 der gaar i Giftetanker, ved Pekunius¹⁶,
 da ved jeg ingen, der fik mere Kald.

(54) Vesonius: Saafremt Sestertierne er alt, der kalder

¹³*Anakreon*: Anakreon (ca. 570/582-485 f.Kr.), græsk digter fra Teos på Lilleasiens vestkyst. Anakreons digtnings hovedtemaer er vin og erotik. Stilistisk afslører digtene ikke stærke følelser, men virker ved præcision og elegance - Anakreon var en mester i rammende slutpointer. [DSD & BOE]

¹⁴*Epikur*: Epikur (341-270 f.Kr.), græsk filosof, som mente, at lykken består i nydelse, men eftersom den største nydelse er en stabil tilstand af sjælefred og fravær af smerte, indebærer denne tanke ikke et liv i nydelsessyg udsvæven. Epikur og hans elever levede et tilbagetrukket liv i en have nær Athen, hvor han havde grundlagt en filosofisk skole. [DSD & BOE]

¹⁵*Sestertier*: Møntenhed fra romerriget tid, som var lig 1/4 denar, som var 1/25 af en aureus (latin for "gylden"), en guldmønt, som var den højeste enhed i romertiden. Sestertien afløste bronzemønten as, der var en 1/10 af en denar. [BOE & DSD]

¹⁶*Pekunius*: Kommer af det latinske "pecunia" (penge) og skal sandsynligvis betyde "pengenes gud".

En til Augur, da er halvtreds for lidt.

(55) Lascus: Ved Pluto, kære dystre Embedsbroder,
naar Stat og Religion har Brug for En,
og Ens Forældre ønsker det, hvad Kald
har saa en Yngling til at undslaa sig?

(56) Vesonius: Den Mand, der ikke føler Kald til Gerning,
har deri Kaldet til at undslaa sig.

(57) Lascus: Jeg føler et i Dag, et nyt i Morgen.
Er nu et enkelt Lune hos en Enkelt
paa een Gang blevet alt bestemmende?
Find du mig bare een blandt os Augurer,
der blev Augur, fordi han følte Kald.
Tror du, en Gladiator føler Kald?
en Kriger eller en Politiker?
Jeg tror, det Kald, de fleste af os føler,
er til at ligge hyggeligt og sikkert
og gasse sig ved Vinens muntre Ild,
i hvert Fald, naar man bliver til Aars,
— for Ungdom spiller Pigebørn en Rolle —.
Men se, Smaadjævle har vi alle i os,
de pirker stadig os ud af vort Leje —
Ærgerrighed og Pengetørst og — men kære,
jeg trætter dig, jeg er et Skvalderhoved,
min Frue, se af dette gyldne Bægers
guddommelige Livssaft drikker vi
tilsammen Skaalen for din Søns Augurskab.

(58) Palmira: Det gør vi.

(59) Vesonius: Og saa drikker vi — —

(60) Rheta: For Venus.

(61) Vesonius: For Charitas og Titus' unge Elskov.

(62) Rheta: Og for, at selv for sent maa være bedre
end aldrig.

- (63) Vesonius: Rheta, det er ej for sent.
- (64) Rheta: Nej, ej for dem, men — —
- (65) Palmira: Hvad er ej for sent?
- (66) Rheta: At — at —
- (67) Vesonius: At vente Bud fra Slavekampen.
- (68) Palmira: For Skam for Rom! at slaas med sine Slaver!
- (69) Lascus: Hoho, naar blot vi slaas, saa gaar det an.
Men eengang lod vi os beherske af dem.
- (70) Vesonius: Hvornaar dog?
- (71) Lascus: Har du glempt Hr. Marius¹⁷?
han tygger Mider nu i Tartarus¹⁸.
- (72) Palmira: Han var dog — —
- (73) Lascus: Mere end en Slave? Nej.
Ha, husker du, Vesonius, den Nat
han kom og trak mig af min gode Seng
og græd og skreg, jeg skulde strax ta' Varsler.
- (74) Vesonius: Jeg var i Alexandria¹⁹ den Gang.
- (75) Lascus: Jeg mukked, der hjalp ingen Kæremaal²⁰,
jeg maatte skynde mig og op og ud

¹⁷*Hr. Marius*: Gajus Marius (ca. 157-86 f.Kr.), romersk general og politiker. Marius kom af ringe kår og påbegyndte tidligt en lovende militær og politisk karriere, men han kunne ikke få aristokratiets accept. [BOE & DSD]

¹⁸*Tartarus*: Tartaros er i græsk mytologi det dybeste, dunkleste sted i underverdenen, Hades, hvor guderne fængslede deres fjender. Tartaros er gradvist blevet en betegnelse for hele underverdenen og modsvares af det såkaldte Elysium (Paradis i græsk mytologi). [BOE]

¹⁹*Alexandria*: Ægyptisk by grundlagt af Alexander den Store i 331 f.Kr. Alexandria var en af antikkens største byer og et kraftcenter for lærdom, kultur, oplysning og videnskab. [DSD]

²⁰*Kæremaal*: Gammeldansk ord, som betyder klagemaal. [ODS]

og tromme nogle Haruspexer²¹ og
 Augurer sammen, hu! en Dundernat,
 Skylregn og Torden! Og saa denne gale
 Kloakmand! øv, han gnistred, og han bandte,
 at hvis jeg snød ham, tog han Varsler selv,
 ved Sterculinumus²², af mine Tarme.

(76) Vesonius: Faldt de saa daarligt ud?

(77) Lascus: Hvem? Tarmene?
 De blev der, sgu, Vesonius, de blev der.
 Men Varslerne, de faldt forbandet ud,
 skønt for at lade intet uforsøgt
 vi prøvede med Høns saavel som Falke,
 men maatte melde ham med sorgfuld Mine,
 at da vi strø'de Korn for Fuglene,
 da pikked ingen; da vi aabned Buret,
 da fjerned de sig ej i sejrrig Flugt,
 men basked blot forvildet bort langs Jorden.

(78) Palmira: Tabte han saa?

(79) Lascus: Først Hovedet, saa Slaget.

(80) Vesonius: Var det da ikke Sandheden, I sagde?

(81) Lascus: Den rene, skære Sandhed, Ven Vesonius.

(82) Vesonius: I skjulte intet?

(83) Lascus: Intet. Eller da
 saa godt som intet; kun den Bagatel,
 sagt mellem os, at det var Hønsene,
 som vi lod flyve — Falkene fik Kornet.

(84) Palmira: Ja, Lascus Memmius, du er Tegnudlægger,
 forstaar at tyde Guders Gerninger

²¹Haruspexer: Navn for særlige etruskiske spåmænd, der tog varsler af offerdyrenes indvolde. [DSD]

²²Sterculinumus: Det er som om, at han anråber en gud, men navnet "Sterculinumus" er sandsynligvis opdigtet, jf. "sterquilinus", som betyder gødning eller afføring.

paa rette Vis.

(85) Vesonius: Og saa forstaar I ikke,
jeg ikke ønsker Titus ind i sligt.

(86) Palmira: Nej, Husbond, jeg i hvert Fald fatter ikke,
at du har givet Livet til en Søn,
som du dog ej vil ha' maa bruge Livet.

(87) Rheta: Du glemmer Skellet mellem Brug og Misbrug.

(88) Lascus: Du gaar og gør dig selv saa rent for gammel,
Vesonius, ved Grublen og Studeren.
Ja, de 10 Aar, som jeg er født før dig,
dem er du ældre, gamle Ven, end jeg.

(89) Rheta: Der er de!

(90) Palmira: Hvem?

(91) Rheta: Vor Datter og —

(92) Vesonius: Vor Søn.

(93) Titus: (*ind med Charita*) Vi hilser jer ved Bordet, ønsker Hebe
²³vil signe Bægret, saa jer Aand maa straale
i Ungdom, selv naar Legemet forfalder.

(94) Lascus: Tak, Titus, Tak!

(95) Palmira: Bred Hynder, Slaver, Hynder.
Velkommen, Charita! tag Sæde, Børn!

(96) Vesonius: Hvad Slavenyt?

(97) Titus: Vi kommer ej fra Forum²⁴.

²³*Hebe*: Gudinden for ungdom og kraft i den græske mytologi. [DSD]

²⁴*Forum*: Ordet betyder torv på latin, og i denne sammenhæng tænkes særligt på forum i det antikke Rom med bl.a. folkefor-
samlingspladsen. [DSD]

- (98) Lascus: Fra Lunden, gætter jeg, fra Lunden, ikke?
hvordan gik Solen ned?
- (99) Charita: Aah, Far, saa mægtigt
For først var alle Himlens Farver drømmeblide
ret som en lille Piges tankeløse Nynnen,
imens hun gaar og plukker Blomster under Brinken,
men saa begyndte tunge sorteblaa, vredladne Skyer
at rykke ind paa alt det venlige og sammenstemte,
og uforligelige Farver brødes sammen.
En Voldsmands onde Næve ramte Barnets Kinder,
den lille Pige skreg, det skar mig ind i Hjertet,
— aah, det er bare dumt, alt det, jeg siger.
Forklar det, Titus, du kan meget bedre.
- (100) Lascus: For nær ved Solnedgangen har I været
og brændt jer, ja, naar man ser rigtigt til,
saa er der endnu Ild i dine Kinder.
- (101) Charita: Saa har du ogsaa set paa Solnedgang.
- (102) Lascus: Av, undskyld, Jomfru Mundrap, dine Kinder,
det er jo ikke Ild, det er vist Blod.
Hvad, Titus, vend dig! bløder dine Læber?
- (103) Titus: Min Faders Ven, du hæderværdige
Roms Storaugur, vi taaler gerne Skæmt om
vor Kærlighed, men helst i Aften ikke.
- (104) Palmira: Da er i Aften ellers Tiden til
at tale just om den. Thi Lascus Memmius
han er her for at sige os, at han
vil gerne prøve paa at interessere
Senatet for at faa dig udvalgt til
sin Efterfølger, naar han snart gaar af.
Det smigrer os, og smigrer os tifoldig,
da du er saa ung. Og en Augurpost
gi'r dig en Indtægt og en Stilling, som
med eet Slag gør dig fri og uafhængig

og skikket til at ægte, hvem du vil.
Saa du forstaar, min Søn, jeg synes, Tiden
er til at tale om jer Kærlighed.

(105) Vesonius: Dog har det ingen Hast med Svaret, Titus.

(106) Palmira: Lad Drengen svare for sig selv.

(107) Vesonius: Du ser jo,
at Lascus endnu knap er rent affældig,
hentæret, dødsensbleg og sammenskrumpen;
han vil nok holde et Par Aar endnu.

(108) Lascus: Men bedste Barn, men lille Charita,
men søde Rita, nej, hvad er der dog?

(109) Charita: Aah, Titus, lad os heller med det samme
faa alting sagt.

(110) Titus: Ja, lille Charita,
men græd nu bare ikke saa fortvivlet,
saa skal du —

(111) Lascus: Alting sagt! hvad er det alting?

(112) Palmira: Ved Vesta! ve dig, Titus, har du gjort det!

(113) Rheta: Har gjort? hvad tror du.

(114) Vesonius: Nej.

(115) Lascus: Det Nej er godt.
Hvis det staar saadan til, som I la'r ane,
saa er vi færdig, Tøs; tør dine Øjne!
her hjælper ingen Tuden imod sligt.
Bliv fra mig.

(116) Charita: Jamen Far dog!

- (117) Lascus: Ingen Far!
Kald ham der Far! jeg var det længe nok.
Og jeg forstøder dig, og du kan føde
dit Horebarn — Jamen Rita, lille Rita!
men lille Pige dog, men lille Pige,
min egen Skat, jeg blev saa hæftig, Rita,
nej, men forstaar du, det er meget slemt;
i Følge Loven kan man ikke bli'
Augur, naar man er kommen sligt af Sted,
og derfor, men naturligvis, man kunde,
man kan vel nok faa lavet Loven om.
- (118) Titus: Aah, saadan, endelig forstaar jeg jer.
Nej, Lascus Memmius, vær du kun rolig.
Min og Charitas unge Kærlighed
var altid hendes unge Renhed værdig.
- (119) Palmira: Pris være —
- (120) Lascus: Ser du, jeg er alt for hidsig,
Ven Titus; her i dette Bjerglandskab
af Fedt og Kød bor der en lille Bjerggud,
han hedder Ilsind, og han sidder midt i
min Mageligheds Hule svært beredt til
at springe op og ud og bruge Mund.
- (121) Vesonius: Saa tror jeg, jeg forstaar dig bedre, Søn.
Det gløder ej af Elskovs Solhvervsrødme
paa eders Kinder, nej, det flammer af
Beslutningens solstraaledøbte Gry.
Og jeg lykønsker dig, min Søn, med Valget.
Dem, der kan tyde Tegn, og — dem, der gør det,
lad dem om det!
- (122) Titus: Du fejler ogsaa, Far.
Jeg takker for dit Tilbud, ædle Memmius,
vil gerne modta', gerne bli' Augur.
- (123) Lascus: Det glæder mig.

- (124) Palmira: Os alle.
- (125) Rheta: Datterlille,
hvad Grund til Graad?
- (126) Vesonius: Og du har gennemtænkt —
- (127) Titus: Ja, jeg har gennemtænkt, at er der noget,
Rom trænger til, da er det Mænd, der tror
og dyrker Guderne i Aand og Sandhed.
Hvad har jeg ikke set, saa ung jeg er!
Mit første Minde er fra hine Dage,
da Marius og Sulla²⁵ vechselvis
ihjelslog Romere paa aaben Gade.
Nu er vi sunket til at staa i Kamp
mod vore egne Slaver. Og vor Udsigt?
Naar Spartacus er falden — hvis han falder —
begynder Borgerkrigene igen.
Pompeius gaar mod Crassus²⁶, den af dem,
der sejrer, mod Senatet — og imens
forfalder Orden, Ære og Respekt.
Thi hvem har Ærefrygt for Guderne,
for Stat, for Lov, for nogen eller noget?
Er det da underligt, at vrede Guder
udtømmer Harmes Skaaler over os?
- (128) Palmira: Fra Barnsben af var det din Glæde, Titus,
at finde Skyggen for at lege der.
- (129) Vesonius: Men du er ung og stærk og vaabenfærdig,
bliv Kriger, Søn, grib fast omkring dit Sværd
og tving dig Vej til Capitoium
²⁷og lær saa derfra Rom at styre først

²⁵*Sulla*: Lucius Cornelius Sulla (ca. 138-78 f.Kr.), romersk politiker og den ene aktør i romerrigets første borgerkrig, der på et tidspunkt i sin rivalisering om magten som konsul marcherede mod Rom og fordrev den romerske general, Gajus Marius, og hans tilhængere. Sulla havde tidligere været ansat som hærleder af Marius, men nu var de to romere blodige rivaler, der skiftevis hævnedes sig på hinandens tilhængere fx i senatet. [DSD & BOE]

²⁶*Pompejus gaar mod Crassus*: Gnaeus Pompejus, (106-48 f.Kr.), romersk politiker og feltherre, som sammen med to andre romerske feltherrer og politikere, Marcus Licinius Crassus (115-53 f.Kr.) og Gajus Julius Cæsar (102/100-44 f.Kr.) i 59 f.Kr. indgik det såkaldte 1. triumvirat (tremandsstyre). Pompejus fik Spanien som provins, mens Crassus fik de østlige provinser. Crassus skulle efter sigende ikke have haft de to andre triumvirers evner og været jaloux derover. [DSD & BOE]

²⁷*Capitoium*: En af Roms syv høje, hvor romerrigets politiske og religiøse hjerte lå. [DSD]

sig selv og saa Alverden.

- (130) Titus: Far, det læres
saa lidt fra Capitolet som med Sværdet.
Thi man bekæmper ikke Borgerkrig
med Borgerkrig, afskaffer ikke Mord
ved nye Mord, og blir ej andres Hjælper
ved selv at faa sig hjulpet frem, saa lidt som
Ærbødighed for Guder, Stat og Lov
kan bandes, piskes, hugges ind i Hjerter.
De andre gaar den Vej.
- (131) Vesonius: Hvad er da din?
- (132) Titus: Jeg ser for grant²⁸, hvad deres fører til.
Det gustne Guldbegær og Blod og Blod
afspejled Solhvervshimlen over Byen.
O Rom, det gamle, stolte, frie Rom!
Som Slaverne er ved nu at ta' Magten
over de frie Mænd, har Drifterne
herhjemme taget Magten over Viljen.
Selvsyge, Pengegriskhed, Utugt, Skepsis,
Dødsfejghed, Hyklerti og Lovforagt
er de syv Høje, Rom nu hviler paa.
De stormes ej med Sværd.
- (133) Palmira: Du skulde hellere — — —
- (134) Lascus: Tys, afbryd ham dog ikke. Hvad Vesonius?
engang var vi to af den samme Ungdom
og Skønhed, naar vi ret fik talt os varme.
Vi kunde ogsaa drømme og forbitres
og ville store Ting — jo, Titus, jo,
der var knap mere stolte Mænd i Rom
end vi to, naar vi rigtigt bruste op.
Palmira, Rheta, I var heldige,
at I blev gift med to saa kønne Mænd.

²⁸grant: Nu næsten kun arkaisk: nøje, tydeligt, præcist. [ODS]

- (135) Palmira: Ak, det er længe siden.
- (136) Lascus: Noget siden,
at jeg har villet lave Verden om.
Det er besværligt, saa jeg foretrak
at lave om paa mig i Stedet for.
Der er jo Filosooffer, der vil hævde,
vor Jord er rund.²⁹ Jeg antog denne Rundhed
i Stedet for at gøre Verden aflang,
oprejst og fuld af Trods og skarpe Kanter.
- (137) Titus: Far, du forstaar mig.
- (138) Lascus: Jeg forstaar dig ogsaa,
som du engang, naar du er naaet til
som jeg at gaa med Sne i Haaret, uden
at Pandens Hede længer smelter den,
forstaar din Søn —
- (139) Vesonius: Og hvordan vil du
saa storme Højene, du talte om?
- (140) Titus: Vække den gamle Romeraand til Live,
hvor Jeg er ingenting og Staten alt;
skabe en Kærne midt i Folkets Masse,
for hvem de Høje næppe nok er til;
forny Augurerne til et Augurskab,
der er sig sin Bestemmelse bevidst,
og ikke længer taale nogen blandt os,
hvis Sjæl er Verdslighed, hvis Ild er Is.
- (141) Vesonius: Hvis det er den Slags Grunde, der bevæger
dig, gør din Ombestemmelse mig glad,
skønt Ængstelsen — husk, det er eget Ansvar.

²⁹vor Jord er rund: Idéen om, at jorden er rund, opstod i oldtiden og blev bl.a. promoveret af Pythagoras fra Samos (ca. 580-500 f.Kr.) og Aristoteles (384-322 f.Kr.) og var accepteret af de fleste uddannede mennesker ved Ptolemæus' tid i 300-tallet. Faktisk havde Eratosthenes fra Kyrene (ca. 284-202 f.Kr.) - en af oldtidens mest alsidige forskere inden for sprog, historisk kronologi, litteratur og især naturvidenskab samt leder af biblioteket i Alexandria - beregnet Jordens omkreds med en fejl på cirka 2% af den nuværende anerkendte værdi. Eratosthenes geografiske arbejder var i det hele taget grundlæggende for eftertidens forståelse af Jorden som en kugle, og hans stjernekort fastlagde stjernebilledernes navne og udseende. [DSD & BOE]

- (142) Lascus: Mig ogsaa glad, mig med, men ganske særlig glæder det mig, du blir min *Eftermand*.
- (143) Titus: Og for at jeg kan være ganske viss paa, at det er slige Grunde, ingen andre, og at jeg intet ønsker for mig selv, har jeg bestemt mig til, at jeg vil aldrig ta' imod Vederlag for mit Augurskab og aldrig komme nogen Kvinde nær.
- (144) Palmira: Har onde Aander holdt om mine Lænder, dengang jeg fødte dig?
- (145) Lascus: Men, lille Rita, hold op!
- (146) Vesonius: Det gi'r jeg ikke Lov til, Titus.
- (147) Lascus: Hvor kan du ta' et saadan Sværmeri højtideligt, mit Barn!
- (148) Rheta: Nej, faa ham fra det, Vesonius!
- (149) Vesonius: Det gi'r jeg ikke Lov til. Lucretiernes Gren skal ikke visne, saa længe Roms Træ staar.
- (150) Titus: Hvis Grenens Fald kan frelse Stammen, falder Grenen gerne.
- (151) Palmira: En Hæslighed er Livet dog — min Sundhed, min Virkelighedssans — hvor er det blevet? Kun dine syge Drømme gaar igen.
- (152) Vesonius: Tjen uden Vederlag, om saa du synes, paa Armod var vi endnu aldrig rige, men sønneløs — det gi'r jeg ikke Lov til.

- (153) Titus: Du ved, jeg ærer dig, Far, mest af alle,
men ikke mest af alt; thi det staar fast:
et Løfte givet Guderne og Staten,
Himlens og Jordens Evigheder, kan
et Forbud, talt af Timelighedens Mund,
selv med *din* Stemme, ikke rokke ved.
- (154) Lascus: Jeg husker daarligt, men jeg tror, han hedder
en Ting som Zenops³⁰, han, der nu for Tiden
gør Ungdommen begejstret i Athen.
- (155) Palmira: Hvad mener du?
- (156) Lascus: At hvis man virkelig
umuligt af sig selv kan smage, Vin er
velsmagende, er det jo godt, man har
Anakreon til at bevise det.
- (157) Titus: Ja, prøv I kun at sende mig paa Rejser;
jeg er jo ung endnu, vil gerne se
og lære noget, før den tunge Alvors
livslange Byrde læsses paa min Skulder;
for det er ej ungdommelig Begejstring,
der styrter sanseløs sig frem mod Maalet,
som driver mig; jeg ved, det ta'r mig Livet,
og gi'r mig Tid; men bild jer ikke ind,
at et Par Rejseindtryk og et Par
Sofismer³¹ kan fordærve min Beslutning,
nej, den har kostet Charita og mig
for meget — er mig mere hellig end
mit Liv, ja, end min Kærlighed.

- (158) Lascus: Det snakker

³⁰Zenops: Navnet er sandsynligvis konstrueret. Kan være en reference til den græske filosof Diogenes fra Sinope (ca. 400-325 f.Kr.), som grundlagde kynikernes skole. Hans specielle betydning lå dog ikke så meget i en filosofisk teori som i hans praktiske udfoldelse af den særlige kyniske livsform: skamløshed vedr. kropsfunktioner (fx sex) og den yderste nøjsomhed (fx mad) som bevis på, at konventionelle materielle og sociale goder er ligegyldige. Ved sin praksis og sine sarkastiske bemærkninger ville Diogenes udfordre borgerskabet og gøre op med det sociale og politiske statussystem. En anden og muligvis lidt bedre mulighed er filosofen Zenon af Kition (ca. 333-261 f.Kr.), der grundlagde stoicismen, som der henvises til i 2. akt af dette skuespil. [DSD & BOE]

³¹Sofismer: Det græske ord for "smart påfund" (afledt af "sophos" - kløgtig), der i logikken er et uholdbart argument, som overfladisk set dog lyder rigtigt. [DSD]

vi om den Dag, du er vendt frisk tilbage
fra Studier og Elskovseventyr
og kommer for at fri til Charita.

(159) Titus: Din Datter, Lascus Memmius, og jeg
forstaar hinanden, stærkt og ydmygt; rige
var vore hede unge Mundes Kys,
dog fattige mod dem, som vore Sjæle
er mødtes i. Ja, Charita forstaar mig.
Og følger mig.

(160) Lascus: Ja, ja.

(161) Titus: Hun følger mig
sit Liv igennem.

(162) Lascus: Ja.

(163) Titus: Som Vestalinde³².

(164) Lascus: Det var som Pluto³³.

(165) Charita: Jeg har lovet det.

(166) Rheta: Hvor kunde du? Hvor kunde du?

(167) Charita: Fordi
mit Land dog er mig mere end mig selv.

(168) Lascus: Saa stille rundt omkring. Hvorfor? Fordi
nu er det mig, der taler? Og hvad siger
jeg saa? Jeg siger: Stille rundt omkring,
for nu er Lascus Memmius Patellus
kun et Par Favnemaal fra at bli' vred.
Saa saare Spartacus er lykkelig
og vel korsfæstet, sender jeg min Datter

³²*Vestalinde*: Navn for de præstinder, som vedligeholdte den evige ild i gudinden Vestas tempel i Rom, og som havde aflagt kyskhedsløfte. [ODS]

³³*Pluto*: Pluto eller Pluton ("den rige") er et tilnavn til underverdenens gud, Hades (Aides - "den usete"), i græsk mytologi. [BOE]

ned til Sicilien til min Søster; du,
Vesonius, kan leje Cicero³⁴,
du ved den unge Prokurator³⁵, thi
jeg hørte nys, at han for Tiden var
i baade Rejsetrang og Pengetrang,
til at ledsage paa en Hellasrejse
³⁶din ti Aar yngre Søn.

Tilbagerejsen kan I lægge over
Sicilien. Brylluppet holdes her.
— Men du alstyrende, der er jo Manden,
vi taler om, der er jo Cicero.

(169) Cicero: Forlad mig — Bacchus³⁷ signe — men — paa Vejen
— jeg mente lige — Spartacus har sejret
og gaar mod Rom.

(170) Vesonius: Hvad har han?

(171) Palmira: Skændsel!

(172) Rheta: Gaar han imod —

(173) Vesonius: Lascus,
du tog jo Varslerne i Morges, Lascus?
har du igen bedraget?

(174) Lascus: Ven Vesonius,
du tog jo Varsler selv.

(175) Vesonius: Nej, kun private.
Ja, det er sandt, jeg ber dig, Cicero,
giv mig dit Sværd; thi Guderne forbød
i Morges, at der maatte bæres Vaaben
i Huset her i Dag.

³⁴Cicero: Marcus Tullius Cicero (106-43 f.Kr.), romersk politiker og forfatter, der betragtes som en af de største romerske talere, der udviklede det latinske sprog og dannede forbilleder for efterfølgende generationer. [DSD & BOE]

³⁵Prokurator: Latinsk ord for fuldmægtig eller forvalter. [ODS]

³⁶Hellasrejse: "Hellas" er det græske ord for Grækenland. [DSD]

³⁷Bacchus: Den romerske vingud, svarende til den græske Dionysos. [DSD]

- (176) Cicero: Af hvilken Grund?
- (177) Vesonius: Guder begrunder ikke.
- (178) Cicero: Men mit Sværd!
I denne Stund! For Slaverne herinde
gør fælles Sag med ham, de rejser sig.
Før Morgen er vi alle dræbt.
- (179) Lascus: Det vil jeg
se, før jeg tror det.
- (180) Rheta: Jamen Lyset, Lyset,
det Lysskær gennem Gaden.
- (181) Syrax: Dræb Mændene først.
- (182) En anden Slave: Kvinderne sælger vi som Slaver.
- (183) En tredie: De er for gamle.
- (184) Raab: Frem, frem! spar ingen!
- (185) En mager Slave: Først paa den tykke der, tag den tykke først!
- (186) Rheta: Vi er fortabt.
- (187) Vesonius: Hvad vil I?
- (188) Syrax: Eje Rom.
- (189) Vesonius: Nej, Lascus, nej, kast Dolken, jeg forlanger det.
Og Cicero, slip Sværdet, slip, jeg byder det.
Og I, I Slaver, kast de Spyd og Øxer bort.
Jeg fik i Morges gennem Varselet fra Guderne
det Bud, at Vaaben ej maa bæres her i Dag.
Se paa mig! lyver jeg?

- (190) En Slave: Frem! hug ham ned!
- (191) Vesonius: Hvem trodser Guderne, hvem taler der?
Veresco! du, en Syrier! jeg, Roms Augur,
jeg spørger jer: den Mand har haanet Guderne,
en Fremmed drager Vrede over mig som jer,
han spotter Guderne, de Vældige,
kan det tillades? hurtigt! driv ham ud,
ja, du og du, med Knythaand, slaa ham! slaa!
Og gaa saa selv! vær Værn for Huset, kun med Hænderne, forkynd, at den, der
bringer Vaaben til Augurens Hus,
ham træffer Guders evige Forbandelse.
- (192) Lascus: Han kan sgu sin Latin endnu, Palmira.
- (193) Palmira: Han er alligevel min Ungdoms Helt.
- (194) Cicero: Men Gaden! Gaden brænder.
- (195) Titus: Denne Vej;
ud gennem Atriet³⁸.
- (196) Cicero: Af Sted! min Hustru — —
aah, var jeg hjemme!
- (197) Lascus: Kan lidt Ildebrand
fordunkle al Veltalenhedens Glød.
- (198) Vesonius: Hvad er der med dig, Rheta?
- (199) Rheta: Det er — Døden.
Vesonius, jeg tog Gift, for —
- (200) Vesonius: Rheta!
- (201) Rheta: For
jeg tro'de, alt var ude, og jeg vilde

³⁸Atriet: Atrium - det midterste rum i antikkens romerske beboelseshus. [DSD]

dog ikke være Slavernes Slavinde.

(202) Vesonius: Hvad har du gjort?

(203) Rheta: Indhentet det forsømte,
det gennem 20 lange Aar forsømte.

(204) Vesonius: Nej, Rheta.

(205) Rheta: Aah, du skulde aldrig, aldrig
ha' sluppet mig, Vesonius³⁹.

(206) Vesonius: Lascus havde
dit Ord.

(207) Rheta: Du skulde ikke sluppet mig.

(208) Vesonius: Dør du med en Bebrejdelse imod mig?

(209) Rheta: Aah nej, du kære — takke vil jeg — takke
og — men et — skal du love mig, at Rita
og Titus faar hinanden.

(210) Vesonius: Kan jeg ikke.
Vi Mennesker kan ikke gaa ustraffet
de Veje, Guderne ej viser os —

(211) Rheta: Vi gik de Veje, Guderne — og vi
blev straffet⁴⁰.

(212) Vesonius: Rheta! Rheta! Glemmer du — —

(213) Rheta: Jeg husker — takker kun — men lov mig, Rita
skal faa ham, lov mig, at min lille Rita

³⁹*Vesonius*: Vesonius og Rheta var som unge forelskede i hinanden. Det er lidt uklart, hvorfor det ikke blev til noget med dem. Her lyder det til, at Rheta var lovet bort til Lascus, andre steder, at Vesonius havde taget varsel, og at guderne havde svaret nej, se f. eks. replik 647 og 648.

⁴⁰*straffet*: Lucret's opsummerer sit angreb på gudstroen i sit værk "De rerum natura", første bog, vers 84 og fremefter, hvor han fortæller, hvordan man ofrede en ung kvinde, Ifegenia, for at skaffe flåden god vind til Troja, og slutter med denne anklage, vers 101: "Til så store onder kan religionen overtale mennesker". Den tanke har Munk fået anbragt i sit skuespil ved at fortælle om det ikke realiserede kærlighedsforhold mellem Vesonius og Rheta.

ikke skal leve *mit* Liv om igen.

(214) Vesonius: Jeg kan det ikke.

(215) Titus: Far, hvor blir du af?

(216) Charita: Hvad gør I? Mor! hvad sker her —

(217) Vesonius: Hun blev syg,
din Mor blev syg.

(218) Lascus: Min Hustru! hvad er dette?

(219) Palmira: Løft hende! hurtigt! Huset staar i Brand.
Og vilde Skrig af Slaver — — —

(220) Lascus: Hvad er dette?
Hvad er her sket. Vesonius! Slip hende!
jeg vil selv bære hende paa min Arm.
Og du skal staa mig —

(221) Palmira: — ud for hver en Pris!

(222) Vesonius: Sonoffer⁴¹ bringe hver, der blir i Live
i Mørket under vrede Guders Dom.

(223) Charita: Os selv vil, Titus, vi som Offer give.

(224) Titus: Ja, Charita, vi to vil frelse Rom.

2. Akt: II

ET HERATEMPEL⁴² ***I ATHEN***

⁴¹*Sonoffer*: Betegner et vederlag, der skal ydes, en straf, der skal lides - en bodshandling, der skal udføres af den krænkende part for at genoprette et godt, fredeligt forhold til den krænkede. At gøre noget godt igen. [ODS]

⁴²*Heratempelet*: Hera (græsk for "herskerinde"), i den græske mytologi gudernes dronning, datter af Kronos og Rhea, søster til og gift med Zeus. Hera dyrkedes i kulten som kvinde- og modergud samt beskytter af ægteskabet. [DSD]

43

(225) Titus: Hvad vil du, Cicero? sluk Faklen! sluk den!
sluk Faklen, Menneske, paa Øjeblikket.
For hvis de ser, der brænder Lys i Templet,
har vi vel hele Sværmen over os.

(226) Cicero: Hvad saa?

(227) Titus: Saa dør vi. Jeg vil ikke dø.
Jeg er for ung endnu. Jeg har for store
Opgaver, som du har for store Evner,
og begge er vi alt for unge til
at dø endnu. Hvad vil du, Menneske?
I Festdragt?

(228) Cicero: Jeg vil ud. Tys! stille! hør,
de synger.

(229) Titus: Nej, de skriger.

(230) Cicero: Nogle skriger,
men andre synger. Der er Liv derude.

(231) Titus: Liv! der er Død derude.

(232) Cicero: Begge Dele.
Her er kun Død. Jeg holder ikke ud
at sidde længer bag det Gudebilled
og spise muggent Brød og dø af Skørbug
en langsom Død. Saa heller ud og leve
en Nat og saa dø Pestens raske Død⁴⁴.

(233) Titus: Vi taler, som om det var mig, der havde
din Alder og du min, og som om jeg var

⁴³*Athen*: I den historiske Lucret's "De rerum natura" ("Tingenes natur" eller "Om verdens natur") slutter sjette og sidste bog heri med en beskrivelse af pesten i Athen: bog 6, vers 1138 til 1286. [EEM]

⁴⁴*Pestens raske Død*: Den græske historiker Thukydides skriver i sit ufuldendte historieværk, der dækker årene 431-411 f.Kr. af Den Peloponnesiske Krig, om en voldsom pest, der i årene 430-426 f.Kr. bortrev hen ved en tredjedel af Athens befolkning. Handlingen i skuespillet er inspireret af denne historiske begivenhed. I den historiske Lucret's "De rerum natura" ("Tingenes natur" eller "Om verdens natur") slutter sjette og sidste bog heri med en beskrivelse af pesten i Athen: bog 6, vers 1138 til 1286. [DSD & BOE & EEM]

din Fører. Cicero, det er jo Galskab!
kom til dig selv.

(234) Cicero: Pyt, du, Lucretius,
du er saa ung endnu. Du aner næppe,
hvad Livet dog er for en kostbar Vare.
Du har jo hverken elsket Hustru eller
kær lille Datter siddende i Rom
i Ængstelse og sød Forventning mod dig.
Du ejer ikke min Veltalenheds
Forpligtergave, som kan foregøgle
dig Storberømtheds Fremtidsstraalekrans.
Det Liv, som du har planlagt dig, kan aldrig
ha' samme Værd for dig som mit for mig.
For dig maa Døden kunne — — — Titus, Titus!
jeg holder ikke længer dette ud.

(235) Titus: Det maa vi, Cicero.

(236) Cicero: Af Angst for Livet
kunde jeg sætte det paa Spil i Nat,
styrte mig ud i Virvaret og Vrimlen
og — ja, jeg gaar.

(237) Titus: Bliv, Cicero, du vover —
du nænner ikke at gaa fra mig nu.

(238) Cicero: Saa følg mig, Harehjerter⁴⁵.

(239) Titus: Skælder du,
der lige skreg din egen Fejghed ud,
mig ud for — —

(240) Cicero: Bundløse Elendighed!
Med Nød og næppe slipper vi fra Rom
igennem en Allé af Slaver, spigret
til Kors, med Luften fuld af Anelser
om deres Raadnen og om Borgerkrig,

⁴⁵*Harehjerter*: Ordet betegner det at være en kryster, kujon - i modsætning til "løvehjerter", som er udtryk for stort krigsmod og uforfærdethed. [ODS]

undslipper til Athen og faar begyndt
paa frie, lykkelige Studier
i denne frie, lykkelige By,
saa bryder Pesten løs. Hvor er de Guder,
du altid snakker om? Hvor er de Guder?

(241) Titus: Tys, Cicero! ved du ej andet Raad
end Tvivl og Spot.

(242) Cicero: Jeg ved slet ingen Raad.
Jeg er fortvivlet, ude af mig selv,
forbander det fordømte Øjeblik,
da fristet af din lange, tynde, blege,
huløjede, usikre Faders Guld
jeg sagde Ja til denne Dødningfærd.

(243) Titus: Du siger intet ondt om Far.

(244) Cicero: Ha ha!
nu sidder han og hylér ved en Grav,
han tror, han ejer Tredjeparten af,
en Grav med Liget af en andens Hustru,
som han i en Snes Aar gik med Begær til,
men som han for de høje Guders Skyld,
han ikke tror paa og desmere frygter,
dog aldrig tog.

(245) Titus: Nu slaar jeg dig.

(246) Cicero: Du slaa!
du, som er skabt af samme Vandmandsvædske
og samme Frøkød som Auguren.

(247) Titus: Vogt dig!
Mit Blod er ungt; jeg kunde — —

(248) Cicero: Ungt! du ung?
Ha, hvilken Ungdom! ikke een Gang har
jeg hørt dig ta' Parti for Alvor for en
Idé og højest een Gang set dig kysse

en Mund her i Athen.

(249) Titus: Hold op!

(250) Cicero: Farvel.

(251) Titus: Nej, bliv! aah, Marcus, du maa ikke gaa.
 Jeg kan da ikke sidde her alene.
 Jeg ber dig, bliv her! lad os snakke sammen!
 sæt dig ved Altrets Fod, og lad os lege,
 det er de sollyst fri og unge Dage
 for blot et halvt Aar siden, da vi gik
 saa sorgløst daglig mellem Søjlerne,
 saa dybt i Visdoms Blik ved Dag med Flid og
 i Skønheds Blik ved Nattens glade Fester —
 da alt var Livet, som nu alt er Døden.
 Og ellers, lad os ordes, Cicero,
 som ofte før, forsvar du Stoa⁴⁶, kære,
 saa tar jeg Epikurs Parti — aah, Himmel!
 aah, han er gaaet! ve mig! han er gaaet!

Athene⁴⁷, du alvidende Gudinde,
 hvorfor skal dette ske din egen By?
 Kronion⁴⁸, altbeherskende, almægtige,
 bevægede du blot din Lillefinger,
 kom der en Ende paa den hele Gru.
 Er det mod mig, dit Vredesblik er rettet?
 Tilgiv mig, Zeus, jeg er kun Kød og Blod;
 tilgiv mig, disse sorte Lokker ikke
 kan glemme brune Fingres Leg igennem sig,
 at disse Øjenlaag, saa tit de sænkes,
 føler to milde Læbers Aande paa sig,

⁴⁶*Stoa*: Græsk ord for ”søjlegang”, som ofte brugtes som billedlig betegnelse for den stoiske filosofiske skole, jf. at det var på den malede søjlegang (*Stoa poikile*) i Athen, at filosofen Zenon af Kition (ca. 333-261 f.Kr.) underviste sine disciple. I stoicismen er følelser og fornuft adskilte, og filosofien foreskriver derfor selvkontrol, og at følelsesmæssig involvering kun er distraherende, da valg skal tages ud fra fornuften alene. [DSD & BOE]

⁴⁷*Athene*: Pallas Athene er gudinden for visdom, håndværk og krig i den græske mytologi og samtidig skytsgudine for byen Athen. Hun fremstilles som en ung kvinde med spyd, hjelm og med et skjold prydet af et gorgonhoved forestillende Medusa. Pallas Athene bliver også kaldt Athena. [BOE & DSD]

⁴⁸*Kronion*: I græsk helteedigtning et almindeligt tilnavn til Kronos’ søn, Zeus, som er gudernes konge og gud for himlen og vejret i den græske mytologi. [DSD & BOE].

at gennem disse Øren gaar bestandig
en skovsval Kildes sommerglade Rislen,
at i mit Hjerte — — Eller har, Kronion,
du anden Vredesgrund imod mig? nød jeg
for dristigt Duften af de stolte Planter,
som gror blandt Stenene i denne Stad?
Er det din Harme mod din Datters By,
at Hjertets fromme Urtebed forsømmes
for Tankens trodsige og frie Væxt?
Kronion, nu, jeg tilstaar, ogsaa jeg har —
herinde — — — hvor kun du og jeg kan se — — —
Men har jeg fejlet, Zeus, saa tilgiv mig;
her ved din Dronnings Alter sværger jeg,
at aldrig mer skal fjendtlig Visdom gnave
ved Troens Hjerterødder i mit Bryst.
Saalænge jeg kan røre Haand og Tanke,
skal han, der voved at fornægte dig,
forfølges af min Harm, min Haan, mit Had,
ja, livslang skal min Kamp paa Jorden være
imod den gudløs-frække Epikur.
Modtag min Ed, jeg trygler dig, Kronion,
tag Frygten for din Vrede af vort Hjerte,
send atter Livet til Athenes By.

(252) En Stemme: Begrav mig.

(253) Titus: Stands! hvem der?

(254) Stemmen: Begrav mig.

(255) Titus: Stands.
Kom ikke nær! jeg slaar.

(256) Stemmen: Begrav mig!

(257) Titus: Hvem?

(258) Stemmen: En død.

- (259) Titus: En død?
- (260) Stemmen: Der lever — ak, der lever.
- (261) Titus: Hvem er du, Menneske? hvad vil du her?
- (262) Stemmen: Jeg er den sidste af os fire Præster,
der gjorde Tjeneste ved Templet her.
De andre raadner nu i Boligen.
Hæ, de var raadne, længe før de døde.
Nu er de ogsaa døde. Jamen jeg,
jeg er endnu kun raadden.
- (263) Titus: Rør dig ikke.
Hvad vil du? jeg kan ikke hjælpe dig.
- (264) Præsten: Jeg vil — jeg slæbte mig — det kom mig for,
at Ofret ikke bragtes min Gudinde —
det er jo min Gudinde — 15 Aar
igennem har jeg næsten daglig bragt
min Hera Ofret — du har boet her
hvorlænge nu?
- (265) Titus: En Uge.
- (266) Præsten: Og i den Tid
er Ofret ikke bragt?
- (267) Titus: Nej, i den Tid
har ingen været her.
- (268) Præsten: Der ser du selv.
Hvordan kan Guderne formildes, naar
det første, som et Folk i Modgang glemmer,
er Guderne, der aldrig glemte os.
- (269) Titus: Tror du da ikke, de har glemt os nu?
- (270) Præsten: Hvad ved vi Mennesker? Jo, om os selv
der ved vi, at vi gør, hvad ej vi burde,

og glemmer dem. — Hvor har jeg været glad
for Tempeltjenesten de mange Aar.
Hvor mange Stunder skælvende af Højtid
og Andagt gav du mig ved dine Fødder,
min høje Hera — aah, et Liv af Skønhed.
Saa vilde jeg endnu en sidste Gang
— min elskede, ophøjede Gudinde —
der var endnu en Due, og den fik jeg,
den fik jeg fanget, og saa fløj den fra mig
paa Vejen hid — imens jeg slæbte mig —
Begrav mig nu, begr — — —

- (271) Titus: Slæb dig bort igen.
Se, der er Vand, drik det, men rør mig ikke.
Spild ikke, du, det er de sidste Draaber.
Der staar det. Kan du naa det der?
- (272) Præsten: Begrav mig.
Død eller levende, helst levende,
helst strax, at vi kan faa en Ende paa det.
For jeg vil ikke ligge hen og raadne
for alles Øjne eller flaas og ædes
af Gadens syge Hunde — aah, begrav mig!
jeg er en fornem Mand; jeg stammer ned fra
Isokrates⁴⁹; en fornem Mand; begrav mig!
- (273) En Kvinde: (*ind*) Saa fandt jeg dig.
- (274) Titus: Her kommer ingen ind.
- (275) Kvinden: Hvor har jeg søgt dig. Og nu fandt jeg dig.
- (276) Titus: Hvem er du?
- (277) Kvinden: Qodsha.
50

⁴⁹Isokrates: Isokrates (436-338 f.Kr.), græsk forfatter og retoriker, der skrev en del taler for bl.a. politikere og grundlagde en skole, hvor unge mænd kunne lære at holde taler. [DSD & BOE]

⁵⁰Qodsha: "Qodæsh" betyder på hebraisk "nymåne", "måned", i GT: Jer. 2,24 med betydningen "brunstid". Beskrivelsen dér kunne sådan set godt passe på Qodsha: "Hendes måned", dvs. hendes brunstid. Det hebraiske ord, der oversættes således, er netop "Qodsha". Det er tænkeligt, at det er dette, der har inspireret Munk til det noget særprægede navn.

- (278) Titus: Kender ikke Navnet.
Mand eller Kvinde?
- (279) Qodsha: Husker du den Aften
i Ptokylides' Have? da var Maanen
mindre i Næ som du i mindre Tvivl
end nu, om jeg var Kvinde eller Mand.
- (280) Titus: Hvad vil du?
- (281) Qodsha: Se, om Dødens Kulde om os
har svalet dine Læbers Glød fra da.
- (282) Titus: Gaa. Jeg var drukken.
- (283) Qodsha: Ja, af Livets Lykke,
som du er drukken nu af Dødens Angst.
Jeg selv er bange, men mit Væsen tro
flammer jeg selv i Angsten.
- (284) Titus: Gaa.
- (285) Præsten: Begrav mig.
- (286) Qodsha: Ved Garizim⁵¹, hvem? Er vi ikke ene?
- (287) Titus: Gaa med dig, Østerlandshetære⁵², gaa.
Erindringen om den forrykte Aften
piner mig mer end Rædselen for Pesten.
- (288) Qodsha: Saa kom! min Favn er Lethes⁵³ hede Kilde,
styrt dig deri, glem ny og gammel Nød.

⁵¹*Garizim*: Navn på et bjerg syd for Nablus på den palæstinensiske Vestbred, der omtales i Bibelen som velsignelsens bjerg modsat det nærliggende Ebal, forbandelsens bjerg (GT: 5. Mos. 11,29). Bjerget kendes også som samaritanernes hellige bjerg med et tempel, der blev ødelagt i 128 f.Kr. af den jødiske konge Johannes Hyrkan 1. [DSD]

⁵²*Østerlandshetære*: Ordet "hetære" (veninde) er græsk og betegnede egentligt de ofte intelligente og begavede kvinder, der i oldtidens Grækenland levede i et frit kærlighedsforhold til mænd. Senere er ordet i al almindelighed brugt som et mildere og mindre stødende udtryk for en skøge, en prostitueret. [ODS & DSD]

⁵³*Lethes*: Navn på glemslens flod i græsk mytologi, en biflod til Dødsrigets flod Styx. Ved at drikke af Lethes vand glemmer den døde sit tidligere liv. [DSD]

- (289) Titus: Vig fra mig.
- (290) Qodsha: Romer, hvorfor veg du fra mig
den Sølvemat i Ptokylides' Have,
da Bæltet løsned sig i dine Hænder.
Er det for Romere et Tegn til Flugt?
- (291) Titus: Kronion, se, din Søn er stedt i Nød.
- (292) Qodsha: Du ensomme, her staar jeg levende
og glat og varm — og længselsfuld som du,
i Maanens Sølvvæv hylles jeg igen,
det viser ved at dølgge⁵⁴; er jeg skæmmet
af Pesten? nej, den var mig ej saa nær.
Min Mund er rød, se paa den, og mit Øje
er klart som Maanens Skær: det blænder dig;
og mine Hænder, Titus, føl, de brænder
ikke af Febrens, men af Længslens Glød.
- (293) Præsten: Tilsværg mig blot, I vil begrave mig,
om ikke før, saa dog, naar jeg er død.
- (294) Qodsha: Uf! ogsaa her! er der da intet Fristed?
Alle dør — og alle dør overalt.
Vi to vil nytte Tiden bedre, Ven,
end til at dø. Hvor kolde dine Hænder.
- (295) Titus: Før død i Sandhed end et Liv i Mened⁵⁵.
- (296) Qodsha: Jeg er saa ung, kun 18 spæde Aar,
dog kendt med alle Kærtegn, Mænd begærer.
Saa kolde døde Hænder. Mine Bryster
de er to varme levende Veninder,
der nok i Aften er lidt trætte af
hinandens kendte Selskab og nu gerne
vil dele deres Rigdom med to Venner.

⁵⁴dølge: Ældre sprogbrug. Betyder ”at skjule”. [ODS]

⁵⁵Mened: At sværge falsk. 1. led er egentlig et adjektiv, der betyder ”falsk”. Betegner i juridisk sprogbrug det at fremsætte en usandhed eller fortie en sandhed under ed. [ODS]

- (297) Titus: Kronion, er du til, saa vis det nu.
- (298) Cicero: (*ind*) De er her, Venner, er her begge to.
- (299) Titus: Zeus være lovet, at du kommer, Marcus, med hvem det saa end er, og hvad der sker.
- (300) Cicero: Med Venner kommer jeg — der har vi dem.
- (301) Mænd og Kvinder: (*tumler ind med Fakler, Hynder og Bægre under høje Raab*)
God Aften, Titus! gamle Venner, bravo!
og ny iblandt. Godaften, Qodsha, bravo!
lys op med Faklerne, sæt Bordet der.
Visst er det Templet! Hynderne! herhen!
Og Fakler! flere Fakler! hej, spild ikke!
Lys op! lys op! lys op!
- (302) Titus: Hvor mange er der?
- (303) Cicero: Ho, fler endnu. Og nogle af dem prægtigt klædt ud. Om lidt saa har vi Vin og Venner og Pigebørn og Skuespil — min Sjæl, hvad vil du mere?
- (304) Titus: Du har drukket, Marcus.
- (305) Cicero: Nu gaar det, du. Nu er der Dage nok i Øster, ah! et evigt Kildevæld, og en af dem skal sprudle frem og læske dig med Augurs Navn og med Konsuls mig. Smag Vinen, Dreng.
- (306) Titus: Ja, den er stærk og god.
- (307) Cicero: God! den er liflig! drik!
- (308) Titus: Din Skaal da, Marcus.

- (309) Cicero: Og Qodshas Skaal.
- (310) Titus: Ja, ogsaa Qodshas Skaal.
- (311) En Filosof: Og Livets Skaal!
- (312) Stemmer: Ja, bravo! Livets Skaal.
- (313) Cicero: Du skønneste af alle Jordens Byer,
du gladeste, Athen, din Skaal, din Skaal.
- (314) Stemmer: Hørt! Skaalen for vor By!
- (315) Titus: Athen skal leve.
- (316) Cicero: Hvad anden By i hele Verden kunde
slaa Glædens Fane ud i Dødens Nat?
- (317) Stemmer: Hold Mund! tal ej om Døden! frem til Dansen!
tøm Bægrene og spil og syng og dans.
I Morgen — — —
- (318) Krigen: (*staar pludselig mellem dem*)
Jeg er Krigen^a, og jeg sønderlemmer Mand og skænder Kvinde,
— aah aah aah og ih ih ih —
tramper Marker, plyndrer Byer, gamle Koner brænder inde,
mens jeg drikker, vixer Skægget^b og gaar fløjtende forbi.

^aKrigen: De sange, der her er lagt de forskellige uhyggeskikkelser i munden, var ikke med i kladden, T. L. C.

^bvixer Skægget: Betyder at man indgnider sit skæg (især overskæg) med voks. [ODS]

- (319) Alle: Mens du drikker, vixer Skægget og gaar fløjtende forbi.
- (320) Kvinden: (*staar lige saa pludselig mellem dem*)
Jeg er Kvinden, og jeg drejer hele Verden om min Mave,
— tititi og hys hys hys —
Manden kalder sig min Herre, og han er mit Lunes Slave,
jeg kan ødelægge Jorden ved et Løfte om et Kys.
- (321) Alle: Du kan ødelægge Jorden ved et Løfte om et Kys.

(322) Pesten: (*staar der med et Tigersæt*)

Jeg er Pesten, jeg er Pesten, jeg er Pesten, jeg er Pesten,
— ha ha ha og haa haa haa —
naar min Bror og Søster dovner, kommer jeg en Dag paa Blæsten.
Mine fire Slaver, vis jer og fortæl, hvor det kan gaa.

(323) Alle: Ja, fortæl os, lad os høre om, hvor flinkt det vel kan gaa.

(324) Døden: (*ind*)

Jeg er Døden, og jeg klapper dem paa Kinderne og Halsen
— saa saa saa og kom kom kom —
dækt af Vædskesaar og Fraade maa de med i Febervalsen,
og de snapper efter Luft og krænger Blik og styrter om.

(325) Alle: Ja, vi snapper efter Luft og krænger Blik og styrter om.

(326) Natten: (*ind*)

Jeg er Natten, og jeg kalder mine Ugler, mine Ravne,
— hu hu hu og bra bra bra —
store, brystne^a, aabne Øjne, mange tilhørt kendte Navne,
Øreflippe, Næsetippe, Skind, der dejligt let gaar af.

^a*brustne*: Kommer af perfektum participium-formen af ”at briste”, der på oldnordisk var ”brostinn” og her betegner øjne, der i døden har mistet deres glans. [ODS]

(327) Jorden:

Jeg er Jorden, og jeg kalder mine Orme, mine Mider,
— krymp krymp krymp og kravl kravl kravl —
her er Tarme, her er Hjerner — løsest Kød paa Undersiden,
her er blaaligt Blod, der størkner, hvidligt Spyt og gulligt Savl.

(328) Ørknen:

Jeg er Ørknen, og jeg kalder paa Hyæner og Sjakaler;
— rrr rrr rrr og bjæf bjæf bjæf —.
End Kadaverne at pille af og slikke, Luskehaler,
og en enkelt Efternøler ved et særligt Lykketræf.

(329) Pesten:

Jeg er Pesten, jeg er Pesten, jeg er Pesten, jeg er Pesten,
— ha ha ha og haa haa haa —
og i Aften vil jeg danse, for her er jeg Hædersgæsten;
af med Tøjjet, mine Slaver! for nu skal det lystigt gaa.

(330) Alle:

Vi er alle med i Spillet; vi er alle dine Slaver.
— ha ha ha og haa haa haa —
Og i Nat de danser nøgne baade Arme, Ben og Maver,
Og i Morgen kan de hvile sig paa Sten og Fjæl og Straa. (*Døden og Kvinden danser for.*)

(331) Titus: Nej, dette kan jeg ikke være med til.
Kan vi dog ikke —

(332) Cicero: Lad dem rase, Titus.
I Morgen er vi enten døde, eller
ved ingen af os, hvordan Natten gik.

(333) Qodsha: Mit Skød skal være Vugge for dit Hoved.

(334) Titus: Hvor læsker Vinen!

(335) Qodsha: Dette er dog bedre
end Ensomhed og Mørke, ikke ogsaa?

(336) Titus: Jeg ved ej mer, hvad der er godt og ondt,
ved kun, hvad der gør godt — og det gør godt
at mærke Druens Ild i frosne Aarer,
kærtegnes af dit unge Bryst mod Panden
og høre Latter om sig og se Lys.

(337) Pesten:

Brustne Øjnes Krans er Kronen, Scepteret er Dødningknoklen
— ha ha ha og haa haa haa —
Drot^a maa danse med Gudinde, skaf mig hende ned af Soklen,
hun har hvilet sig saa længe, hun maa være let paa Taa.

^aDrot: Bruges i dag som en poetisk betegnelse for konge eller fyrste. Beslægtet med "dronning". [ODS]

(338) Kor: Denne Dans er hendes første, derfor: pas du paa din Taa.

(339) Alle:

Se, vort Herskab danser med os — Pestens og Gudindens Slaver,
— ha ha ha og haa haa haa —

hejsa, nu skal Dansen gaa med baade Arme, Ben og Maver,
for i Morgen er vi døde li'som Sten og Fjæl og Straa.

(340) Kor: Døde som den gamle Hera der, Gudinden Tungpaataa.

(341) Titus: Nej, dette vil jeg ikke tie til.

(342) Cicero: Vær rolig.

(343) Titus: Nej.

(344) Cicero: Saa skal jeg samle dem.
Symposion⁵⁶! lad Dansen fare, Venner!
Symposion!

(345) Stemmer: Hørt! Til Symposion!

(346) En Kvinde: (*Alle om Bordene*) Er vi fri, Kammerater?

(347) Raab: Ja ja.

(348) Kvinden: Er vi glade, Venner?

(349) Raab: Ja ja ja.

(350) Kvinden: Er vi lykkelige, Atheniensere?

(351) Raab: Ja ja ja ja.

(352) Kvinden: Hvis er Skylden? Hvem stemmer vor Livsglæde saadan op? Hvem aabner for Kaadhedens Sluser? hvem har sprængt alle Hensyn, alle Skranker? hvem har lært os, at kan Guderne tillade sig alt over for os, kan vi ogsaa tillade

⁵⁶*Symposion*: Begreb fra oldtidens Grækenland, som betyder drikkelag eller drikkegilde. [ODS]

os alt over for dem?

Det har Pesten. Den har oplyst os, den har frigjort os, den har lyksaliggjort os. Pestens Skaal!

(353) Raab: Hørt! Hørt!

(354) Pesten: Min Skaal!

(355) Raab: Din Skaal! du skal leve! Pesten skal leve!
(*Da skriger*)

(356) En ung Pige: (*og peger*) Fy! du har Pesten.

(357) Alle: Hvem? hvor? hvem har den? mig? jeg? var det mig?

(358) Pigen: Dig! dig! forbarm, Asklepios⁵⁷, forbarm dig!
(*Alle styrter ud i Flugt.*)

(359) Titus: Hvem har den? var det mig, hun peged paa!
Aah nej, jeg mærker jo slet ingenting.
Og dog — de siger jo — Bylder paa Halsen —
og er der — frels Kronion, eller — —

(360) Præsten: Begrav mig.

(361) Titus: I Guder, hjælp os! hjælp os, er I til,
at ikke menneskelig Tanke skal
forvilde sig og kræve, at I ikke
er til, maa være til, fordi det blev
tidobbøl Rædsel, om I sad deroppe
og kunde hjælpe os og hjælper ikke.
Jeg beder — nej, jeg — ve mig! — kræver det,
om uden Ret, saa med des større Styrke,
hans Styrke, der paa intet mer kan rammes,
at er I til, saa skal en af jer vise
sig for mig her og nu for at forklare,
hvi⁵⁸ denne Gru er til, naar I er til.
Ah! Nej. Nej. Hvem er du? Aah, dig kun, Kvinde.
Sig mig, se paa mig; var det mig med Pesten?

⁵⁷Asklepios: Lægeguden i den græske mytologi - på latin: Aesculapius. [DSD]

⁵⁸hvi: ”hvorfor”.

- (362) Qodsha: Titus, maaske vi begge to har Pesten,
bærer den i os, men vi bærer i os
eet mer end den, naar blot vi hjælpes ad,
og det er Midlet mod den, Lægedommen,
Glemselens Lægedom.
- (363) Titus: Ja, tror du, Kvinde?
- (364) Qodsha: Jeg ved det, Titus.
- (365) Titus: Tror du — er din Hede
saa bundløs dyb, at *alt* kan glemmes i den
— for mindre hjælper ikke — *alt* kan glemmes?
- (366) Qodsha: Du svage Mand, bag dette tynde Klæde
bor Glemslens Styrke nøgen. Søg den! Flæng det!
- (367) Titus: Fra nu af er der ingen Guder til.
- (368) Præsten: Begrav mig! aah, begrav mig!

3. Akt: III

TITUS LUCRETIUS'S HUS I ROM

- (369) Titus: Lille Vesonius, hent lige Mor
et Øjeblik! sig hende, at hvis hun
har Tid, saa — hov, der er hun af sig selv.
- (370) Charita: Mon det er tilladt at forstyrre?
- (371) Titus: Den, hvis
Forstyrrelse kun er Oplivelse,
den er det altid tilladt at forstyrre.
Men sæt dig stille der et Øjeblik.

- (372) Charita: Lille Vesonius!
- (373) Lille Vesonius: Tys, Mor! se, Chasmon er død.
- (374) Charita: I har da ikke — — —
- (375) Titus: Stille! Stille!
- (376) Vesonius: Nu genopvækker vi ham⁵⁹ saa, forstaar du?
- (377) Titus: Er du her, Chasmon? Chasmon, er du her?
Er du her nu? Saa nu da? Chasmon, nu!
nu? nu? nu?
- (378) Chasmon: Hvad? ja — — —
- (379) Titus: Stille! lig kun stille!
Et Øjeblik endnu. Nu klarer det?
Er du nu vaagen?
- (380) Chasmon: Vaagen, Herre? sov jeg?
Jo. Jo, nu er jeg — jo, det tror jeg da.
Skønt — nej — hvor er jeg nu? hvor var jeg før?
Saa dybt, saa dybt.
- (381) Titus: Snus til dig, Chasmon, snus!
Og drik saa her, drik godt, min kære Slave.
Du ved jo, det uskadeliggør Luften
i Næseborene.
- (382) Chasmon: Nu er det godt.
Jeg følte det — — —
- (383) Titus: Nej, du behøver ikke
at skildre noget; det var blot de ydre

⁵⁹*Nu genopvækker vi ham*: Titus er i færd med at forske i anæstesi (følelseløshed, bedøvelse), som i dag er blevet en uundværlig del af operationer og særligt belastende undersøgelser. Munks fremstilling her minder om bedøvelse med æter, hvilket er noget af en historisk anakronisme, da denne form for bedøvelse først begyndte midt i 1840'erne. Dog kendes fra den græske digter Homer heldedigtet "Odysséen" (ca. 700 f.Kr.) stoffet "nepenthe", hvilket sandsynligvis var enten cannabis eller opium. [DSD & BOE]

Symptomer, jeg gad se; de indre ta'r
jeg selv. Nu er du helt dig selv igen?

(384) Chasmon: Jo, Herre, nu er — —

(385) Titus: Kom saa, Charita.
Se, skynd dig, imens Kraften er i Vædsken;
i samme Øjeblik, jeg ikke svarer
dig mer, saa tæller du til ti.

(386) Charita: Nej, Titus,
det maa du ikke, nej, det tør jeg ikke.

(387) Vesonius: Visst saa da, Mor; det er jo kun en Afmagt,
forstaar du vel; man kalder det en Afmagt.

(388) Titus: Saa tæller du til ti, og derpaa gnider
du mig i Tindingen med denne Svamp
og holder mig det Bæger under Næsen.

(389) Charita: Aah, Titus!

(390) Titus: Saa Farvel, min egen Hustru.
Nu rejser jeg til Hades.

(391) Charita: Titus! Titus!
Dit Hjerte banker, du er bange selv.

(392) Titus: Min Tankes Kraft er uafhængig af,
er Herre over *alt*, naar blot den *vil* det;
den tror jeg paa. Tal til mig.

(393) Charita: Husbond, Titus!
aah, sæt, du, sæt, du ikke kom —

(394) Titus: Tal til mig!

(395) Charita: Jeg kan det ikke, nej.

- (396) Vesonius: Far, kan du høre?
- (397) Titus: Vesonjus, godt, min Dreng, godt, lille du!
- (398) Vesonius: Se! ser du, hvad jeg staar med her?
- (399) Titus: Ja, Flasken
med den blaa Vædske i.
- (400) Vesonius: Hvad gør jeg nu?
- (401) Titus: Du vinker med — med Hænderne i Mørket
der langt, langt borte; nej, jeg ved jo nok,
du er mig nær, Vesonjus, ved det godt,
men synes dog — saa skuffende — langt borte.
Besynderligt! kan Sanserne bedrage⁶⁰?
Umuligt. For saa hørte alting op.
Og dog — her ved jeg et, sanser et modsat —
og styrter, styrter.
- (402) Charita: Titus, tal til mig.
- (403) Titus: Ja, dengang — dig — aah, Charita, min Hustru,
hvor dyrebar du er mig, dyrebar —
endskønt — for aldrig vil jeg glemme det —
dit Skød det er som Morgensolen, hendes
var Nattens Kraterild — saa hedt, saa hedt — —
- (404) Charita: Hvis, Titus? hvem er det, du taler om?
- (405) Titus: Med al Respekt for hans Personlighed
er Demokrits Formodning⁶¹ dog forældet.
Forældet. Fejl.

⁶⁰*bedrage*: Lucretius (og Epikur før ham) bygger alt på sansernes vidnesbyrd. Derfor analyserer han sansbedraget og når til denne konklusion: "Sig derfor aldrig at øjet tar fejl; det er tanken der fejler". (bog 4, vers 386). [EEM]

⁶¹*Demokrits Formodning*: Demokrit (ca. 460-400 f.Kr.), græsk filosof, som i sin filosofi bl.a. interesserede sig særligt for at forklare sansning og erkendelse, hvor problemet eller dilemmaet var, at sansindtryk på den ene side er afhængige både af den sansende persons og af sanseobjektets tilstand, hvorfor alle de almindelige sansekvaliteter er subjektive, mens sansindtryk på den anden side også er hovedkilden til menneskelig viden. [DSD & BOE]

- (406) Vesonius: Husk nu at tælle, Mor.
- (407) Charita: Hvem mente han? hvem?
- (408) Vesonius: Det var Demmekrit;
det er en Forsker li'som Far; men han
er død.
- (409) Chasmon: Nu er det Tid at gnide, Frue.
- (410) Charita: Ja ja ja.
- (411) Vesonius: Jeg skal holde Fadet.
- (412) Charita: Titus!
Aah, sæt, han ikke vaagner, sæt, vi aldrig
faar talt — — saa at hans sidste Ord — nej, Titus!
vaagn, Titus! aah, Vesonjus! — Titus! Titus!
- (413) Vesonius: Mor! Far er død. Mor! Mor!
- (414) Charita: Ti stille, Dreng!
Visst er han ej! vær rolig! Far skal nok.
Vaagn, Titus! Titus!
- (415) Chasmon: Der er ingen Fare
paa Færde, Frue, Tiden er endnu ikke
udløben, Aandedragene —
- (416) Vesonius: Nu vaagner,
nu vaagner Far.
- (417) Charita: Aah, Gu — aah, det er godt,
aah, godt, kun godt, saa godt.
- (418) Vesonius: Far, er du vaagen?
- (419) Titus: Nej, men Vesonius, min, lille du,
det klarer.

- (420) Vesonius: Bægret, Far! snus rigtigt til dig.
Aand dybt!
- (421) Titus: Tak, du min egen — — —
- (422) Charita: Titus, Titus!
Velkommen hjem igen, du Skat, hvis Tab
jeg ikke kunde bære.
- (423) Titus: Smaa forskræ — — —
hej, Flasken, Chasmon — smaa, forskræmte Due,
der var jo — puh — ah bra — for raadden Stank,
der svi'r helt ned i Ganen — ingen Fare.
Hov vælter jeg? prr! undskyld! Fik jeg traadt dig
paa Foden?
- (424) Vesonius: Hvad gør det? Træd kun igen, Far.
- (425) Titus: Naa, Chasmon, er du saa parat med Pennen:
Besvimelser, nærmest at ligne ved kortvarig Død, kan bekræfte,
at Legem og Sjæl ej kan skilles, thi alt som Lemmerne synker,
Træk stivner, og Sanserne svigter, ophører Bevidstheden ogsaa.
Som Sjæl og Legeme sammen blir til, saa dør de og sammen⁶².
Aah, Charita, du allerkæreste,
du er mit Legem, uundværligt som
min travle, kampbestedte Tankes Raststed.
Det er mit Liv, jeg har din Kærlighed
at lægge Hovedet til Hvile i,
naar det er dødsenstræt af Kampen med
Idéforbindelsernes løbske Løb
for at faa avet dem og rolig styre
dem lige ud ad Vejen. Charita,
din Mangel paa Forstaaelse af Værket,
jeg skriver paa, det er den dybe Brønd,
hvorfra Forstaaelsen for min Person

⁶²*sammen*: Munk har givet de replikker, der skal være gengivelser af "De rerum natura", og som han dikterer til Chasmon, et særligt verssmål. Lucretius har intet afsnit om besvimelser, men kun ét om drømme: bog 4, vers 962 til 1029. Her hævder han, at man i sine drømme drømmer om det, man i særlig grad er optaget af. I et andet afsnit: bog 3, vers 417 til 444, fremhæver han, at sjæl og legeme hører sammen, som legemet dør, sådan dør også sjælen. [EEM]

udspringer, og hvoraf jeg øser Styrke.

(426) Charita: At du kan sige, Titus, at jeg mangler Forstaaelse for det, du skriver, jeg, som har lyttet til hver Linie, du har læst, og frydet mig.

(427) Titus: Haha! hvorfor? jeg ved det. Ikke fordi de Tanker var de Tanker, nej, men fordi de nu var tænkt af mig.

(428) Charita: Ja, ogsaa det.

(429) Titus: Mit kære Legem er du. Og Legemet forstaar ej Hjernens Gerning, men hæger om den og er god imod den, og Hjernen, som forstaar det, takker for det og elsker Legemet — og denne Enhed er Mennesket, Naturens Ypperste.

(430) Charita: I alting gaar du dine egne Veje; de andre kalder deres Elskede for deres Sjæl.

(431) Titus: Et slidt og daarligt Ord. Nej, Kvinden hun er Legem, hun er Hjerte. Manden forstaar og giver; Kvinden giver uden først at behøve at forstaa.

(432) Vesonius: Naar jeg fortæller dette her til Crispus, saa vil han sige, at vi burde bringe et Takoffer til Guderne, fordi vi fik dig igen, Far.

(433) Titus: Kom! her paa mit Knæ! Hvem er de Guder, Crispus snakker om?

(434) Vesonius: Ih, det er Mænd og Kvinder af overnaturlig Størrelse, de bor langt borte og kræver Lydighed, Offer og Bøn.

- (435) Titus: Ikke pjatte, min Herre! hvad er saa overnaturlig?
- (436) Vesonius: Det er vel noget, der saadan gaar over vor Forstand.
- (437) Titus: Alt, hvad der er, er naturligt; alt, hvad der sker, sker naturligt. Højest af alt er Forstanden, saa intet kan overgaa den. Det er det fine ved Verden, at alle Ting lar sig beregne, for det er det, der gør Verden til en værdig Verden for Mænd.
- (438) Vesonius: Jo, Far, og det er jo Grunden til, at du har samlet alt dette, og at du saadan studerer og gør alle de her Forsøg.
- (439) Titus: Rigtigt, min Søn, naar Mænd møder noget og ikke forstaar det, undersøger vi Gaaden, til vi forstaar eller dør. Men Smaa og Rædde og Dovne skynder sig bort med et Knæfald.
- (440) Vesonius: Er der da slet ingen Guder? hvordan er der Tro paa dem da?
- (441) Titus: Still⁶³ dig en Nat der i Krogen, sig Bøv⁶⁴ til den gamle Vesca, strax vil han skriige og løbe og sige, der var en Aand. Guder og Aander er Paahit af dumme og fejge Sjæle⁶⁵, hvis eneste Gran af Skønhed er Lid⁶⁶ til Fædrenes Ord. Men Frimand har sprængt sine Lænker; i Stedet for Skæbnemagter tror Frimand paa Viljestyrke, i Stedet for Aander paa Aand.
- (442) Vesonius: Er der da virkelig ingen, der kræver Lydighed af os? nytter det ikke at bede? er Ofre ingenting til?
- (443) Titus: Lydighed! Frimand krummer sig ikke for fremmed Vilje, han hører Fornuftens og Ærens Røst i sin egen Barm. Bøn! nej, Frimand ta'r ikke med Tak mod naadiges Bistand, han styrer med egen Vilje sin Skæbnes omtumlede Karm⁶⁷. Offer! for hvad skal han ofre? han bærer sit Tab med sin Stolthed

⁶³Still: Stavemåden med to l'er signalerer, at ordet skal udtales med kort vokal. [ODS]

⁶⁴Bøv: Jysk dialekt af "bøh". [JO]

⁶⁵Sjæle: Lucretius beskriver i et afsnit af bog 5 i "De rerum natura" menneskehedens udvikling og når også frem til tidspunktet, hvor menneskene begyndte at tro på guder: bog 5, vers 1161 til 1240. Troen på guder er fremstået, fordi nogle mennesker så disse væsener, mens de var vågne, andre, mens de drømte: bog 5, vers 1179 til 1182. [EEM]

⁶⁶Lid: I betydningen "at stole på", jf. udtrykket "at sætte sin lid til nogen eller noget". [ODS]

⁶⁷Karm: Ordets oprindelse er uvis, men betegner her en stor og bekvem vogn, især en dækket eller lukket vogn, en karet. Ordet kan i dette tilfælde dog også være brugt som en poetisk betegnelse for skib eller båd. [ODS]

og takker for Sejren sin egen Kløgt og sin egen Arm.

(444) Vesonius: Alt det vil jeg sige til Crispus.

(445) Titus: Ha, husk det saa, lille Vesonjus.
og kom saa igen og fortæl mig, hvad Svar vel Crispus fandt paa.

(446) Vesonius: Mor, maa jeg gaa med det samme?

(447) Charita: Det er jo lidt sent paa Dagen.

(448) Vesonius: Gamle Vesca kan følge mig.

(449) Charita: Nej, Vesca er sendt til Torvs.

(450) Vesonius: Chasmon da?

(451) Titus: Naa ja, lad Chasmon. I Dag faar jeg intet skrevet.
Er Konsulen hjemme, saa hils ham. Kys saa din Mor. Farvel.

(452) Charita: Nej, jam — den Trøje er snavset.

(453) Vesonius: Aah pyt!

(454) Titus: Saa skift den, du kære.
Næ, ingen ”pyt”! en Lucretier er ikke sjusket i Tøj.

(455) Vesonius: Saa lidt som i noget andet.

(456) Titus: Saa lidt som i noget andet.
Og om en Time, Chasmon, venter vi jer her igen.

(457) Chasmon: Herre, skal ske.

(458) Charita: Men hvis Ciceros nu er taget paa Landet?

(459) Titus: Saa kommer I strax tilbage.

- (460) Vesonius: Herre, skal ske.
- (461) Titus: Farvel.
Saa gravalvorlig ser den unge Frue
paa eengang ud. Hvis der er krøbet dig
smaa Skorpioner i Sandalerne,
saa spænd dem af, og jeg skal ryste dem.
- (462) Charita: Ak, ikke i Sandalerne, min Ven.
- (463) Titus: Nej, men i Ørerne, jeg ved det nok.
Saa sig mig det engang, det, du saa længe
har tiet med, og jeg skal svare dig.
- (464) Charita: Et Lune kun — et Minde — ja, men et
vemodigt Minde — og saa smukt — jeg glæded
som ung mig saadan til — ved du: til hvad?
- (465) Titus: Til at bli' gift med mig?
- (466) Charita: Ja, Titus, ja,
der løj du ikke. Vil du høre mer?
- (467) Titus: Ja, gerne, du.
- (468) Charita: Saa læg de Apparater
til Side lidt og sæt dig her.
- (469) Titus: Fortæl kun,
jeg hører bedst, imens jeg gaar og sysler
med saadan' Ting.
- (470) Charita: Det var den Foraarsaften,
du havde kysset mig for første Gang.
Jeg var saa ung, saa ung — og hele Natten
laa jeg og kigged ind i Lunas Ansigt,
i Maanens Skive — kunde ikke sove;
dit Kys blev ved at leve paa min Mund,
mest paa min Overlæbe — ja, du ler,

lad være, Titus, nej, se ikke paa mig,
pas hellere de Apparater, som du
saa nødigt slipper — men det er nu sandt:
hvergang jeg pressed Underlæben tæt
mod Overlæben, var det, som det sad der
endnu, nej, var det for mig, som jeg fik det
igen, det samme Kys, det første Kys.

(471) Titus: Du kære, meget kære!

(472) Charita: Saadan laa jeg
og drømte Nattens hvide Timer fulde
af gyldne Eventyr — det allerbedste
var — aah nej, Titus, lad mig heller tie.
Sæt, det bedrøver dig.

(473) Titus: I 8 Aar
har du og jeg delt alt, min Charita,
og aldrig har du endnu gjort mig Sorg,
saa skal det være, er det nu paa Tide.
Bedrøv mig saa!

(474) Charita: Det bedste Eventyr
jeg drømte hin min første Elskovsnat
— ja, Titus, saadan vil jeg kalde den —
det, der fik Hjertet til at banke stærkest
og laante Maanen Spejl i Øjets Dugg,
var Drømmen om engang at bære paa
min Arm en lille Dreng, der ligned dig,
og saa at skulle lære ham at spise,
at smile og — og at be' Aftenbøn.
Ja, se, jeg vidste det. Dit Ansigt mørkner.

(475) Titus: Saa dejlig er du, kæreste, saa dejlig,
at alle Ord er skønne i din Mund,
selv den Slags Ord.

(476) Charita: Forstaar — — —

(477) Titus: Men hvis du havde

ligget en ensom Nat i Tartaros
og skreget mod et Loft, hvis Genlyd lo
som Svar, saa vogted du dig for hvert Ord,
der kunde mane Minder op af Graven.

(478) Charita: Ved du, hvad Dag det er i Morgen, Titus?

(479) Titus: Nej.

(480) Charita: Syv-Aarsdagen for din Ankomst til Siciljen.

(481) Titus: Otte.

(482) Charita: Ja, naturligvis.
Ja, otte Aar er gaaet, siden du
løb Storm mod Tante Stellas Hus.

(483) Titus: Det kunde
man kalde det.

(484) Charita: Jeg ser dig styrte ind,
som om det var i Gaar, mig flyve ud
og ned bag Springvandet. Hvor var jeg bange.

(485) Titus: Hvorfor?

(486) Charita: Fordi jeg vidste, fik jeg dig
at se, saa blev jeg aldrig Vestalinde.
Det var umuligt, at mit Hjerte kunde
undvære dig, hvis mine Øjne fik dig.

(487) Titus: Saa kom jeg over dig.

(488) Charita: Jeg bad og kæmped,
vendte mit Ansigt bort og bad og kæmped
mod dig og mod mig selv.

- (489) Titus: Og tabte.
- (490) Charita: Vandt.
- (491) Titus: Jeg vandt. Du endte med at overgi' dig,
at gi' dig over, at bli' overgiven.
- (492) Charita: Saa vandt vi begge to. — Du snakked op
om skiftet Livssyn og værdiløst Løfte
og Kamp paa helt nyt Grundlag, og jeg hørte
det hele og forstod slet ingenting,
men vidste bare, at den Mund, der kyssed
mig nu med tusind Kys, det var den samme,
som engang havde givet mig mit første,
at hvad den sagde, maatte være rigtigt,
som hvad den gjorde — eller at jeg maatte
adlyde den, om rigtigt eller galt.
- (493) Titus: Pige, du kære!
- (494) Charita: Ikke altid, Titus,
er det saa vigtigt altsaa at forstaa.
- (495) Titus: Kvinde, pur Kvinde, helt igennem Kvinde!
- (496) Charita: Du var dig selv, dog ogsaa lidt en anden;
meget mer kærtegnsdristig var du blevet.
Du kyssede mig stakaandet og flov.
- (497) Titus: Som den, der efter lange Rejser genser
sin Barndomsegn og strax maa hilse alle
de kendte Steder — og det er de alle,
selv de, han ikke før har gæstet, kendte
er de ham alle — saadan kom min Mund
og fandt sig hjemme i dit Legems Lystlund.
- (498) Charita: Men husker du, hvad du blev gladest ved?
- (499) Titus: Ved alt.

- (500) Charita: Nej, Titus, ved de fire
smaa sorte Prikker paa min højre Arm
ved Skuldren.
- (501) Titus: Dem, der danner Solens Tegn.
- (502) Charita: Du med din Lystlund! dêr var nok Kapellet.
- (503) Titus: Er de der endnu, Charita?
- (504) Charita: Se der.
Saa gudefjendsk var du dog ikke bleven,
at du forskød mig, gudestemplet⁶⁸ som
jeg var.
- (505) Titus: De er der, alt er der endnu,
din hele unge Legemsdejlighed
bevaret som din blide Kyskhed i
Hengivelsen og Smilets rene Fjernhed.
- (506) Charita: Du bruger unge Ord til gamle Koner.
Nej se, som vi er kommen til at varme
i Forgaars' Retter op!
- (507) Titus: Og som de smager!
- (508) Charita: Men hende, Østerlandshetæren, Titus,
du har fortalt mig om — du mindes nok —
længes du aldrig efter hende, Titus?
- (509) Titus: Om jeg —? Næ, Charita, næ, ved du hvad?
om jeg —? hvad skulde jeg med en Hetære?
- (510) Charita: Hvad skulde du med hende dengang?
- (511) Titus: Dengang!
Hvor kan du spørge saadan? ved du ikke,

⁶⁸*gudestemplet*: Måske en hentydning til, at Charita har en tatovering, der i gudernes øjne "stempler" hende.

jeg laa blandt raadne Lig og skreg den Nat?

(512) Charita: Var det blot een Nat da?

(513) Titus: — jeg laa og skreg
blandt raadne Lig, der laa og skreg, den Tid.
Men hvordan kommer du — — —?

(514) Charita: Maaske — jeg tænkte,
du var som andre Mænd — som nogle Mænd —
at samme Favn kan trætte dem — kan faa —
kan — eller — samme Kvinde — Titus, nej,
jeg duer ikke til at gaa med Maske,
og du og jeg er ogsaa selv for gode.

(515) Titus: Hvad er da dette?

(516) Charita: Det er bare, Titus,
Du nævnte hende i din Afmagt før.

(517) Titus: Hvad gjorde jeg? hvordan? hvad sagde jeg?

(518) Charita: For andre end os to har du — — — —

(519) Titus: Ti stille!
nævn ikke dig og hende ud i eet.
Nej, Hustru, aldrig andre, nej, det ved du.
Men sig mig, kære, hvad jeg sagde før?

(520) Charita: Du sagde, hun var — hedere end jeg.

(521) Titus: At hun var — Husker du de Ord nøjagtigt?

(522) Charita: Det var kun et Par Udbrud: du er kær,
min Hustru, men din Favn er kun som — Somren,
og hendes var som Kraterild. Mer var
det ej; men du forstaar — — —

- (523) Titus: Tænk, har jeg talt
de Ord: det er af største Interesse.
Det viser nemlig — ja, det viser skam
— jeg har jo ikke tænkt paa hende, Qodsha,
i Aarevis — det viser skam, at Sjælen
kan gemme Minder i sit Skød, som — eller
maaske man rettere kan si' det saadan,
at Sjælen gemmer Minder, huser Tanker,
som Aanden ingen Anelse har om.
Endvidere kan heraf ses, at ved
Besvimelser — forbistret nu da ogsaa,
at Skriveren er gaaet, for jeg tænker,
jeg tænker, ser du, altid bedre, naar
jeg har en anden til at skrive for mig.
- (524) Charita: Jeg elsker dig, jeg elsker dig, jeg elsker dig.
- (525) Titus: Men lille Kone dog!
- (526) Charita: Og der er over-
naturligt til, overnaturlig Kraft,
den vil jeg hente fra min Kærlighed;
og jeg skal bli' dig værdig; ja, jeg skal
bli' bedre end jeg kan, mer tapper, end
jeg kan, og ogsaa — ogsaa mere hed, end
jeg kan.
- (527) Titus: Om jeg forstaar —!
- (528) Charita: Der er jo Far.
- (529) Titus: Hvad? Lascus? er du kommen hjem fra Felten?
- (530) Lascus: Javisst. Vi vandt et Slag, saa rømte jeg.
Og se, her bringer jeg jer en Erobring.
- (531) Charita: Dig, Faster Stella!
- (532) Titus: Vær velkommen begge!

- (533) Charita: Det var en rigtig Overraskelse.
Naa, Faster, hvordan gaar det i Pompeii⁶⁹?
er det saa ikke bedre end Siciljen?
- (534) Stella: Man har jo nærmere til Rom i al Fald.
- (535) Lascus: Min Søster har haft Sorg.
- (536) Stella: Som dog har vendt sig
til idel⁷⁰ Glæde. Og nu iler jeg
med Tak til Guderne tilbage til
mit Hus og mine Blomster i Pompeii.
Og dette det er kun en græsk Visit.
Jeg løb paa Lascus hos en Juveler
ved Forum, og saa grebes jeg af Længsel
og maatte, *maatte* si'r jeg, lige se
min egen kære lille Broderdatter.
- (537) Charita: Du vil da nyde — —
- (538) Stella: Tusind, tusind Tak,
slet ingenting, jeg skal af sted paa Timen;
for Resten nød jeg nok hos Crateras,
en dejlig Mand, saa fuld af Aand og Charme
og Dannelse, en af den gamle Skole,
af fin Kultur — men Konen er en Mær.
- (539) Charita: Nej, lille Faster, nej.
- (540) Stella: Jeg si'r dig, Barn,
hun er en Mær. Du maa da ikke bilde
dig ind, hun kommer ind og hilser paa mig;
de sagde rigt'nok ogsaa hos Celinders,
at noget mere dumt og indbildsk Kryb
end denne — — Og saa har hun Kærester.
- (541) Titus: Mon dog?

⁶⁹*Pompeii*: Italiensk by, der sammen med Herculaneum blev ødelagt af vulkanen Vesuv i 79 e.Kr. [DSD & GM]

⁷⁰*idel*: Fra middelnedertysk jf. tysk "eitel", som betyder "lutter". [ODS]

- (542) Stella: Det har hun. Næ, saa er Celinders da andre Folk! i hvert Fald hun. Han selv — bevares! han er høflig nok mod mig; men de si'r nu, at han har en Baad ved Tiber⁷¹, og at Nanciscors Datter — — —
- (543) Lascus: Lille Søster, du ved sgu alle Ting og saa lidt mer.
- (544) Stella: Det passer, Lascus, ja, nu du igen! jeg har det fra en Skriver hos Celinder; den Baad blev købt — — — Staa ikke der og still det dumme Ansigt op; har man kendt Mage, hvad, Titus? denne gamle fede Mand han gaar i Krig!! Hvad vil du naa med det?
- (545) Lascus: *Har* naaet, smukke Glut! i dette Felttog har jeg tabt fjorten Pund.
- (546) Stella: Saa vil jeg haabe, at det er fjorten fortrinsvis Pund Bug, for i Hovedet var der ved Himlen ikke meget at tabe af.
- (547) Lascus: Læg Grime⁷² paa! saa kan du bare snærrer, ikke bide.
- (548) Titus: Hvad var det saa, der førte dig til Rom paa denne Tid?
- (549) Stella: Det skal jeg ærligt sige, min kære Titus! aah, hvor ser du sund og velfornøjet ud; saa sagde de endda hos Tigellinuses⁷³, at du og Charita kun leved halvgodt sammen, fordi du drev de Studier, du driver,

⁷¹*Tiber*: Tiberen (Tevere), Italiens næstlængste flod, der bl.a. løber forbi Rom. [DSD]

⁷²*Grime*: Betegnelse for hovedtøj til en hest, hvortil der oftest bindes et reb eller en tømme, så hesten bliver nemmere at binde eller trække med. [ODS]

⁷³*Tigellinuses*: Muligvis reference til Ofonius Tigellinus (død 69 e.Kr.), romersk prætorianerpræfekt 62-68 og Kejser Neros højre hånd under kejserens terrorregime. [DSD & BOE]

saa flittigt, at det tit drev ud paa Natten;
det var jo kedeligt for Charita.

(550) Titus: Vi har det godt — — —

(551) Charita: Vi har det dejligt sammen.

(552) Stella: Tror I, jeg lægger Vægt paa deres Sladder?
der findes ingen mere giftig Tunge
end Tigellinus' allerældste Datters.
Og jeg skal heller aldrig mere sætte
min Fod i deres Hus. Jeg hader Sladder.

(553) Charita: Men gør du, Faster?

(554) Stella: Om jeg gør! Saa splintre
den store Jupiter min Hjerneskal
i dette Øjeblik, om ikke altid
et ondt løgnagtigt Ord paavirker mig,
saa jeg faar Kvalme.

(555) Titus: Hm! saa gaar du støt
med Draaber paa dig, kan jeg tænke.

(556) Stella: Ja,
det har du Ret i, kære Slægtning; ja,
det er en ond og giftig Verden, den,
vi er sat til at leve i; hvad faar man
at høre mellem Aar og Dag! Gud fri os!
Men tro I mig, jeg tog jer varmt i Forsvar;
og naar jeg første Gang igen ser ind
til Tigellinuses, skal jeg bevidne,
hvor hedt og nygift I to har det sammen,
saa det er snarere til modsat Side.

(557) Titus: Tak, gode Stella; men det gaar nok ogsaa
for os foruden din Bevidnelse.

(558) Stella: Men kære, jeg maa gaa — aah, det er sandt,
I spurgte om mit Ærind — jo, min Pige,

du husker visst endnu den lille Brystnaal,
jeg gav min Enke, dengang hun blev Amme⁷⁴,
og tog igen, da hun sov hen i Forfjor.

(559) Lascus: Du snakker rent for rask! lad gaa med det,
at der er ikke sandt Ord i din Snak,
men naar der tilmed ikke mer er Mening,
blir det for broget, du.

(560) Stella: Hvad fik jeg sagt?

(561) Lascus: Du gav din Enke, dengang hun blev Amme.

(562) Stella: Aah, du skal ogsaa altid misforstaa.

(563) Lascus: HØ!

(564) Stella: Du forstaaer mig heldigvis, min Pige.
Den Ring var altsaa bleven væk, helt væk;
den er jo ikke af saa stor Værdi,
men dog for god til ligefrem at mistes.
Aah, jeg har ledt det hele Hus igennem
og ladet alle Møbler endevende
og faaet hver Slavinde gennempisket,
og ligemeget hjalp det. Men saa tog jeg
herind til Rom og bad en lang Bøn til
Vertumnus⁷⁵, han, der vender alle Ting,
foruden kortere til Jupiter
og Juno⁷⁶ og Mercur⁷⁷ — og tror I ikke,
at da jeg rejser mig fra Bønnen, føler
jeg li'som noget haardt i Folden her —
DÆR⁷⁸ SAD NAALEN.
Ja, det er det, jeg si'r, og jeg bestandigt
har sagt: hvad var, hvad var vi Mennesker,

⁷⁴Amme: Ordet er egentligt et barne(lyd)ord ligesom fx ”papa” og ”mama”, og bruges især som betegnelse for en kvinde, der giver die til en andens barn. [ODS]

⁷⁵Vertumnus: Gud for årets vekslen i den romerske mytologi (latin: ”den foranderlige”). [DSD]

⁷⁶Juno: Den romerske moder- og himmelgudinde med særligt ansvar for kvinder, ægteskab og fødsler. [BOE]

⁷⁷Mercur: Gud for bl.a. handel og samfærdsel i den romerske mytologi. [DSD]

⁷⁸Dær: Atypisk stavemåde betydende: ”dér”.

hvis ikke der var Guder til?

- (565) Lascus: Ret saa!
det har sin Fordel, Søster, at vi har
dem i en Baghaand.
- (566) Stella: Du er rendt fra din
Bestilling; dig kan ingen regne med.
Men, søde, kære Børn, jeg maa af Sted.
Farvel, Farvel! og gør nu Alvor af
en Dag at ta' den Udflugt til Pompeii.
Jeg var jo dog, min søde Charita,
din egen lille Mor i det Aars Tid.
I to, I er de eneste hernede,
jeg holder rigtigt af; de fleste andre
er Pak, der gerne vil en enlig Kvinde
til Livs. Lev vel! Og Guderne beskærme
jer to, I kære. Hav det nu godt sammen!
(*Ud.*)
- (567) Titus: Stella, en Stjerne⁷⁹.
- (568) Lascus: En af dem, der straalere
paa bliden Himmel med æterisk Skær⁸⁰.
- (569) Charita: Saa, lad nu FASTER være.
- (570) Lascus: Hvis jeg ligner
vor Mor, saa ligner hun sgu Far, og hvis
jeg ligner Far, er hun Mor op ad Dage;
det er jeg klar paa.
- (571) Charita: Smæd⁸¹ og spot I kun.
Og dog — dog er der noget — noget kønt i
at mene, at man staar i saad'n et Forhold
til Verdensmagterne, at man kan komme

⁷⁹*Stella, en Stjerne*: "Stella" er det latinske navn for stjerne. [ODS]

⁸⁰*æterisk Skær*: Ordet "æterisk" kommer af det græske "aither" (der i klassisk filosofi og kosmologi betegner det klare, rene, tynde luftformige stof, som fylder rummet oven over jordens atmosfære) og bruges i denne sammenhæng overført om noget af overjordisk oprindelse, om noget fint, let og rent, klart som æter. [DSD]

⁸¹*Smæd*: Betegner omtale eller tiltale, mundtligt eller skriftligt, med hånende, spottende eller stærkt nedsættende udtryk. [ODS]

til dem med alt, det største som det mindste.

- (572) Titus: Den skønne hende er jo alting skønt,
den rene rent; men den, der er af Sandhed,
ham er det skønne skønt, det grimme grimt.
At bruge Guder til at finde Naale
og bøde paa Ens egen Sjuskethed!
Er du saa meget Kvinde, at du ikke
kan se, at Gudsbegrebets Hellighed
maa holde Guderne fra Slavegerning?
Aah, alle Kirker er jo Blasfemier,
Gudsdyrkelse er Gudsforhaanelse.
- (573) Lascus: Man byder Slaver, men man beder Guder;
det tykkes⁸² mig en Forskel, Svigersøn.
- (574) Titus: Vi bralrer op og glemmer rent at spørge
til dit Befindende. Har dette Feltliv
bekommet dig saa godt, som du la'r til?
- (575) Lascus: Et lille bitte Slag engang imellem
og ellers Driveri og Kedsomhed.
Ja, saadan har jeg kedet mig, at jeg i
Fortvivlelse begyndte paa at læse
din Bog og stavede mig gennem Vers
paa Vers, til der var ikke fler tilbage.
Jo, den er god, den er fortræffelig;
saafremt du skriver saadan to endnu
— kun to, jeg ved jo, du har spaaet seks —
men bare to — —
- (576) Charita: Hvad saa?
- (577) Lascus: Hvad saa? Saa blir
han landsforvist til Norden for Britannjen.
- (578) Titus: Du ved, mit Arbejd er mig helligt, Memmjus;
jeg taaler ikke gerne Spøg med det.

⁸²tykkes: Betyder i denne sammenhæng at skønne, finde, mene eller synes. Ordet bruges næsten udelukkende i arkaisk og dialektal sammenhæng. [ODS]

- (579) Lascus: Min kære Dreng, du er jo ung endnu,
og jeg forstaar dig, uden at forstaa
den Hob af Lærdom, som du krammer ud⁸³.
- (580) Titus: Jeg ved, du gør det, Svigerfar, saa trofast
en Ven du var mig i de otte Aar.
Men her — — —
- (581) Lascus: Dit unge redelige Sind
forarges ved det grelle Hykleri,
der hedder Statstro. De naive Sjæle
i Folket tror, de tror derpaa og delta'r
i Dyrkelsen og lever ej derefter;
vi andre, ja, vi lukker Øjnene,
gør gode Miner til det slette Spil,
beviser Præsterne nedarvet Ære
og delta'r for et Syns Skyld i Komedjen,
hvor vi er nødt dertil — det har forarget,
det har forbitret dig, som det forarged
og harmede Profeter før i Tiden.
For Sandheds Skyld tog I saa Krigen op
mod Troens Hykleri, blot med den Forskel,
at Vejen var for dem Afskaffelsen
af Hykleriet, men for dig af Troen.
- (582) Titus: Du taler rigtigt der, men ikke dybt.
- (583) Lascus: Paa dine unge Skuldre ta'r du saa
det Kæmpeværk at gennemgaa Naturen,
Ild, Luft, Vand, Jord⁸⁴ og alt, hvad dertil hører,
Lys, Lyn, Regn, Form og Farve, Lugt og Lyd,
Ting, Planter, Dyr, for alting Mennesket,
dets Sjæl og Legem, Liv og Død, dets Drømme,
Sundhed og Sygdom, Samfund, Love, Sprog
og Gudstro, alting vil du gennemgaa

⁸³*krammer ud*: Tysk låneord (jf. "Kram"), som især bruges billedligt om det at lægge sin viden for dagen på en brammende måde, at rykke ud med alt, hvad man ved om noget. [ODS]

⁸⁴*Ild, Luft, Vand og Jord*: Hos de græske filosoffer før midten af 400-tallet f.Kr. (de såkaldte førsokratikere) opstod en elementlære, der i sin klassiske form siger, at alting består af kombinationer af fire grundelementer: ild, luft, vand og jord (jf. filosofen og poeten Empedokles, ca. 490-430 f.Kr.). [DSD & BOE]

og undersøge for at vise os,
 hvordan det hører sammen, vorder, svinder,
 og fremfor alt er til og mangler Tilvær
⁸⁵helt i sig selv og uden Spor af Guder.
 Alene Planen er jo aldrig hørt.
 Udførelsen vil savne Sidestykke
 maaske i tusind Aar, saa vidt jeg skønner
 af Bogen, du har udsendt allerede,
 — og selv en daarlig Skønner kan se rigtigt.
 Med dine Skuldre vil du løfte Verden
 fra Atlasgudens⁸⁶ hen paa Menneskets.

(584) Titus: Nu ser du rigtigt og tillige dybt.

(585) Lascus: Men har du sikret dig et Sted at staa paa?
 og sikret Mennesket et saadant Sted?
 for man kan ikke staa paa det, man bærer.
 Og har du sikret dig et Sted at staa paa
 korporligt⁸⁷, ja? for Præsterne og Pøblen
 og visstnok ogsaa jeg, der visstnok tror,
 at Rom vil knage fælt i sine Fuger,
 hvis man for Alvor piller ved dens Gudstro,
 hvad enten den er Sandhed eller Løgn,
 jeg siger, jeg og Præsterne og Pøblen,
 vi vil sandsynligvis slaa dig ihjel.

(586) Titus: Du mener altsaa, Præsterne og Pøblen
 og Guderne staar sammen imod mig?
 Og kan du tro, et saadant Kompagni
 kan skræmme mig fra Sandheds stolte Gerning!

(587) Lascus: Jeg tænker paa min Datters Liv og Velfærd
 og paa min — —

(588) Charita: Jeg er Titusses, kun hans;
 paa mig skal ingen tænke uden han, som
 jeg tænker kun paa ham; og aldrig, Husbond,

⁸⁵*Tilvær*: Betegner det at være til eller at forefindes: eksistens, tilværelse. [ODS]

⁸⁶*Atlasgudens*: Atlas er i den græske mytologi en kæmpe, der bærer himmelhvælvet på sine skuldre. Atlas var i øvrigt broder til Prometheus, menneskets skaber. [DSD & BOE]

⁸⁷*korporligt*: Kommer af det latinske ord "corpus" (krop, legeme), men bruges her i betydningen rigtig, virkelig. [ODS]

skal nogens Fjendskab eller Modstand tvinge
mig bort fra dig

(589) Titus: Jeg ved, at du — — —

(590) En Slave: Auguren
Vesonius Lucretjus' Bærestol!

(591) Titus: Fars?

(592) Lascus: Saa gaar jeg.

(593) Titus: Aah, bliv.

(594) Charita: Ja, bliv her, Far.

(595) Lascus: I ved, jeg udstaar ikke denne Mand.

(596) Titus: Du ved, hvor ondt det gør mig, bittert ondt!

(597) Charita: Aah, gid I kunde faa talt ud engang
og saa bli' Venner som i gamle Dage.

(598) Lascus: Sker aldrig.

(599) Charita: Hils nu paa ham, før du gaar.

(600) Lascus: Han kommer ikke til det gode, Titus;
han har nok læst din Bog.

(601) Titus: Nu faar vi se.

(602) Auguren Vesonius: (*ind*) Jeg hilser jer.

(603) Titus: Vi byder dig velkommen.

(604) Charita: Hvor er det blevet sjældent, dit saa kære
Besøg.

- (605) Vesonius: Hvad, Lascus Memmius, du her?
- (606) Lascus: Jeg hilser dig.
- (607) Vesonius: Vær hilset selv! — Jeg kommer, min Søn og Svigerdatter, til jer, ført herhen af tvende⁸⁸ Ærinder.
- (608) Lascus: Farvel.
- (609) Titus: Hvorfor?
- (610) Vesonius: Gaar du, fordi — — —
- (611) Lascus: Jeg gaar, fordi jeg gaar; det synes mig en gyldig Grund. Og naar jeg inden længe atter kommer for at besøge jer, saa kommer jeg, fordi jeg kommer. Og med de Ord gik han. (*Ud.*)
- (612) Charita: Hvorfor behøver du nu ogsaa Ærind, hvis du skal se til dine Børn? Vi kunde jo forhen — — —
- (613) Vesonius: Altsaa: tvende Ærinder har ført mig hid i Dag. Da jeg tog Varsler ved Middagstide, blev det aabenbart tilkendegivet mig, at der i Dag truer jer Søn en Fare. Ja, du ler. Jeg vidste, at du vilde le, men holdt det dog for min Pligt at gaa.
- (614) Charita: Jeg synes, Titus, at vi skal la' en Slave hente Drengen, saa han kan hilse paa sin Bedstefar, da endelig du er her; for han snakker smænd daglig om dig.

⁸⁸ *tvende*: Nu kun poetisk eller højtideligt. Kommer af det oldnordiske "tvennir" (to indbyrdes forskellige) og betyder "to". [ODS]

- (615) Vesonius: Hente?
- (616) Charita: Ja, han er
hos Konsulen for at forslaa en Time
med Leg med Crispus der.
- (617) Vesonius: Hos Cicero?
De er jo ikke hjemme.
- (618) Titus: Ikke hjemme?
- (619) Vesonius: De rejste ud i Gaar.
- (620) Charita: Hvad siger du?
- (621) Titus: Des bedre, for saa sparer vi vor Slave.
Saa har vi Drengen om et Øjeblik.
- (622) Charita: Han skulde allerede være her.
- (623) Titus: Saa har vi Drengen om et Øjeblik.
Du talte om et andet Ærind, Far?
- (624) Vesonius: Ja. Jeg har læst din Bog.
- (625) Titus: Er det nødvendigt,
vi skifter Ord⁸⁹ om den?
- (626) Vesonius: Og denne Bog
er skrevet af hin Yngling, der med grebet Aand
og hellig Glans i Blikket slap sin Elsktes Haand
og svor, han vilde ofre Livets Lykkes Dag
til Kamp for sunken Bys og svegne Guders Sag.
- (627) Titus: Ak, dengang var jeg ung, og mine Maal var smaa;
men mine Maal er voxet sammen med min Aand.
Ej mer en By, nej, hele Verden vil jeg frelse nu,
og ikke frelse Guderne, men Mennesket.

⁸⁹skifter Ord: Betegner det at udveksle eller meddele hinanden tanker og ord mv. [ODS]

Nu ser jeg, den, der kun har Rom til Fædreland,
han er Barbar, det er det ægte Barbari
at bøje Nakken under Trælleaag,
hvad Adelsnavn der end er præntet ind deri.
Og hvor man saa er født: i Persien,
Ægypten, Hellas eller her i Rom,
er Kampen ens, fordi de Magter, der
vil trællebinde frie Mænd, er ens.
Først er der Frygten, særlig det ukendtes Frygt,
der lusker rundt om Natten, men ved højlys Dag
staar Dumheden og soler sig og glor.
Begæret strækker sig i kunstigt Lys.
Skønt Frygt og Dumhed var et Søskenpar,
saa boled⁹⁰ de en Dæmringstime; herudaf
oprejstes alle Religjonerne.
Begæret var en Selvbesmitterske,
fik med sig selv: et Tvillingpar, i evig Splid,
den hvide Kvinde og det røde Guld.
I høj Foragt for Gudstro, Kødslust, Pengestræb
staar Jordens Frimænd sammen uden Skel
af Sprog og Lød og Klædedragt og Sæd og Skik
med Borgerret i Aandens Stat, hvis Tungemaal
er Sandhed, Landomraade er den vide Jord
og Bannertegn⁹¹ er Ærens høje Pligt.
Og Frimands Liv er Kamp.
Mod Frygten sætter han sin Stoltheds Mod,
mod Dumheden sin frie Tankes Trods,
og mod Begæret al sin Viljes Kraft. —
Forstaar, forstaar du ikke disse Tanker, Far,
selv om du ikke deler dem og ikke kan,
maa du dog kunne indse, de er Hyldest værd,
i hvert Fald Prøvelse og Eftertanke værd⁹².

⁹⁰*boled*: Tysk ord (buhlen) for det at have ulovlig kærlighedsforbindelse med en person af det andet køn. Ordet bruges ofte i religiøse sammenhænge. [ODS]

⁹¹*Bannertegn*: Ordet "banner" kommer af det middelalderlatinske "bandum" (felttegn) og bruges her overført i betydningen samlingsmærke, kendetegn, symbol. [ODS]

⁹²*værd*: I det følgende, i dialogen mellem Titus og hans far, foregår handlingen på tre planer. 1) Den åbenlyse dialog om gudernes indgriben og menneskefornuftens muligheder. 2) Den "indædte" dialog, hvor de to beskylder hinanden for at gribe til henholdsvis gudstro og vantro af frygt for, at deres liv ellers ville være meningsløst. 3) Kampen mellem Titus og Charita om, hvorvidt der skal sendes bud efter lille Vesonius eller ej; det bliver klart, at også Titus er bange for sin dreng, men han vil ikke vise det overfor sin far, og nægter derfor, at der bliver sendt bud eller at Charita selv går. Dette fører til et brud mellem Titus og Charita.

(628) Vesonius: Jo, jeg forstaar, der er kun eet, du regner med:
 Mennesketankens latterlige Lysepraas⁹³,
 hvis Flamme blafrende i mange Vindes Træk
 gaar, fast⁹⁴ i samme Nu den tændes, ud i Os
 og øger mod sin Hensigt blot det tykke Mulm.

(629) Titus: Ved denne Lysepraas, kald den kun latterlig,
 er Drikkevandet ledet sindrigt ind til Rom;
 ved denne Lysepraas, du haanligt ler ad,
 er Ægyptens Pyramider bygget dristigt op
 og trodser Storm og Sol og staar og staar.
 De Vaaben, som vi undertvinger Verden med,
 det Værktøj, Jorden dyrkes med, og Skibene,
 der gør det vilde Hav til Træl for os,
 er regnet ud ved Skæret af den arme Praas.
 Alt dette og alt mange Gange større Værk,
 Ords klare Kraft og Liniers rene Myndighed
 har Liv og Skønhed fra det Lys — — —

(630) Vesonius: Ja, Solen selv,
 som jeg har tilbedt i min Daarskab indtil nu,
 skal sige Tanken Tak, at den blev til!
 Afsindighed! et Støvgran svirrende
 i en Solstraalestrime et Sekund i Fald
 fra ubemærket Liv til ubemærket Død,
 vil kalde Sol for Støv og Støv for Sol.

(631) Titus: Du flygter fra dit Billed til et nyt, Augur,
 der tilbad Sol og døbte Tanken latterlig.
 Men le du kun og tilbed Dagens blanke Sol.
 Nu drister jeg mig ind i alle Guders Nat
 ved Praasens Skær og tvinger dem at røbe alt.
 Le kun! jeg har ti Tusind Aar at virke i
 og giver aldrig op; jeg gaar ved Praasens Skin
 i Havets Svælg, i Bjergets Bug, i Skyens Skød,
 selv i mit eget Legem drister jeg mig ind,

⁹³Lysepraas: Ordet ”prås” kommer fra islandsk (prosi) og betegner enten en lang væge, der er dyppet en enkelt gang i tællen, eller et tyndt tællelys. I denne sammenhæng bruges ordet som en metafor for menneskets fornufts- eller forstandsmæssige side. [ODS]

⁹⁴fast: Fra tysk for ”næsten”, ”omtrent”. [ODS]

udregner Raad mod Sot⁹⁵ der, slaas med Død,
 jeg tvinger Vind og Vand og Varme til at tjene mig,
 selv Lynet gør jeg til min Skriver og mit Bud,
 ja, Mennesket, der laa i Frygtens Slavebaas
 og tilbad den vilkaarlige Natur,
 gør jeg til Jordens Gud ved denne Lysepraas,
 imens du ler dig latterlig, Augur.

(632) Charita: Lille Vesonius er ikke kommen.
 Hvor kan han være, Titus? tror du ikke,
 vi skulde — — —

(633) Titus: Tilgiv, Far, hvis alt for dristigt
 jeg svang min Tunge imod en, jeg skylder
 Ærbødighed og føler — Æmhed for.
 Men i mit Øre klinger endnu disse
 forfærdelige 10-Aar gamle Pestskrig,
 som da jeg hørte dem for første Gang
 tørne imod en mørk og lukket Himmel,
 for mine Øjne ser jeg endnu Syner:
 Fortvivlelsens Formastelser⁹⁶ og Vildskab
 rase hen under samme lukte Himmel,
 lukket saavel for Frelse som for Straf.

(634) Vesonius: Og du, som frelstes, som gik fri af Pesten,
 du takker Guderne paa denne Vis.

(635) Titus: Jeg frelstes ej fra det, der værre var,
 hvor hedt og sygt jeg bad med unge Læber.
 Og da forstod jeg, enten var de onde,
 perverse, de deroppe, eller ogsaa
 saa var de ikke til. Saa valgte jeg
 den mildere af de to Muligheder;
 og saa begyndte jeg med-et at fatte:
 det havde været bedre for Athen
 at finde Pestens Udgangspunkt og Maade
 og Midler mod den, kort sagt: at ta' Sagen
 i egen Haand — end Bøn og Hyl og Galskab.

⁹⁵Sot: Betyder sygdom, navnlig en farlig, smitsom eller dødelig sygdom. [ODS]

⁹⁶Formastelser: At overvurdere sig selv, at være hovmodig eller at fordriste sig til at sætte sig op mod den rette orden. [ODS]

Og ogsaa mere værdigt

(636) Charita: Titus, lille — — —

(637) Titus: Aartusinder har Menneskene ligget
i syg, uværdig Angst for lunefulde
Magthavere deroppe; da omsider
da fremstod der en Mand, hvis Pris skal leve,
saa længe Menneskenes Mund har Tunge.
Hans Navn er Epikur, og hans Discipel
er jeg, og alle Hensyn ofrer jeg for
min Troskab til ham, selv mit Hjertes Slag
for Sønnen, du har skænket mig, min Hustru,
min Kærlighed til dig, og, Far, min store
Ærbødighed for dig — alt er jeg rede
at kaste paa hans Alter, kræves det⁹⁷.

(638) Vesonius: De Ord er store.

(639) Titus: Men staar fast, skal staa
og staar, fordi min Vilje støtter dem;
for han har lært mig alt — at vi er Mænd
og ikke Slaver, blot vi vil det selv —
at de saa taabeligt og saa uværdigt
anraabte Guder højst kan være Væsner
i evig Salighed, hvis Evighed
vor Timelighed saa umuligt kan
berøre, og hvis Salighed saa vor
Elendighed umuligt kan forstyrre.
Den Mand har Verden endnu ej forstaaet;
men gennem mig skal den forstaa ham nu
og frelses gennem mig af ham.

(640) Vesonius: Ha ha!
jeg hører Nyt; igennem Vantro skal
nu Verden frelses; der er Brug for Vantro
i dette Rom, der dyrker Jupiter,
imens der i dets Overklasse næppe,

⁹⁷ *det*: Lucretius begynder nogle af sine bøger med en lovprisning af Epikur, således siger han i bog 5, vers 8: ”En gud er den mand!” I replik 687 erkender Titus, at han netop har ofret disse tre: sin søn, sin hustru og sin far på Epikurs alter.

hans egne Præster regnet med, kan findes
mer end een Mand, der tror.

- (641) Titus: Selv om saa var,
fortjener Hykleri dog ikke Skaansel.
Men det er ikke saadan; Frygten lever
i alles Sjæl; gaar det paa Livet løs,
begynder Tungen af sig selv at plapre.
Med mine egne Øjne har jeg set,
den store Spotter Sulla — Charita,
hvor vil du hen?
- (642) Charita: Jeg vilde, lad — — —
- (643) Titus: Du ved,
vi ikke tror paa Varsler her i Huset⁹⁸.
- (644) Charita: Tilgiv mig, Titus, tilgiv — — —
- (645) Titus: — saa ham kysse
en Rottehale eller Hønsefjer,
eller hvad det nu var, han slæbte rundt med
ved Barmen, da en Dag det gjaldt hans Liv.
Se, saadan sidder Frygten i dem alle;
de gaar med den i Kroppen, skønt de spøger
med opadkrænget Mund og Skuldertræk,
den syge Guds frygt og den dumme Døds frygt⁹⁹.
Haa! frygte Døden! Naar jeg er, er den
jo ikke; og er den, er jeg jo ikke¹⁰⁰.
- (646) Vesonius: Din Tales skarpe Glans og snilde Snoning
er alt mig intet mod min Følelse
af, at jeg skylder disse Guder alt.

⁹⁸*Huset*: I kladden T. L. C. har Munk givet Titus en tilføjelse her: "Er det din Tro, der prøves? Skal du vælge/ imellem mig og Guderne, min Hustru?" Den tilføjelse er nærmest genial. For som det følgende viser, er det ikke Charita, der vælger, men Titus, og han fravælger med sin hårdhed sin hustru.

⁹⁹*Døds frygt*: I "De rerum natura", bog 5, vers 1218 til 1240, skildrer Lucretius, hvordan konger og generaler og skippere og andet godtfolk gennemsitres af angst, når elementerne raser imod dem, og hvordan de derfor tyr til guderne om hjælp, lover dem alting og trygler om, at stormen må standse.

¹⁰⁰*ikke*: Dette er Epikurs tanke. Lucretius er lidt anderledes. "De rerum Natura", 3. bog, vers 830: "For os er døden intet, den angår os ikke".

- (647) Titus: Med Føje, Far, saa sandt du ejer intet.
Roms Konge kunde du ha' været nu,
i Fald du havde troet mere paa
dig selv end dem; med hende, som du elsked,
kunde du nu ha' levet lykkeligt,
i Fald du havde lydt dit Hjertes Stemme
for taabelige Varslers tomme Tegn¹⁰¹.
- (648) Vesonius: Hvad ved vel du om det?
- (649) Titus: Og jeg, jeg havde
levet dit ensomme og golde Liv,
havde jeg ikke rejst mig op i Karmen
og grebet Tømmen til min Skæbnes Spand.
- (650) Charita: Nu kan jeg — aah, nu kan jeg ikke længer.
- (651) Titus: Hvad kan du ikke?
- (652) Charita: Skænd kun! bliv kun vred!
men jeg kan ikke længer sidde stille
og høre alt det — ligegyldige.
Min Dreng! min Dreng! hvad angaar Varsler mig?
men det er i sig selv dog underligt,
at Drengen endnu ikke er her, Titus.
Lad dog en Slave — eller lad mig selv — — —
- (653) Titus: Du ved jo, kære, at den sikreste
af mine Slaver vogter ham paa Turen.
Saa er der ingen Grund til Ængstelse.
- (654) Charita: Der maa gaa Bud! og vil du ikke, Husbond,
for Drengens Skyld, saa gør det for mit Hjertes,
der slaar, som om det vilde hamre sig
en Vej ud gennem Kød og Blod og kaste
sig ned for dine Fødder.
- (655) Titus: Svinger du mig?

¹⁰¹Tegn: Titus mener åbenbart, at Vesonius havde taget varsel om forholdet, og at varslet var gået ham imod, se replik 206.

(656) Charita: Og vil du ikke for mit Hjertes Skyld,
saa gør det, kære Husbond, for vort Samlivs.

(657) Titus: Vort Samlivs?

(658) Charita: Nej, frygt ikke, at jeg svigter!
dig aldrig, nej, men ser du, kommer de
med ham som Lig, aah, det var meget slemt
' — og frygter dog, et værre kunde følge —
et li'saa slemt — et værre — for saa maatte
jeg sagtens tænke, eller vilde jeg
kan hænde komme til at tro, at dette var
de vrede Guder, der nu ramte os,
fordi vi dengang brød vort Løfte til dem
og lever nu i Ægteskab.

(659) Titus: Min Hustru,
ja, nu, nu gør du virkelig mig Sorg.

(660) Charita: Aah, Titus, du er knap saa rolig selv.
Din Latter, da Vesonius fortalte
om Varslet, den var tvungen — jo, den var,
og mens du talte, har du mange Gange,
det har du, Titus, skottet hen mod Døren.

(661) Titus: Ti stille, Charita, for jeg er rolig,
vil være det og er det.

(662) Charita: Svigerfar,
staa ikke der og ti, kom mig til Hjælp.
Du er jo dog Lucretiernes Ældste,
saa byd ham dog — — —

(663) Vesonius: Nej, jeg har større Ting
at byde ham end denne store Ting.
Thi jeg er kommen til dig, Søn, i Dag
som Adelsmand, som Romer, som Augur,
som Ældste for Lucretiernes Hus
og som din Fader — for at byde dig:
det Værk, du skriver paa, som aabenbart

er af plebejisk¹⁰² Tankegang, og farligt
for Rom som Stat, og gudsbespotteligt,
til Skændsel for din Slægt, og mod mit Ønske,
det skal du standse strax — og ødelægge,
hvad du har samlet, forberedt og fuldført,
og gør du Oprør imod min Befaling,
da vender jeg imod dig hvert et Vaaben
af Aand og Vold. Har talt. Og venter Svar.

(664) Titus: Du sagde før, at der i Rom var een,
kun een, der troede paa Guderne.
Men du tog fejl. Den ene er her ikke.
For du tror ikke, Far, har aldrig gjort det
og kommer aldrig til det.

(665) Charita: Svar ham ikke
i Dag. En anden Gang. Skyd Svaret ud.

(666) Titus: En Mand af et saa tungt Gemyt som dit
kan ikke tro, og naar du træder frem
til Angreb mod mig med en saadan Kraft,
er Kraften Svaghed, Angrebet Nødværge.
For du har kæmpet med dig selv dit Liv
igennem for at faa dig til at tro paa
en Gud, og Offer efter Offer har du
fortvivlet bragt for det: din Ungdoms Drøm,
din Elsktes Kærlighed, din Manddoms Styrke,
din rige Evnefuldhed, og du ved
nu med dig selv, du ofred alt forgæves.
Du tvivler nu, som dengang du var ung.

(667) Vesonius: Hvor ved du det fra?

(668) Titus: For jeg elsker dig.
Beundrer dig for tusind Ting, men elsker
dig, Far, for een: at du i sin Tid stred for,
at jeg dog ikke skulde bli' Augur.
Nu ved jeg af hvad Grund: du vilde spare

¹⁰²plebejisk: Kommer af latin "plebeius" og bruges især nedsættende om en person af almuen, en ukultiveret, simpel person.
[ODS]

din Søn for din Selvsplittelsens livslange,
sjælefortærende, forgæves Strid.
Det elsker jeg dig for.

- (669) Vesonius: Nej, mindst for det!
hvad ved du vel om mine Handlinger,
om deres Grunde, om mit hele Liv?
- (670) Titus: Ja, elsker dig, men hader disse Guder — —
- (671) Vesonius: Læg ikke Skylden paa de Evige!
Hvad ved du vel? Og var mit Liv en Selvsplid,
maaske det var en Straf, en velfortjent — — —
en Brøde¹⁰³ — — —
- (672) Titus: — derfor hader jeg de Guder,
nej, hader ikke Guder, for man kan
jo ikke hade ingenting, men hader
den Gudstro da, der hos de bedste blir
til Gudstvivil, som øder deres Liv.
Derfor skal Troen dø nu og ta' Tvivlen
med sig i Graven, saa at Livet selv
kan blomstre i sin stærke Ubevidsthed.
Og derfor er mit Svar: det store Livsværk,
som Epikur har lagt paa mine Skuldre,
det bærer jeg til mine Vejes Ende.
Og mine Bøger, alle 7¹⁰⁴, blir til.
Men for dit Ønskes Skyld skal jeg udsætte
Udgivelsen af Resten til din Død.
Det haster ikke, Jordens Levnedsløb
staar Epikur til Raadighed; er blot
de skrevne, blir dog Verden engang deres.
Men skrives skal de.
- (673) Vesonius: Jeg forbyder det,
og jeg forhindrer det.

¹⁰³Brøde: Betegner en handling, hvorved man forser sig alvorligt, en overtrædelse eller skyld. [ODS]

¹⁰⁴7: Titus, Munks Lucretis, agter at skrive syv bøger i sit værk. Den virkelige Lucretis skrev kun seks. Den syvende, erfarer vi senere, se replik 814, skal samle det hele sammen og blive den bedste, og dens indhold skal være kærligheden, se replik 1085, altså på en måde gå ud over Lucretis (og dermed vel også ud over den videnskabelige verdensanskuelse, som er Munks hovedmodstander). Den syvende bog beskriver Titus i replik 1041 næsten som en halvgud.

- (674) Titus: Det kan du ikke.
- (675) Vesonius: Men Guderne — —
- (676) Titus: De Guder, du ej tror paa.
- (677) Vesonius: Men som er til aldeles uafhængigt af Menneskers Fornægten, Tvivl og Tro.
- (678) Titus: Jeg ved det nok, du bjerger dig derhen, at selv om ej du tror, kan de endda godt være til. Du redder saadan Haabet, at de er ikke bragt forgæves, alle dit Livs uhyre Ofre; og det Haab det tør du ikke slippe, om du ikke skal drives frem til Selvmord eller frelse dig ind i Vanvid. Derfor værger du om Muligheden for de Guders Tilvær saa vildt som Tigerhunnen for sin Hule, naar der er Unger i den. Du vil kæmpe, forstaar jeg nok, til jeg er fældet, eller du selv er styrtet, just fordi det gælder dig alting: Fremtid, Fortid, ikke blot dit Liv, det levende, men ogsaa hendes, det døde — ja, men aldrig vil du naa til at tro paa Guderne, end ikke til at tro, at du tror paa dem. Og jo mer du kæmper for dem, tvivler du kun paa dem.
- (679) Vesonius: Haha, dit Skarpsyn og din Digterevene tog du i Arv fra mig. Saa lad os kappes: Og blev du mine Evners Arving, blev du vel ogsaa mine Tvivls. Som du nu siger, jeg tvivler paa, at Guderne er til, saa tvivler du paa, at de ej er til. Men er de til, da har du brudt din Ed, forraadt din Ære, ødt dit Liv, dengang du tog Charita til Ægte trods jert Ord. Saa er det dig nu Livet om at gøre,

at Magterne deroppe ej er til,
og ikke blot dit Liv, det levende,
men ogsaa hendes Liv, det levende,
og Barnets, det i dette Øjeblik
levende eller døde.

(680) Charita: Nej, nej, nej.
Aah nej,

(681) Vesonius: Fra nu af er jeg sønneløs¹⁰⁵.

(682) Titus: Far!

(683) Charita: Barnet! Barnet! hjælp mig! hjælp mig!

(684) Vesonius: Saa kæmper da vi to Lucretier
en Kamp paa Liv og Død om noget, hvori
vi dybest set maaske omtrent er enig!
Men dette skal du vide: hvis du sejrer,
jeg falder, er min Sag ej dermed falden;
thi evig er i Verden Tro paa Guder,
som jeg tror disse Guder evige.
Og jeg skal vide: sejrer jeg, du falder,
da er dog ikke dermed din Sag falden;
thi evig er i denne Verden Tvivl paa Guder,
som du tror denne Verden evig selv.
Men evig er da ogsaa Kampen, ved jeg,
og evig er den kun paa Liv og Død.
(Gaar.)

(685) Titus: Det er jo ikke Tro og Tvivl, der kæmper,
det er jo Tro mod Tro og Tvivl mod Tvivl.

(686) Charita: En streng Dag er det. Om jeg ikke mister
min Dreng, har jeg visst mistet noget andet,
der var mig dyrebart.

(687) Titus: En streng Dag, ja.
Min Søn, min Hustru og min Far!

¹⁰⁵sønneløs: Titus nægter senere at kendes ved sin søn, der er blevet augur. Se replik 1075.

- (688) Charita: Din Søn!
Saa tror du ogsaa, Titus, at Vesonjus¹⁰⁶ — — —
- (689) Titus: Nej, nej, nej, jeg tror ingen Verdens Ting;
visst ikke! og — der er han jo — — —
- (690) Charita: Vesonjus!
Min Dreng! min Dreng! min egen kære Dreng!
- (691) Lille Vesonius: Hvad er der, Mor?
- (692) Charita: Min Dreng! Aah Guderne
ske evig Lov og Tak.
- (693) Titus: Ja.
- (694) Charita: Titus! Titus!
jeg blev saa lykkelig, mit Hjerte blev
saa fuldt af Lov; hvem andre gi'r du mig
at love?
- (695) Titus: Nej.
- (696) Charita: Min Husbond, Ven!
- (697) Titus: Læg Drengen
til Sengs. Godnat.
- (698) Charita: Giv Far et Kys!
- (699) Titus: Godnat.
- (700) Vesonius: Blev vi for længe borte?
- (701) Charita: Kom, min Dreng.
(*Ud.*)

¹⁰⁶Vesonjus: Charitas replik viser, hvordan Titus' forudgående replik skal forstås: han mener, han har mistet sin søn, sin hustru og sin far, de tre personer, som han i replik 637 erklærede sig villig til at ofre i troskab mod Epikur.

- (702) Titus: Der var vel ingenting i Vejen, Chasmon?
- (703) Chasmon: Nej, Herre.
- (704) Titus: Nej, naturligvis. Hvad skulde der være?
- (705) Chasmon: Konsulen var ganske visst paa Landet med sin Hustru.
- (706) Titus: Ja, men Crispus?
- (707) Chasmon: Var blevet hjemme med sin Opsynsslave.
- (708) Titus: Naturligvis. Hvad andet? Ser du, Crispus, nej, Chasmon mener jeg, se, det er ikke Athen alene, der har Pest, nej, alle har Pest, gaar rundt med Pest i Hjertet, smitter, forstaar du; man gaar selv i evig Angst for, ¹⁰⁷hvornaar den bryder op og gør En ussel — og væmmelig — og død. Gaa! lad mig ene! Ak, ene! Ja, det er jeg nu. Mer ene end Natten i Athen. Og kom der nu til mig et Menneske, en, som jeg vidste var fri for Sygdommen, kom levende glad, kom dansende sund — — —
Hvad vil du, Chasmon, nu?
- (709) Chasmon: En Kvinde staar her og ber om Lov at stedes for jer strax.
- (710) Titus: En Kvinde? hvem?
- (711) Chasmon: Jeg ved det ikke, Herre. Hun navngav sig som Qodsha.

¹⁰⁷for: Her røber Titus, at Charita så ret, da hun hævdede, at Titus under diskussionen med Vesonius ofte havde skottet hen mod døren (replik 660), og at hans ro (replik 661) var en særdeles påtagen ro.

- (712) Titus: Jeg vil ikke
se hende, ingen se. Forstaar du? gaa!
Skønt, Chasmon! Chasmon! du kan spørge hende
om, hvor hun bor — men byde hende gaa.
Nej, Chasmon, vent derude, til jeg — — Chasmon,
kald hende ind!

4. Akt: IV

TITUS LUCRETIUS'S HUS I ROM

- (713) Qodsha: Og du vilde virkelig ikke flygte med mig, selv om jeg tilbød at ægte dig.
- (714) Chasmon: Nej.
- (715) Qodsha: Ved du, hvad du brænder efter at svare? Men du tør ikke.
- (716) Chasmon: Ja.
- (717) Qodsha: At naar syltede Kvæder¹⁰⁸ er gemt for længe, smager de ikke godt. Men er jeg ikke for gammel til Titus Lucretius, kan jeg vel være ung nok til hans Slave.
Og saa har jeg Penge, Ven Chasmon. Det er snart mere, end han har. Sig mig, alvorlig talt, lille Elskede: er der noget ved det Skidt, I skriver paa?
- (718) Chasmon: Ja.
- (719) Qodsha: Jeg keder mig, jeg keder mig, jeg keder mig. Ved du, hvad jeg sommetider faar Lyst til? At skrabe det hele sammen og smide det ind i Kaminen og ligge og se det gaa op i Røg.

¹⁰⁸Kvæder: Betegnelse for kvædetræets spiselige æble- eller pæreagtige frugt. [DSD]

- (720) Chasmon: Naa.
- (721) Qodsha: Hvad vilde du saa gøre ved mig, Chasmon?
- (722) Chasmon: Jeg vilde stryge dig ganske langsomt over Øjne og Næse og Mund og Bryst og Underliv med det, der staar i det store Glas øverst til venstre derinde.
- (723) Qodsha: Hvad staar der saa i det store Glas øverst til venstre derinde?
- (724) Chasmon: Lidt af en Haand med 3 Fingre af en Spedalsk.
- (725) Qodsha: Chasmon!
Uf, saa vilde Læberne blive hvide, og Næsen et gabende Saar og Øjenlaagene raadne bort, saa Øjnene altid stod aabne, og Brystet og Maven blive fulde af flydende Saar og stærkede Kager, man kunde pille af med Fingrene — hu! her er koldt herinde. Adabar! Adabar! fyr op i Kaminen! det skal buldre og gnistre.
- (726) Adabar: Herren har sagt, at her ikke maa fyres mere. Det har Herren sagt, fordi at vi ikke har Raad.
- (727) Qodsha: Fyr op i Kaminen, Slave! det skal buldre og gnistre, siger jeg. Aah, denne evige Regn! Jeg keder mig, jeg keder mig, jeg keder mig i denne forbandede By. Hvorfor vil han ikke flytte til Athen? Jeg synes — der var altid Fløjtespil og Sang og Elskov i alle Haver og Lunde i Hellas? Her — alt er stift og tungt og alvorligt, og de slaar jo hinanden ihjel ustandselig. Og aldrig gaar han til Selskab, og aldrig til Drik og Dans.
Chasmon! flygt med mig! i Morgen! i Dag! vil du ikke? hvad? vil du ikke?
- (728) Chasmon: Nej.
- (729) Qodsha: Hvor du hader mig, Chasmon! Hahaha! Du hader mig næsten lige saa meget, som din Herre og Mester hader mig. Men ham har jeg her; jeg gemmer ham i mit Skød, som et

lille ufødt Barn. Spræller han lidt engang imellem, kilder det mig blot under Hjertet. Men dig, ho, du er saa ræd, lille Chasmon, det er din Styrke, saa ræd, saa ræd, saa ræd. Du skulde prøve at smage mig bare en eneste Gang; men du tør ikke? vel? du tør ikke?

(730) Chasmon: Nej.

(731) Qodsha: Du er bange, ikke for ham, men for mig, for dig selv? Ikke?

(732) Chasmon: Jo.

(733) Qodsha: Hvem er du egentlig Søn af, Chasmon? det har du aldrig fortalt mig.

(734) Chasmon: Jeg er en Kongesøn.

(735) Qodsha: Er du? en virkelig Kongesøn?

(736) Chasmon: Ja.

(737) Qodsha: Og din Mor — var hun en virkelig Prinsesse?

(738) Chasmon: Hun var Skurekone i et Værtshus i Antiokia¹⁰⁹.

(739) Qodsha: Ha! pyt!
Hvor meget tror du, denne Ring har kostet ham? Over 20 Miner, Guldminer, forstaar du? Ved du, hvornaar jeg fik den?

(740) Chasmon: Ja.

(741) Qodsha: Sidst jeg var rendt fra ham, da han fandt mig i Korinth¹¹⁰. Tænk, i over 15 Aar har jeg holdt det Menneske ud!

¹⁰⁹Antiokia: By i det nordlige Syrien (grundlagt ca. 300 f.Kr.), som Pompejus i 64 f.Kr. erobrede og gjorde til hovedstad i den nydannede romerske provins Syria. [DSD]

¹¹⁰Korinth: Græsk by i bunden af Den Korintiske Bugt, hvis beliggenhed gjorde den til en af den græske oldtids rigeste og vigtigste byer. Den havde bl.a. i 400-tallet f.Kr. den største flåde på Peloponnes. Byen blev ødelagt af romerne 146 f.Kr., men

Hvad tror du, han giver mig, næste Gang jeg flygter, for at faa mig med sig igen? Ikke store Ting, for han har ikke mer at give af. Saa kan jeg købe ham som Slave, og du følger med i Købet. Saa skal du være min Elsker og han staa og sige Ja og Nej og ligne en Vædder, der vil stange, men ikke tør gaa paa. Tænk, en 15, 16, 17 Aar har jeg holdt denne By og dette Menneske ud, bare for at leve, for at faa Klæder, Mad. Pøj, hvor er Livet usselt — man maa ofre det for at leve det. Jeg keder mig, jeg keder mig, jeg keder mig.

(742) Cicero: (*ind med Lascus Memmius*) Faar vi Lucretius i Tale?

(743) Chasmon: Herre,
jeg ved det knap. Vel er min Herre hjemme,
men staar midt i Forsøg.

(744) Cicero: Saa meddel ham,
Feltherren Lascus Memmius og jeg
vil tale med ham.

(745) Chasmon: Gerne, høje Herre.

(746) Qodsha: Bi¹¹¹! Jeg skal melde det. At Lascus Memmjus
og — ja, hvem er I?

(747) Cicero: Jeg?

(748) Qodsha: Ja, I. Jeg kender
jer ikke.

(749) Cicero: Ikke det! Saa sig ham, at
Feltherren og saa en, du ikke kender,
vil tale med ham. Og hvis ikke du
kan melde Marcus Tullius Cicero,
kan vel den anden Slave.

grundlagdes på ny 44 f.Kr. af Cæsar. I den romerske kejsertid blev Korinth atter handelscentrum, ligesom den var en vigtig by i den tidlige kristendom. [DSD]

¹¹¹bi: Ældre ord eller dialektalt for "at vente". [ODS]

(750) Qodsha: Vrede Herre,
saa kender I jo heller ikke mig.
For jeg er ikke Slave. Jeg beklager,
Lucretjus kan I ikke faa i Tale,
vi ønsker ikke at forstyrre ham.

Bliv, Chasmon! ha, bi du! bi du!

(751) Cicero: For Regn
rent uden Ophør, Memmjus!

(752) Lascus: Uden Ophør!
Ah, den Kaminild!

(753) Qodsha: Ja, den lod jeg tænde,
fordi jeg tænkte — — —

(754) Cicero: Jeg forsikrer dig,
min kære Memmius, min Bærestol
blev fugtig indeni, saa at det drypped,
paa denne Bitte Vej.

(755) Lascus: Jeg priser Heldet,
at jeg fik overtrukket min i Forgaars.

(756) Qodsha: I Herrer skulde — — —

(757) Cicero: Men forleden Aar,
da Lynet ramte — — Ah?

(758) Chasmon: Min Herre be'r jer
ta' Plads et Øjeblik; saa kommer han.

(759) Qodsha: Saa byder jeg jer en god Nat i Selskab
med Titus, glæder mig paa eders Vegne,
for man kan virkelig ha' gode Nætter
i Selskab med den Mand.
(Ud.)

- (760) Cicero: Oprørende!
Er der dog ingen Udvej, saa din Datter
igen kan komme til ham?
- (761) Lascus: Tror du, hun vil?
Og tror du, han vil?
- (762) Cicero: Han! han er jo syg.
Man har fortalt mig, at han kan faa Anfald¹¹²
saa voldsomme, at han maa la' sig binde
af sine Slaver. Chasmon, passer det?
- (763) Chasmon: Nej, Herre.
- (764) Cicero: Lad os ene, mens vi venter.
Tal med din Datter, Lascus Memmius,
sig hende — — —
- (765) Lascus: Cicero, jeg ser min Datter
eengang om Aaret — paa min Fødselsdag.
Den Dag da kommer hun med Blomster til mig
og spiser hos mig, og vi snakker sammen,
imens vi lader, som Lucretius
er en Person, hvis Existens er os to
aldeles ubekendt.
- (766) Cicero: Saa gaa til hende
og sig — —
- (767) Lascus: Jeg sætter aldrig mine Ben i
Vesoniuses Hus, hvad end der sker.
- (768) Cicero: Hvor stammer egentlig det Fjendskab fra
imellem jer to Mænd?

¹¹²*Anfald*: Den latinske kirkefader, Hieronymus, fortæller, at Lucretius blev forgiftet af en elskovsdrink, skrev sit skrift imellem anfald af sindssyge, og endte med at begå selvmord i en alder af 44 år. De fleste regner dette for kristen propaganda mod en lærd hedensk forfatter. Munk har ikke medtaget det med elskovsdrinken, kun dette med anfald af sindssyge. Man kunne tænke sig, at anfaldene kommer som følge af de forsøg, Titus foretager i tredje akt. Men der er intet i teksten, der fortæller noget sådant.

- (769) Lascus: Han tøver længe.
- (770) Cicero: Et sælsomt Forhold: jeres Børn er gift;
din Datter bor hos ham, og hans, Søn lever
af dine Penge.
- (771) Lascus: Snak! Han faar lidt Tilskud.
- (772) Cicero: Du skulde fortsat dit Augurliv, kære.
En tres-Aars-Gubbe sidder altid bedre
i Stol end staar paa Feltfod. Jeg var fyrrer,
dengang jeg frelste Rom fra Catilina¹¹³.
Det er en god Tid.
- (773) Lascus: Jeg er nær de firs.
- (774) Cicero: Hm! du har ogsaa tabt dig, kære Memmjus.
Kun Maven brammer i sin gamle Vælde,
men synes mig saa sært afstikkende
i alt det andet — som et skaanet Tempel
midt i en stormet og udplyndret By.
Ja, ærlig talt, min kære gamle Ven,
jeg længes efter nok engang at høre
din drøje Skæmt, dit Latterkluk og se
det fiffige, forsorne¹¹⁴ Blink i Øjet.
Aah, Landsmand, det er for mig, næsten som
om hine Tider haabløst er forbi,
da gamle Romere som vi to kunde
bli' rigtig glade.
- (775) Lascus: Er man næsten firs,
er de visstnok forbi, selv for Galater¹¹⁵.
Ja, Cicero, ja, jeg er blevet gammel
og bliver det af andet end af Alder.

¹¹³*Catilina*: Lucius Sergius Catilina (ca. 108-62 f.Kr.), romersk politiker som kæmpede med Cicero om konsulatet i 63 f.Kr., men tabte. Herefter forsøgte Catilina et statskup, men Cicero afslørede planerne, og det kom til kampe med Catilinas oprørshær, hvorunder Catilina blev dræbt. [DSD]

¹¹⁴*fiffige, forsorne*: "Fiffig" kommer fra tysk ("pfiffig") og betyder snedig eller listig. "Forsoren" betyder respektløs, friskfyragtig. "Fiffige og forsorne" danner desuden sammen et fint bogstavrim (allitteration). [ODS]

¹¹⁵*Galater*: Indbygger fra Galatien, et område i det indre Lilleasien, som fra 300-tallet f.Kr. var beboet af det keltiske folk galaterne. I 25 f.Kr. blev store dele af området etableret som den romerske provins Galatia med Ankara som hovedby. [DSD & BOE]

Hm! da hun kom til mig den Nattetime,
og jeg jog hende ud i Raseri,
bød hende gaa tilbage til sin Mand
— hvorefter hun fandt Tilflugt hos Auguren.
Jo, det har været godt, det Krigerliv
for gammel Mand, det skærmer En mod Minder,
det skærmer En mod Tanker — ja, det gør.

(776) Cicero: Og denne Gang til ham i Dag den er os
jo heller ikke let.

(777) Lascus: Nej. Hvordan skal vi
faa sagt ham disse Ting?

(778) Cicero: Du! prøv at lade,
som, om vi kom fra Charita, som om
hun havde sendt os — saa skal jeg forsøge
at faa det sagt saa lempeligt som muligt.

(779) Lascus: Du har jo læst de næste 4 Bøger,
som han vil udgi', naar hans Far er — væk.

(780) Cicero: De 5.

(781) Lascus: De 5 ja — sig mig, gaar de an?

(782) Cicero: De er tilegnet dig.

(783) Lascus: Javisst, det ved jeg;
det er jeg glad for, og det er jeg stolt af;
men — er de noget værd?

(784) Cicero: Hm! det er Vanvid —
men rigtignok et Vanvid, rent sublimt.

(785) Lascus: Ved du, at Pøbelen engang i Fjor
har stormet Huset?

(786) Cicero: Mærkeligst ved Værket
er hans Hengivenhed for Epikur;

for mellem dem er der da mindst en Afgrund;
 blot aner han det ikke. Særest er,
 at Epikurs smaa, spredte, for ham selv
 uvæsentlige Overfald paa Guder
 blir for Lucretiuses religjose
 Gemyt Gargetterfilosoffens¹¹⁶ Stordaad
 og Hovedindsats. Guderne beskærme
 En mod at faa Disciple med selvstændig
 Begavelse!

(787) Lascus: Din Bøn er hørt; thi for at
 faa saadanne, skal man visst ha' det selv.

(788) Cicero: Haha, endnu en Tand i Overkæben,
 du gamle Orne!

(789) Titus: (*ind*) Fy, jeg lod jer vente;
 jeg er en britisk Gladiator, ikke
 en romersk Adelsmand — men jeg har saa travlt.
 Vær mig velkomne! kært er jert Besøg mig,
 saa kært! — og kærere jo kortere.

(790) Lascus: Vi lover dig — — —

(791) Titus: Det gamle Hus, jeg har
 imellem Havet og Pompeii, Arven
 fra Stella, ved du — væmmeligt at skulle
 staa i Taknemm'lighed til hende — men
 det er nødvendigt — altsaa, Cicero,
 se at faa solgt mig det, jeg mangler Penge — — —

(792) Lascus: Du ved jo, Titus — — —

(793) Titus: Kære, kære du,
 at vedbli' med at hente Penge hos
 min Svigerfar og gi' dem til en Skøge
 — smukt af dig, men af mig! — jeg er dog snart for
 langt nede. — Men desuden skulde jeg

¹¹⁶*Gargetterfilosoffens*: Ordet kommer af det græske stednavn eller landdistrikt, "Gargettos", Epikurs fødested på øen Samos.
 [BOE]

ud paa en Rejse snarest; man har sagt mig,
 der endnu midt i Afrika skal leve
 helt vilde Folkestammer med et Sprog
 paa en 3—4 Ord; der har vi sikkert
 Oprindelsen til Talen. Sproget skabt
 af Guder eller pludselig opfundet¹¹⁷!
 ha, Vanvid! nej, vi levede i Huler,
 aad Føden raa og skifted Hun hvert Foraar
 og kendte hverken Værktøj eller Klæder.
 Laa Konen syg paa Straa og gned sin Bug
 og sagde Mumm, forstod han, hun var sulten,
 bar Rødder ind, hun aad og sagde Ah.
 Saadan blev to Ord dannet, Nytteordet
 Mumm, der betyder Mad, og Luxusordet
 Ah, der betyder Tak. For indefra
 maa alt, der duer og skal holde, komme,
 og ikke udefra. I Krigsmænd, Memmjus,
 jeg synes ikke om jer; Rom skal herske
 ved Aand og ej ved Sværd, hvis det skal du.
 Hvad vil I, mine Venner? hvilket Ærind
 har ført jer til mig?

(794) Lascus: Jeg skal hilse dig fra
 min Datter.

(795) Titus: Ah! du har en Datter? sikkert
 en højst fortryllende, begavet Dame.
 Hils igen! hils igen! Og du, min Cicero,
 hvem bringer du mig Hilsen fra?

(796) Cicero: Din Far.

(797) Titus: Fra — —? det — det passer ikke?

(798) Cicero: Han gaar af som
 Augur nu. Og saa har Senatet fulgt hans
 Indstilling, saa hans Efterfølger visst nok
 blir din — blir hans — hans Sønnesøn.

¹¹⁷ *opfundet*: Sammenlign Lucretius' 5. bog, vers 1041 til 1043: "Derfor: at anta at en eller anden engang delte navne/ ud til alverden, og dermed gav folk det første sæt gloser/ det er dog latterligt!" [EEM]

- (799) Titus: Jasaa!
Blir — naa! Og hvad — hvad rager det saa mig?
hvad vil I med det Nonsens her? hvad rager
Senatets Valg af Spaamænd mig? fortæl mig,
om der i hele Romerriget findes
en Mand, hvem et Augurvalg angaar mindre
end mig? Saa taler vi om andre Ting.
Hej, Adabar, skaf Vin!
- (800) Lascus: Nej, vi skal — — —
- (801) Titus: Drikke
det skal vi, du trofaste, kære Ven;
du har holdt ud med mig, saa rørende,
saa enestaaende, saa rent utroligt,
at mestendels jeg kunde ønske, jeg
var overtroisk, saa jeg kunde sige
af Hjertet: Guderne velsigne dig!
- (802) Lascus: Ja, jeg maa tilstaa, at for tyve Aar
tilbage havde ingen bildt mig ind,
at jeg med Haand og Sjæl og Pengesæk
paa mine gamle Dage skulde støtte
en Tankefusentast — —
- (803) Titus: en Gudeslagter — —
- (804) Cicero: — — en Verdensomkalfatrer¹¹⁸, en Luftspejler¹¹⁹, — —
- (805) Lascus: — — en Menneskekvaksalver, en Fantast.
Din Skaal!
- (806) Titus: Nej, din. Jeg haaber, Lascus Memmjus,
jeg afbetaler dig en Smule af
min Storgæld til dig ved at stile hele

¹¹⁸*Verdensomkalfatrer*: Ordet "kalfatrer" kommer af hollandsk/tyisk og bruges her overført om det at foretage indgribende ændringer ved noget, at lave kraftigt om på. [ODS]

¹¹⁹*Luftspejler*: Ordet må være Munks egen opfindelse og skal antageligvis betegne en person, som skaber mentale spejlbilleder i lighed med fata morgana eller luftkasteller. [ODS]

mit Værk til dig. Nu sidder jeg og skriver
paa sidste Bog, den syvende¹²⁰ — og saa —
er Maalet naaet. Aah, hvis blot jeg naar det!

(807) Cicero: Men kære!

(808) Titus: Jo jo, ser I, jeg har Anfald,
forstaar I, jeg er nedbrudt, nedbrudt, nedbrudt
paa Sjæl og Legeme, har Anfald, saa at
jeg maa la' mine Slaver binde mig,
at ikke noget uerstatteligt
skal flaaas af mine Hænder. Denne Flænge
rev jeg i Rullen¹²¹ her forleden Dag.
Og dog er det Papir mig mere værd end
Alverdens Skatte; for det rummer alle
Optegnelserne til den sidste Bog;
og gik det tabt — for jeg har ikke Kræfter
nok til at samle det igen — saa blev
jeg gal for altid.

(809) Cicero: Og dog er der intet,
der tærer paa din Kraft som den Hetære,
du holder hos dig.

(810) Titus: Nej, der ta'r I fejl;
jeg tror som du, men jeg ta'r ogsaa fejl;
jeg døde uden hende; jeg maa dog
ha' een omkring mig, der er Liv og Sundhed;
og det er hun, der findes ikke Guds frygt
i hendes Legem, ikke et Atom,
og Sjæl har hun jo ingen af.

(811) Lascus: Vi gaar.

(812) Titus: Tak, Venner, at I kom! og Tak især,
fordi I kom og ikke havde Ærind.

¹²⁰*syvende*: Lucretius' "De rerum natura" indeholder kun seks bøger. Den syvende og sidste, der skal sætte alting på plads, er som allerede nævnt Munks "opfindelse".

¹²¹*Rullen*: I oldtiden benyttedes planten "papyrus" til fremstilling af skrivemateriale. Stænglerne blev flækket og strimlerne lagt vinkelret på hinanden og banket og presset til ark, som kunne limes sammen til ruller. [DSD]

(*Lascus ud.*) Blot to Ord, Cicero: saafremt det sker
 — jo jo, det rabler du, det rabler her;
 jeg frygter, de skal naa at ramme mig
 for tidligt, de deroppe, de, der ikke
 er til — men sker det, kunde du saa ikke — — —

(813) Cicero: Ven, du har bedt mig om det før; jeg svarer
 som dengang: endnu straalers jo din Tanke;
 men hvis den uformodet skulde slukkes,
 da er det mig en Ære som en Glæde
 at ta' mig af dit Værk.

(814) Titus: Du gør mig glad;
 for ingen kan jo gøre det som du;
 vel er der ikke alt for meget ved dig;
 det værste for dig var, at Catilina
 besejredes; kan hænde, at du ellers
 var bleven en helt anden Mand med Tiden.
 Men den mest aandfulde af Mænd i Rom
 er du i hvert Fald; derfor — Tak, min Ven!
 Men ser du, det er ikke nok, at de
 seks Bøger ordnes, gennemses og udgi's,
 den syvende maa skrives, det er den,
 der sammenfatter alt og gi'r det hele —
 foruden at jeg ved det blir den bedste
 i Styrke som i Klarhed som i Ild.
 Maaske kan Chasmon bistaa dig.

(815) Cicero: Vi haaber
 og tror, at jeg og Chasmon slipper for det.
 Men *hvis*, saa er jeg villig.

(816) Titus: Ven, jeg takker
 for Tilsagn, for Besøget. Tak! Levvel!
 (*Cicero ud.*)

(817) Qodsha: (*ind*) Saa, Titus, blev vi ene to.

(818) Titus: Bliv fra mig!
 arbejde skal jeg hele denne Nat.
 (*Chasmon ind.*)

- (819) Qodsha: Nej, du skal hvile nu; du trænger saadan til Fred og Hvile.
- (820) Titus: Hvile? i dit Skød!
i Lava, flydende! og Fred! ha! Fred i en Kamp, mer vild end alle vilde Kampe.
- (821) Qodsha: Min Elsker og min elskede! min Dreng!
- (822) Titus: Nej, jeg er Mand.
- (823) Qodsha: Ja, men jeg er din Skæbne.
- (824) Titus: Og over Mand Mands Skæbne! jo, men over Mands Skæbne dog Mands Vilje. Gaa!
- (825) Qodsha: Jeg gaar, og du følger, Titus.
- (826) Titus: Ved du, du har Rynker ved Øjnene, og Huden paa din Hals den er begyndt at gulne? gaar du saa? Og der er ikke hos dig Træk, der ligner den Kvindes, som jeg elsker. Gaar du saa?
- (827) Qodsha: Saa gaar jeg, ja.
- (828) Titus: Og du er rede, Chasmon?
Endelig staar der tilbage at tale om Sygdommens Aarsag og at forklare, hvorfra saa pludselig Smaakim til Sygdom kommer og bringer Fordærv — — —
For Chasmon, hendes Skød, man blot begærer, er Krig, og hendes, som man elsker, Fred; den førstes Favn er Nederlag med Skændsel, den Elskedes er Sejr, der skænker Kraft.
Og derfor skulde — naa — Fordærv, Fordærv!
— — kommer og bringer Fordærv over Dyr- og Menneskeslægter.
Lige som der som sagt som Regel er Livskraftsatomer — — streg ud, den duer ikke, sidste Linie, streg ud, streg ud, saa — prøver vi igen:

Som jeg har ovenfor sagt er der mange Atomer med — — —
Ah, Chasmon, gaa, gaa ind og sig til hende,
hun maa gaa ud i Byen, maa ta' Herberg
et eller andet fremmed Sted i Nat, jeg
vil ikke vide hvor — men ikke kan jeg
ha' hende i mit Hus i denne Nat.
Giv hende Penge — her er — den er tom, men —
men — —

(829) Chasmon: I har Penge i det lille Skab.

(830) Titus: Aah, det er — det er kærligt af dig, Chasmon;
men du skal ej bli' ved at lægge Penge
derind. Jeg skal nok se at skaffe nu.
Men tag i Aften — Tak — Et ukendt Sted.
(*Han ud.*)

Vesonius! er du da tyve Aar!
min lille Dreng, er du da bleven stor?
Mon du er køn endnu — ak, aldrig, aldrig
saa køn som Barn. Og saa — ak! Chasmon, hvad?
hvad lo du af? svar! talte jeg?

(831) Chasmon: Nej, Herre.

(832) Titus: Hvad lo du saa af?

(833) Chasmon: Jeg lo ikke, Herre.

(834) Titus: Du lo. Du har da ikke noget for — —?
er Grunden til de flotte Pengelaan,
at du har Part i —? — svar mig! hvad?

(835) Chasmon: Nu, Herre,
fornedrer I jer selv.

(836) Titus: Ja, Chasmon, jeg
fornedrer mig; i alle disse Aar
har jeg fornedret mig som Menneske
fra Dag til Dag. Men du, hvor er jeg voxet

som Digter og som Forsker, voxet gennem
Fornedringen?

(837) Chasmon: Ja, Herre, det er sandt.

(838) Titus: Du er saa tro, som Guld er utro, Chasmon.
Med alting har du hjulpet mig til nu.
Saa vil du ogsaa hjælpe — med det sidste?

(839) Chasmon: Hvad er det sidste?

(840) Titus: Ikke ogsaa?

(841) Chasmon: Herre!

(842) Titus: Ja, naar en Dag jeg kan det, maa det ske,
saa maa vi hjælpes ad — saa skal hun dræbes,
at jeg kan faa min fulde Styrke frigjort
til det, jeg skal, mit Værk.

(843) Chasmon: Mig, Herre, vil I
vel saa bagefter dræbe.

(844) Titus: Hvorfor dig?

(845) Chasmon: Maaske I følte det, som om I maatte
staa helt alene i den sidste Kamp
med Form og Stof.

(846) Titus: Og sker det saadan,
gør det saa noget, Ven, hvis bare Bogen
blir færdig?

(847) Chasmon: Nej, saa gør det knap saa meget.

(848) Titus: Men endnu ser jeg kun den store Forskel,
hun tærer, og du styrker.

- (849) Chasmon: Sol og Uvejr
er lige stort Behov for Kornets Væxt.
- (850) Titus: Blir Uvejr ved til Somrens Hæld, gaar Kornet
til Spilde. Høsten kræver ene Sol.
Saa fat igen:
Ligesom mange Atomer — — —
- (851) Qodsha: (*i Døren*) Saa gaar jeg altsaa, Titus.
- (852) Titus: Ja ja.
- (853) Qodsha: Saa gaar jeg til en Rigmands Hus.
- (854) Titus: Ja ja ja ja.
- (855) Qodsha: Gaar, som jeg er.
- (856) Titus: Hvad vil
det sige? Chasmon, vend dig! er hun nøgen?
- (857) Chasmon: Ja, Herre.
- (858) Titus: Nøgen! vel, saa skal hun piskes.
Strax.
- (859) Qodsha: Herre, jeg vil gerne piskes af dig.
Men du skal føre Svøben selv, skal jage
med dine Hænder, som jeg tit har kysset,
de grumme Snertes Heste vildt hen over
min Rygs snedækte Slette, til de styrter,
nipper af Skødets bløde Græs i Faldet
og springer op igen til nyt ondt Løb
og snubler over Brystets lave Høje
og op igen og atter ud i Dysten,
indtil du ser de frygtelige Spor,
de efterlader sig, og standser dem,
og med din Angerstaares milde Regn
og Kyssets bløde Foraarsaande atter

gør Skaden god i Ryg og Bryst og Skød.

(860) Titus: Hold op! hold op!

(861) Qodsha: Ha, se, du vrider dig;
det er jo mig, der pisker dig, du Taabe;
du er min Slave, lænket til mig; stærke
er Kærlighedens Baand, der binder sammen ...

(862) Titus: Haha, javisst, det ser man stundom, Qodsha,
hos Hundene paa Torvene¹²². Nej, Rufus,
gaa, du kan gaa. Thi som du vil det, Qodsha.
For sidste Gang.

(863) Qodsha: For sidste Gang, som alle
de andre Gange var for sidste Gang.
(*De ud.*)

(864) Vesonius den Ældre: (*ind, fulgt af Lascus Memmius*) Hvor er han?

(865) Lascus: Og hvad vil du ham?

(866) Vesonius: Hvad vil
du mig? hvor vover du at standse mig
paa Gaden, følge efter mig, forhøre — — —

(867) Lascus: Hvor vover du at komme med Soldater
og bryde ind i en fri Romers Hus?

(868) Vesonius: Jeg kommer i mit Embeds Myndighed med
Senatets Fuldmagt for at sikre mig
de skrevne Ting og den Person, der ved
at ægge Gudernes Fortørnelse
er Skyld i Roms Fornedrelse og Truslen
med Byens Friheds Undergang, hvis Cæsar
helskindet naar til Capitoileum.

(869) Lascus: Hvis Guderne vil ødelægge Rom,
fordi det i sig har en frygtløs Ildsjael,

¹²² *Torvene*: Sammenlign Lucret's 4. bog, vers 1203: "Som når to hunde på gaden kun altfor gerne vil skilles", et vers, der står efter at Lucret's har skildret elskovens mange bindinger.

der ærer Viljens Kraft og Tankens Klarhed,
og Rom forskræmt er Guderne til Vilje,
lad Rom saa dø, lad saa de Guder dø!

(870) Vesonius: Du ogsaa for den nye Lære! du, der
paa nærmest Hold har set, hvor skønt den virker:
din egen Datter jaget ud paa Gaden,
forskudt, og samlet op af en Augur,
imens din Svigersøn, Profeten selv,
i graableg Frygtløshed bønfalder daglig
sin Død at vente, til et Skrift er færdigt,
og spræller med sin Viljes Kraft afmægtig
i en Hetæres Sommerfuglenet
og styrter med sin Tankes Klarhed fra
det ene Vanvidsanfald til det andet.

(871) Lascus: Du ved Besked.

(872) Vesonius: Jeg ved Besked med dem,
der fører store Ord, dem, der kan selv,
der kaster Vrag paa Guders Tugt og Naade,
bygger paa Selvhjælp, ved, hvor dybt de styrter,
hvor Mennesket er intet uden Gud.

(873) Lascus: Men du, Vesonius, der alle Dage
har holdt dig op ad Guderne, har spurgt
om deres Vilje, ofret, bedt og troet,
du fik vel Kraften til at lyde dem
og Glæden ved at takke dem for Kraften?
Dit Liv blev Mønsterlivet for os alle:
Livsglæde, Viljes Renhed, tvivlløs Tro.

(874) Vesonius: Jeg fik de høje Guders Naade til det;
hvad mer der fattes, er min egen Skyld.

(875) Lascus: En ydmyg Floskel er mig ikke nok
til Svar. Nu er det mig, der kræver Regnskab.
Dit skønne Liv i Guders Vilje lyste
ud af dit glade Smil, din aabne Latter.
Kom Tvivlen, om du var Augurpost værdig,

lød strax du Sandheds Røst og søgte Afsked.
 Fik du en Kvinde kær, der var en andens,
 saa ikke blot som andre Hædersmænd
 holdt du dig fjern, nej, hastigt kvalte du
 ved Guders Bistand Luen i dit Hjerte
 og kom saa straalende af Sejr tilbage,
 blev hendes Ven og hendes Husbonds Ven
 i ren Samvittighed og Offerglæde.

(876) Vesonius: Jeg kom her ikke for at skifte Ord
 med dig og skylder ikke dig Forklaring.
 Auguren skylder sine Guder Regnskab
 for sine Handlinger og ellers ingen.

(877) Lascus: Dit Svar er stærkt i Ord, men svagt i Tone.
 Jeg byder dig — — —

(878) Vesonius: Du mig! du byder mig!
 en afsat Feltherre, en rømt¹²³ Augur
 vil byde mig, der kommer lovligt i
 Roms Guders Ærind, efter Roms Senats
 Beslutning i mit Embeds fulde Magt.

(879) Lascus: Vesonius Lucretius, jeg skider
 paa Titler, Formler, Navne, Embedsopstølt.
 Omsider staar nu vi to Mand mod Mand.
 Jeg længtes gennem 25 Aar
 mod denne Opgørstime, mens jeg haabed,
 den aldrig kom. Og se, nu er den her.

(880) Vesonius: Nej, ikke nu. Jeg har et Større for.
 Ikke mit eget. Gudernes og Statens.

(881) Lascus: Du har forraadt din Ven, Skinhellige,
 bedraget mig i Ungdom som i Manddom;
 en Kvindes Legem overlod du til mig,
 jeg tro'de i min Blindhed, det var alt,
 men du beholdt for dine lunkne Sanser

¹²³rømt: Betyder i denne sammenhæng, at en person på en hemmelig eller især ulovlig måde flygter for at slippe bort fra en forpligtelse, tjeneste, tvang eller straf. [ODS]

al hendes Traa¹²⁴ og Længsel, hendes Sjæl.
 Jeg vidste intet, før den Dag hun døde,
 da rev I mig mit Bind fra Øjnene.
 Og da forstod jeg hendes Naadeskærtegn
 til mig og Aandsfravær i mine Arme,
 al hendes Statu'varme¹²⁵ i vort Samliv;
 da huskede jeg dine mørke Blikke,
 naar Rheta kom dig nær, dit dybe Suk
 og dine tynde Hænders Raadvildhed.
 Vesonius Lucretius, fornægter
 du nu din Elskov til den Kvinde, som
 blev min, før hun blev min, og mens hun var det,
 og nu i hendes Grav?

(882) Vesonius: Saa skal jeg svare
 dig Sandheds fulde skrupelløse Ord.
 Nej, gamle, fede Taabe, aldrig værdig
 den Sum af Aand og Ynde, der var hende,
 nej, hun var aldrig din. Min har hun været,
 kun min, kun jeg har ejet hendes Sjæl
 bestandig, ja, og een Gang hendes Legem.

(883) Lascus: Rra!

(884) Vesonius: Aaret efter, Charita var født,
 en Nat — den ene Gang — nu ja, jeg tilstaar,
 at som Augur fortryder jeg og skælver,
 men ved som Mand, at denne ene Gang,
 den Nat den var mit Liv, mit hele Liv.

(885) Lascus: Mit Sværd!

(886) Vesonius: Og bød man mig den atter, greb jeg
 med begge Hænder til.

(887) Lascus: Mit Sværd! mit Sværd!

¹²⁴*Traa*: Tilhører højtideligt, poetisk eller arkaisk sprog. Betegner en stærk længsel, en higen efter eller lyst til noget, ofte af erotisk art, jf. "attrå". [ODS]

¹²⁵*Statuvarme*: Munks særlige version af "statue-varme" - i betydningen "kold som en statue".

(888) Titus: (*ind*) Nu, Chasmon! er du rede? Chasmon!

(889) Chasmon: Herre!

(890) Titus: Nu! er du rede?

(891) Chasmon: Herre, disse — —

(892) Titus: Ah!
Nej, sæt jer, gamle Mænd, tag Plads, tag Plads!

Skriv! Skriv! Skriv! Skriv!

Værste Sygdom af alle er Elskovens evige Vunde¹²⁶,
er som et Kræftskaar med Feber, saa Sans og Vilje forvirres,
Kræftsvulsten voxer med Alderen, Feberen øges til Vanvid.
Se, hvor den rasende Brynde¹²⁷ ryster de tumlende Kroppe.
Lemmer vikles i Lemmer, og Legem presses mod Legem,
Spyttet blandes, og Tænder bider i Læber med Stønnen¹²⁸.
Ak, forgæves. Ej Legem kan sænke sig ind i et andet.
¹²⁹Atter ensomt slaar Hjertet ved Siden vildfremmed i Mørket.
Ak, og ej heller der gives et Middel at helbrede Kræft med.
Saaledes bliver dem begge det lønlige Saar deres Skæbne.
Videre følger af Soten: Krafttab og Lede ved Arbejd,
Trældom for andres Luner, Svigten af Pligt og af Ære,
Skygge paa Navn, der var pletfrit, Formuetab, der gør fattig.
Fædreerhvervede Penge forvandles af Sønner til Smykker
eller til kosteligt Purpur¹³⁰ — ej mindre kan bæres til Hverdags,
og det mishandlede Stof bliver klæbrigt af Elskovens Udsved¹³¹.

¹²⁶Vunde: Lån fra middelnedertysk ("wunde"), som betyder sår. [ODS]

¹²⁷Brynde: I betydningen "brændende lidenskab" eller "sanseligt begær".

¹²⁸Stønnen: Dette lange diktat er den mest udførlige og mest nøjagtige gengivelse af Lucret's, som Munk leverer. Verset her svarer ret nøje til 4. bog, vers 1107 til 1109: "... og Elskov har ført dem så vidt, at kvindens ager kan tilsås,/ presser de grådigt legem mod legem, spyttet forenes/ i deres mund, de ånder i takt, trykker læber mod tænder ...". [EEM]

¹²⁹andet: Hos Lucret's, 4. bog vers 1110: "nytteløst! For af den elskedes krop kan de intet ta med sig,/ ejheller trænge sig ind, så legem forsvinder i legem;". [EEM]

¹³⁰Purpur: Purpurfarvede (rødviolette) beklædningsgenstande mv. blev båret af bl.a. fyrster og kardinaler som et tegn på værdighed. [ODS]

¹³¹Udsved: Fra "Krafttab og Lede ved Arbejd ..." og til "...klæbrigt af Elskovens Udsved", jvf. Lucret's, 4. bog, vers 1121 til 1128: "Tænk også på, at de tappes for kraft og går til af bekymring,/ og at en andens luner behersker dem livet igennem./ Formuen smuldrer imens, blir til pragtfuldt broderede tæpper,/ arbejdet passer de slet, deres rygte blir værre og værre./ Duftende rober, og

Aah, nej, hvert Billed af Kvinder, hvert et Begær efter Elskov
 skulde man rive af Brystet og bandlyse¹³² — — — Hvad vil I saa, I to?

(893) Vesonius: Jeg kommer som den Ældste for vor Bys
 Augurer for at føre dig i Fængsel.

(894) Titus: For hvad?

(895) Vesonius: Foragt for Statens Religjon.

(896) Titus: Min Far og Fjende, er det ikke nok?
 Min Hustru, da hun sveg — da hun forlod mig
 — du aabned hende strax dit Hjem — min Søn,
 hans Sjæl har du nu stjaalet og gjort hæslig,
 har man fortalt mig, jo, du spaa'de rigtigt
 hin Dag, du kom og varsled ham en Fare;
 Senatet har du hidset op imod mig,
 og Pøblen har du faaet til at storme
 mit Hus, saa jeg, Lucretjeren, saas flygte
 saa godt som nøgen gennem Gaderne
 med nogle Bøger under Armen. Synes
 du ikke snart, at det kan være nok?

(897) Vesonius: Jeg bød dig engang brænde disse Bøger.
 Du nægted det, og nu gør Staten det.

(898) Titus: De er i Sikkerhed, kun jeg ved hvor.
 Lad kun Senatet fængsle mig; min Aandskraft
 kan det dog ikke fængsle. Se, jeg følger
 dig villig nu, for jeg er stærk nu, stærk.
 Du, Chasmon, sørger for, at hendes Lig —
 ja ja, nu har jeg gjort det, det er sket,
 med disse Hænder her — med disse Hænder,
 som ellers kun har — disse Hænder her —
 ja ja, faa hende jordet smukt, min Chasmon.
 Og denne Rulle, tag den, og sørg for

skinnende sko til den elskedes fødder,/ det er da klart, og pragtfuldt lysende grønne smaragder/ kantet med guld. »Den søgrønne morgendragt slides så hurtigt«/ – den er bestandig i brug og inddrikker elskovens safter”. [EEM]

¹³²bandlyse: Jvf. Lucret's, 4. bog, vers 1146 til 1148: ”Thi: at undgå at fanges i elskovs snarer er ikke/ nær så vanskeligt som – når først man sidder i snaren –/ at slippe fri og få Venus' solide bånd rykket over.” [EEM]

at frem for alt — — —

(899) Vesonius: Hvad har du der? Hvad er det?

(900) Titus: Far, vogt dig! giv mig den!

(901) Lascus: Giv Titus den!

(902) Vesonius: Kom ikke nærmere! Det buldrer lystigt
i Ovnene. Nærm jer ikke!

(903) Titus: Far, giv hid!

(904) Lascus: Vogt dig, Afsindige!

(905) Vesonius: Saa blege blev I.
Du Gudestormer, hvor er nu din Storhed?
Kan Tanke, Mod og Vilje falde sammen
som Aske ved en liden Hændelse?
en Gennemtræk i Stuen? Søn, du er
Prometheus¹³³, har man sagt, du flænger Ilden
af Guders Haand og skænker Jorden den.
Vel! jeg vil fodre den.

(906) Titus: Nej.

(907) Vesonius: Slip min Arm.

(908) Lascus: Hold fast! jeg kommer.

(909) Vesonius: Hvem tør lægge Haand paa
Auguren? slip mig — ah!

(910) Titus: Saa fik jeg det
og — Far, hvad er der? Chasmon, Vin! skaf Vin!

¹³³*Prometheus*: En af titanerne i den græske mytologi, hvis navn kan oversættes til "fremadtænder" eller "fremadseende". Fra digteren Hesiod kendes legenden om Prometheus, som stjæler ilden og giver den til de dødelige, med to forskellige udgange. I den første version hævner Zeus sig på menneskene ved at sende Pandora, som åbner sin æske og slipper ondskab, hårdt arbejde og sygdom løs på verden - kun håbet lader hun blive i æsken. I den anden version sømmes Prometheus af Zeus til et bjerg, hvor en ørn for tid og evighed ernærer sig ved at spise hans udødelige lever, der konstant heler sig selv. [BOE & DSD]

- (911) Lascus: Hvad er der?
- (912) Titus: Far! aah nej dog, nej dog, Far!
drik! du skal drikke! hør mig! drik nu, Far!
Aah! jeg har dræbt — — —
- (913) Lascus: Det var et Hjerteslag.
- (914) Titus: Ve mig! har dræbt ham! jeg har dræbt min Far!
- (915) Lascus: Ti stille, Titus!
- (916) Chasmon: Se, I frelste Bogen,
I fik dog Bogen.
- (917) Titus: Dræbt ham — for et lumpent
Papir — saa lad det brænde, lad det brænde.
- (918) Lascus: Du rasende!
- (919) Chasmon: Nej, Herre!
- (920) Titus: Dræbt min Far!
- (921) Chasmon: Nej, jamen Bogen, Herre, Bogen, Herre!
- (922) Lascus: Titus, din Sjæl! din Sjæl, der brænder op!
sig selv og Verden!
- (923) Titus: Hent Soldater! fjæl¹³⁴ mig
i Mulm og Lænker! Dræbt ham!
- (924) Chasmon: Bogen! Bogen!

¹³⁴fjæl: Poetisk eller ældre sprogbrug. Verbet ”at fjæle”. Betyder ”at skjule” eller ”at gemme væk”.

5. Akt: V

ET FÆNGSEL I ROM

- (925) En Fange: Jamen hvad sidder du her for?
- (926) En anden: Aah, det var noget med en Vestalinde.
- (927) Den første: Jeg sidder her for Vold mod Gemellus Larier.
- (928) Den anden: Hvad er det for en Smed?
- (929) Den første: Det er ingen Smed, det er en Skomager. Ham har jeg været Svend hos i flere Aar. Saa hen paa Sidstningen af hver Maaned, for jeg klipper Neglene den første i Maaned, saa var de jo lidt lange, og saa kunde der let blive hængende et Par Sandaler ved dem, naar jeg gik, og den blev ikke opdaget, for jeg passede jo, at det altid skete, naar han stod og saa paa mig, idet han nemlig har det med at skele, skal jeg sige os. Og saa hvert Halvaar har jeg gerne ofret et Par Sestertier til Mercur; for det er ligegodt Guderne, vi Mennesker skal have det fra, siger jeg. Men saa var jeg alligevel klumset engang i forrige Maaned og neglede dem, da han stod og saa til den anden Side, og saa var han jo over mig, inden jeg kunde tælle til ti, hvad jeg for Resten ikke prøvede paa. Det blev jo til, at jeg fik Overlæderet set godt efter i Garvningen, men jeg tog ogsaa Maal af ham til et Par nye Spandremme over Vristen, men der kommer jeg jo til at sidde ham lidt haardt ned, og nu er jeg knyttet til Forretningen her de første Par Maaneder. Men jeg siger bare, at hvis ikke Mercur hjælper mig i denne Klemme, saa har han set de sidste Sestertier fra mig af.
- (930) Den anden: Jo, det var en Aften, vi havde faaet lidt at fugte Ganen med, saa træffer jeg en Vestalinde i Smøgen der ved Tibers andet Knæk.

- (931) Den første: Hvem er han derhenne, der ligger med lukkede Vinduer?
- (932) Den anden: Det er en, der ikke er rigtig klog; maaske det redder ham; for han skal ellers være kommen til at følge en Augur lidt voldsomt ned ad Trappen. Naa, men saa siger jeg til hende: "Godaften", siger jeg; men den var hun jo ikke rigtig med paa. Saa tager jeg — — —
- (933) Den første: Hvem er han derovre?
- (934) Den anden: Du kan jo gaa over og spørge ham ad, hvis du kan lempe Armbaandet af dig. For jeg kan forstaa, mit Selskab er ikke godt nok. Min Snak er vel ikke fin nok at opvarte saadan en med, der er vant til at trakteres med Fodsved og Kalveskindsdunst.
- (935) Den første: Du tager meget fejl, hvis du tror — — —
- (936) Den anden: Jeg tager aldeles ikke mere fejl, end det passer mig.
- (937) Den første: Nu skal jeg — — —
- (938) Fogeden: Stille derhenne!
I Herrer, hov, hvad ønsker I?
- (939) Haruspexen Ancisor: Aha! en Fangevogter, som vi ikke kender.
- (940) Offerpræsten Sol: En ny!
- (941) Ancisor: Vi er 3 gejstlige, som daglig besøger Fangen der ved Væggen.
- (942) Fogeden: Har I
en Fuldmagt fra Senatet eller fra
den nye Mand¹³⁵?

¹³⁵Mand: Dvs. Cæsar. Vi befinder os kort tid efter hans magtovertagelse omkring 46 f.Kr. .

- (943) Sol: Hvor længe skal vi staa
og sinkes af — — —
- (944) Anciscor: Vi har en Fuldmagt, Ven.
Se der!
- (945) Fogeden: Vel. Vestalinden Fulmina
det er vel jer?
- (946) Sol: Ja, det er ikke mig.
- (947) Fulmina: Ja, det er mig.
- (948) Fogeden: Haruspexen Anciscor?
- (949) Anciscor: Er mig.
- (950) Sol: Og saa den tredje — det er mig.
- (951) Fogeden: Og Offerpræsten Sol?
- (952) Sol: Til Værket Venner.
- (953) Fogeden: Jeg takker jer. Lucretius, vaagn op!
her er besøgende.
- (954) Titus: Lad mig i Fred.
- (955) Anciscor: Fred kommer vi jo for at skænke dig,
den evige Tilgivelse og Naade,
- (956) Fulmina: — som slig en Spotter aldrig har fortjent,
- (957) Sol: — da Naade vanskeligen kan fortjenes.
- (958) Fulmina: Aah, denne evige Spidsfindighed!
- (959) Sol: Spidsfindig! for at hævde, Løn og Naade
er to saa vidt forskellige Begreber,

at kun en Kvindes kendte Zigzagtænken — — —

(960) Fulmina: Der er en Enhed, som — — —

(961) Anciscor: Nej, kære Venner,
slig Drøftelse er Stedet næppe til.
Ven Titus, du kan ikke længer trodse — — —

(962) Titus: Lad mig i Fred.

(963) Fulmina: Bed Guderne, fra dem
skal Freden komme; det er bedre for dig,
vi piner dig til Døde, end om de skal
pine dig efter Døden.

(964) Sol: Nej, lad mig!
Du højtbegavede, forstaar du ikke,
at ingen kan ustraffet flaa sig løs
fra altings Ophav; hugges Lemmerne
fra Legemet, saa raadner de. Det vrimler,
Lucretius, i dit løsrevne Liv
med Mider, Ensomheds og Splittetheds
og Fattigdoms og Fejls og Falds og Fængsels,
du, som var tænkt som et saa herligt Lem?
Gaa i dig selv! og søg tilbage til
dit Ophav, Guderne — —

(965) Titus: Lad mig i Fred.

(966) Fulmina: Spot og Forhærdelse er Ægtepar,
der avler Tartaruses tusind Piner.
Tænk dig en Evighed i Evneløshed!
du skimter store Tanker, men de spotter
din Hjernes Greb — og Slanger hvisler om dig:
”De andre nu! du er forbi, forbi!”

(967) Anciscor: Det er jo dog saa lidt, vi kræver af dig;
ikke engang, at dine kære Bøger
tilvejeskaffes og tilintetgøres,
nej, blot din Underskrift, at du genkalder

de gudfjendske Linjer, du har skrevet
i disse dine Bøger, det er alt.
Gør det, Ven Titus, overvind dig selv,
du tror jo ikke de Tirader¹³⁶ mer.

- (968) Sol: Du ser jo nu den bristende Logik.
- (969) Fulmina: Det blev til Mulm og Baand for Lys og Frihed.
- (970) Anciscor: Ja, tilstaa du det ærligt for dig selv
og overvind dig selv.
- (971) Sol: Det er den største
af alle Sejre.
- (972) Anciscor: Blot dit Navn paa dette!
hvil saa i god Samvittigheds Udløsthed!
- (973) Fulmina: Føl dig udsonet med de strenge Guder!
- (974) Sol: Stol paa Roms Tak nu og i fjerne Tider!
- (975) Fulmina: Og giv din Far Oprejsning i hans Grav!
- (976) Sol: Og gør igen Lucretjerslægten Ære!
- (977) Anciscor: Og glæd dig til den Plads, der saa beredes
dig i Elysium¹³⁷!
- (978) Titus: Lad mig i Fred!
- (979) Lascus Memmius: (*ind*) Hvad foregaar der her?
- (980) Titus: Korsfæstelse.

¹³⁶Tirader: Fra fransk "tirade", betegner en langvarig, højtravende og ligegyldig ordflom. [ODS]

¹³⁷Elysium: Elysium (lykkeland) er navnet på Paradis i den græske og romerske mytologi - salighedens land, hvor gudernes udvalgte lever et sorgløst, evigt liv. [DSD & BOE]

- (981) Lascus: Herut!
- (982) Anciscor: Vi er her paa — — —
- (983) Lascus: Herut!
- (984) Fulmina: Nej dette
har man dog aldrig — — —
- (985) Lascus: Hvad var det, jeg sagde?
Det var: Herut. Og derpaa gik de.
- (986) Sol: Foged!
- (987) Fogeden: Den Mand har særlig Adgang.
- (988) Sol: Vel, vi gaar.
Og kommer atter.
- (989) Fulmina: Lige til han dør.
(*De 3 ud.*)
- (990) Lascus: Min kære Titus!
- (991) Titus: Tak!
- (992) Lascus: Min kære Titus!
Hvordan har — — —
- (993) Titus: Kommer han?
- (994) Lascus: Ja, Chasmon kommer.
- (995) Titus: Med Skrivesager?
- (996) Lascus: Jo, jeg har bestukket
den nye Fangevogter.
- (997) Titus: Aah, det haster.
For der er Steder af den syvende

Bog, jeg endnu kan huske, og dem skulde vi jo ha' fæstet ned, mens det er Tid.

(998) Lascus: Han er her om et Øjeblik.

(999) Titus: Hvor er
I gode ved mig, du og Cicero;
han var her strax i Morges.

(1000) Lascus: Og han kommer
igen.

(1001) Titus: Og mine Samlinger lagt øde,
mit Hus i Grus, min Bogsamling i Aske.

(1002) Lascus: Men dine egne Bøger i Behold.

(1003) Titus: Paa nær den sidste, den herinde, ja.
Men det kan naas endnu; blot disse Anfald
af Sindssygen — — —

(1004) Lascus: Er de saa slemme længer?

(1005) Titus: Aah ja, det koster, du, at være tro
mod Sandhed, mod det, man tror er Sandhed,
eller dog haaber er det.

(1006) Lascus: Ja, at være
en Mand var aldrig billigt.

(1007) Titus: Hm! det koster
at være Menneske; man kunde spørge,
om det er Prisen værd. Du selv er træt.

(1008) Lascus: Ja, Titus, jeg er træt — jeg længes efter
at sove i en fire Tusind Aar.

(1009) Titus: Du muntreste af alle Roms Augurer,
det er vist mig, der stjal din Munterhed.

- (1010) Lascus: Og saa er Cæsar rykket ind og hyldes
af alle dem, der ikke tier stille¹³⁸.
- (1011) Titus: Hvad angaar dette mig? Du ved, jeg kender
snart ingen mer i Rom, omgikkes ingen
og lytted næppe til den Døgnflu'summen,
der opta'r Frøerne i Sumpen¹³⁹ mere
end Evighedens fjerne Svanesang.
Men Chasmon — hvorfor tøver han dog?
- (1012) Lascus: Titus,
det er ham selv.
- (1013) Titus: Hvem selv?
- (1014) Lascus: Feltherren selv.
- (1015) Titus: Hvem?
- (1016) Lascus: Saa er det nok dig, han kommer for.
- (1017) Cæsar: (*der er traadt ind med Følge*) Er du Lucretius?
- (1018) Titus: Hvem er den Mand,
der staar og ta'r sig Ret som Dommer?
- (1019) Cæsar: Jeg
er Gajus Juljus Cæsar, Roms Diktator.
- (1020) Titus: Mit Navn er T. Lucretius, Discipel
af Epikur.
- (1021) Cæsar: Den Bog, du udgav om
Naturen, har jeg læst og finder, at
den vidner om en Fantasi, et Skarpsind,

¹³⁸*stille*: De fleste regner med, at Lucret's døde omkring år 55 f. Kr. Munk lader sin Titus leve indtil Cæsars magtovertagelse, dvs. indtil omkring 46 f.Kr.

¹³⁹*Frøerne i Sumpen*: Billede på Roms borgere, med reference til frøerne i Helvedes sump (Hades).

hvis Lige aldrig saas. Nu siger tilmed
 min fjendtlige Ven Cicero mig, fem
 endnu er planlagt. Jeg beklager meget,
 at du er saadan afbrudt i dit Arbejd,
 og jeg benaader dig, indtil jeg selv kan
 faa undersøgt din Sag og frikendt dig.

(1022) Titus: Ha! Gajus Juljus Cæsar, hvem er du?
 en Mand, der har i Dag tilfældigt Magten,
 den Magt, jeg havde Aar nok til at vrage,
 da jeg var tyve, og nu er du tres.
 Ved Sværds slag mod Medborgere og Brødre
 og Skulderklap til Pøbel er du naaet
 til, hvor du staar i dette Øjeblik.
 Du er Discipel af Ærgerrighed,
 ellers af intet andet, ingen anden.
 Dig kan jeg ikke ta' mod Naade af¹⁴⁰.

(1023) Fogeden: Min høje Cæsar!

(1024) Cicero: Ju-Ju-Julius,
 han — han har Feberanfald af og til,
 saa man kan ikke fuldtud ta' — — —

(1025) Titus: Din Ros af
 min Bog kan ikke glæde mig, blandt andet
 fordi jeg ikke tiltror dig Forstand
 og Indsigt nok til at bedømme den.
 Din Hjertelighed over for enhver
 kan ikke imponere mig; den er
 en Blanding af Letsind og Taktik.
 Din Magt vil blive kort som dit Ry;
 intet af vor Tids Navne lever længe.
 Hvor er vi smaa mod Mænd som Demokrit
 og Thales¹⁴¹ og — for alle — Epikur.

¹⁴⁰af: Lucretius er i sin bog ivrig efter at nedtone det politiske liv, f.eks. 3. bog, vers 70 til 71: "... skraber de formuer til sig ved medborgerblod og fordobler/ grådigt den rigdom de har ved at opdyngte manddrab på manddrab;/ ...". Han ser Sisyfos-myten som et billede på det politiske liv, 3. bog, vers 995 til 996: "Også Sisyfos ser vi tit på vor vej, når han ivrigt/ tigger folket om embedsmandsknipler og myndighedsøkser,/ ..." [EEM]

¹⁴¹Thales: Thales fra Milet, græsk filosof fra begyndelsen af 500-tallet f.Kr., som dog kun kendes gennem andre filosofers omtale fx Aristoteles'. Thales' vigtigste tænkning angik en forståelse af kosmos baseret på vand som det grundlæggende element. [DSD & BOE]

(1026) Cæsar: Hej, Foged!

(1027) Fogeden: Høje Cæsar!

(1028) Cæsar: Denne Mand
er fri, skal løses øjeblikkelig.
Og hvis han ikke ønsker at forlade
sit Fængsel skal her gøres ryddeligt.
De andre Fanger — altsaa: Fangerne
skal føres bort herfra, her skaffes Lys
og Skrivesager, Bord og Stol og Seng,
her holdes aabent for ethvert Besøg,
to Slaver stilles til hans Raadighed,
og han forplejes, som om han var mig.
Saa, Venner, fort til nye Gerninger
af Letsind og Taktik,
¹⁴² (*Ud med Følget undtagen Cicero.*)

(1029) Titus: Jeg blir her, blir:
Saa meget koster det at ville Aand,
at man maa ofre alt, endog sin Ære,
ja mer endnu, endog sin Selvrespekt.
Saa dybt er jeg da sunken, at en Svindler,
en Brodermorder¹⁴³ kan benaade mig,
en Slætning — ha! af Marius, en — naa!
hm! Brodermorder! ja, maaske man skulde
undgaa at bruge disse stærke Ord.
Men naar I alle siger, jeg er skyldfri,
at Oldingen blev saa ophidset, at
han ikke kunde taale det, og ramtes — —
Men hvorfor staar han saa ustandselig
dernede, sig mig, hvad staar han der efter¹⁴⁴?

(1030) Cicero: Lucretius, se hvor de hygger om dig.

¹⁴²*Taktik*: Sikkert ironisk ment. Han gentager jo Titus' anklage i replik 1025.

¹⁴³*Brodermorder*: Munk lader her Titus bytte rundt på de historiske begivenheder for at simulere hans mentale instabilitet. I 44 f.Kr. lod Cæsar sig genvælge som diktator på livstid, hvilket var imod romersk tradition og sandsynligvis var den primære årsag til en sammensværgelse, anført af Brutus og Cassius, som endte med mordet på Cæsar den 15. marts i Pompejus' teater på Marsmarken i Rom. Begivenheden, der antageligt refereres til, er Sullas rivalisering og fordrivning af sin tidligere general, Gajus Marius, og dennes tilhængere. [DSD & BOE]

¹⁴⁴*efter*: Titus er begyndt at få et anfald, hvor han ser syner.

- (1031) Titus: Besynderligt, jeg har jo aldrig dræbt
et Menneske paa nær den ene Dag,
da to faldt for min Haand. I andre, I
gaar sorgløst nynnende fra Drab til Drab.
Men jeg — ja, den, jeg dræbte af de to,
jeg dræbte — det gør intet — for hun trængte
jo saadan til at dræbes; det var mindst
ti Aar for sent, for hun har smittet mig.
- (1032) Cicero: Nu vil vi tale lidt om dine Bøger — — —
- (1033) Titus: Jeg sagde engang, hun var gennem sund¹⁴⁵.
Nej, tvende Syger truer Menneskets
fribaarne Tanke. Evner den at holde
sig klar af Elskovs Kræft og Religjonens
Spedalskhed, blir den sund og kraftig, ellers
feberforvildes den og sygner den.
Den anden af de to, jeg dræbte, ham,
jeg ikke dræbte, han var mærket af
den anden Syge; han har smittet mig,
før jeg blev født. Jeg burde dræbt ham Natten,
før end han avled mig, det er halvfjerds Aar
for sent. Saa kom! du har fortjent din Død.
Hvad vil du her?
- (1034) Chasmon: (*er kommen*) Jeg vil jo hjælpe dig.
- (1035) Titus: Aah, kære Slave! er du her! saa ta'r
vi fat igen, den Bog den skal jo skrives.
Jeg er den eneste af Mennesker,
som er og kommer, der formaar det. Rædsel,
om jeg da ej faar gjort det! Cicero,
du tror, det er Forfængeligheds Tomhed,
der driver mig?
- (1036) Cicero: Nej, jeg forstaar dig nok
og føler visst paa mangt et Sæt¹⁴⁶ som du,
at Tiden nu er til det Stores Fødsel.

¹⁴⁵*gennem sund*: Se replik 810.

¹⁴⁶*Sæt*: Betyder "måde". [ODS]

Ja, i et saadant Folkeblandings,
Aartusindeerfaringernes og de
skelsættende Afgørelsens Aarhundred
maa vel det nye Livssyn bryde frem,
det, der skal præge Slægters Aand og Id
¹⁴⁷i nye Tider.

(1037) Titus: Ja, i vort Aarhundred
og her i Rom, i Verdenshovedstaden,
her maa det nye Alter indivi's, Tankens
og Frihedens og Adelsviljens Alter.
Faar jeg nu ikke lagt Nytemplets Grundsten
i Tidens Fylde, kommer der en anden,
maaske en epikurfjendsk, ja, maaske
en, der ikke kender Epikur,
en Pøbellefler, som nu Cæsar — kommer
og gør det saa fortvivlet ringere,
maaske blødsødner og nedværdiger
i Stedet for at staalsætte og løfte.

(1038) Chasmon: Maaske det dog var fejl, I ikke udgav
Storværket Skrift for Skrift, saa snart det blev.
Se, jeg er rede, Herre.

(1039) Titus: Jeg kan ikke
i Øjeblikket, jeg er sindssyg nu.
Hvor frygteligt at sidde her i Mørket
— og vide det — kun rokke — ikke kunne
undfange Tanker, ikke føde Tanker
og ikke fostre dem — og vide det!

(1040) Lascus: Jeg er en Romer, Cicero, en Romer,
Feltherre, stod i Mord og Slag, men aldrig
i noget — hvo kan holde dette ud?

(1041) Titus: Haha; syv Sønner var der spaaet mig,
den ene mere prægtig end den anden,
den sidste fast en Halvgud. Da den sjette

¹⁴⁷Id: Virksomhed, gerning.

var avlet, gilded¹⁴⁸ de mig, de deroppe.
 Hvor skjuler jeg mig med min Sorg, min Skam,
 min Manddoms Armod?

(1042) Chasmon: Brug jer Vilje, Herre!
 sig til jer selv, at om en føje Stund
 er I igen jer selv og har jer Kraft.

(1043) Lascus: Nu frister jeg det sidste, Cicero.
 Og vil hun ikke nu, saa plej I to ham
 mildt til det sidste; saa vil gamle Memmjus
 rykke sin Datter af sit Hjerte for
 at plante Sværdet paa det tomme Sted.
 (Ud.)

(1044) Titus: Den anden gamle Mand skal ogsaa gaa.
 For nu — aah! aah — mit Hoved vides ud.
 Det sprænges — aah! Alverden rummes i det.
 Nu er jeg død. Hvem der? De Skikkelser,
 saa vældige, saa høje? Guderne!
 ophøjet mellem jer! ha, jeg betakker
 mig for den Skændsel. Venus! fy! og Zeus,
 Tyran, afskyelig! Nej Tak, Minerva¹⁴⁹;
 for himmelsendt og aabenbaret Sandhed
 har vi aldeles ikke Brug; vi finder
 den selv. Hvem er den Smaagud? — nej, Orestes¹⁵⁰,
 bliv fra mig, bliv! du har jo dræbt din Mor.
 Du lyver, for han døde af sig selv,
 min Far han døde — — — Vogt dig, Jupiter!
 hvad vil du? nej, jeg slipper ej mit Bytte.
 Aah — Hjælp, jeg styrter, styrter — Tartarus!
 Hvor er jeg, aah, hvor er jeg?

(1045) Cicero: Denne Vin
 er mild og syrlig! prøv den!

(1046) Titus: Tak, Ven, Tak!

¹⁴⁸ *gilded*: "At gilde" betyder at gøre gold eller kastrere. [ODS]

¹⁴⁹ *Minerva*: Gudinde for håndværk og kunst i den romerske mytologi. Sammen med Jupiter og Juno var hun en del af den capitolinske triade. [DSD & BOE]

¹⁵⁰ *Orestes*: Græsk sagnskikkelse, søn af Agamemnon og Klytaimnestra. Med sin søster Elektras hjælp dræbte han sin mor og hendes elsker Aigisthos, der havde myrdet hans far. [DSD & BOE]

Nu er det ovre — ak! for denne Gang.
 Det var mig som — men vi maa nytte Tiden.
 Skriv, Chasmon, skriv:
 Dødelig Mand, der har rejst sig til Kamp mod evige Guder,
 naar kun saaret og mattet af Fortroppers Modstand til Valen¹⁵¹.
 Først maa han dyste med Fordoms hildende, vildende Alfer,
 mange iblandt dem saa søde, at stønnende fører han Hugget.
 Saa skriger Selvtvivlens Troldpak: ”Du har ikke Ret, ikke Evne,”
 og i den Kamp er han ene, mer ene end selv ind i Døden.
 Derpaa møder ham Hovmodets laurbærkransede Skøge,
 byder ham ind til sit Leje: ”Hvil nu paa dine Sejre.”
 Stadig han hæmmes af Byrden af Kød og Blod, han maa slæbe
 med sig som dødelig Mand med Krav om Føde og Elskov.
 Staar han omsider saa Ansigt til Ansigt med selve Kronion,
 slaar ham alligevel Rædsel, at Tid vil mod Evighed trodse.
 Men af den Lysglans af Guder: Salighed, Udød, Alvisdom,
 som for hans Øjne der straalere, griber han kun efter een Ting,
 la’r sig saa gerne af Guden styrte tilbage til Jorden,
 knugende Haanden om Byttet: den Skæbnen fravristede Vilje,
 gør sig med den til Herre paa Jorden lig Guden i Himlen.
 Uden at angaa hinanden hersker saa hver i sit Rige.
 Nu glipper Traaden atter.
 Og atter disse Skikkelser omkring mig.
 Se, jeg har dræbt jer alle, hvorfor staar I
 saa her og stirrer: Jeg skal slaa dig ned,
 Apollo¹⁵², Skvaldergud.

(1047) Charita: (*ind*) Men Titus dog!

(1048) Titus: Urania¹⁵³, er du her?
 Charita,
 min Hustru, kom du, kom du, kom du da?

(1049) Charita: Nu kom jeg, ja.

(1050) Titus: Og hvorfor kommer du saa?
 For hvis du kommer for at præke for mig — — —

¹⁵¹Valen: Poetisk for valplads, slagmark, kampplads. [ODS]

¹⁵²Apollo: Apollon er guden for lys, musik og digtning, bueskydning og spådomskunst i den græske mytologi. [DSD]

¹⁵³Urania: En af de ni muser i den græske mytologi - astronomiens og læredigtets muse. [DSD]

- (1051) Charita: Jeg kommer for at be' dig tilgi' mig,
at jeg gik fra dig — men jeg syntes jo,
jeg maatte.
- (1052) Titus: For at be' mig tilgi' dig?
- (1053) Charita: Jeg mente jo, naar Sjæl og Legem ikke
er mer af samme Væsen, bør de skilles,
om efter kort Tids Skilthed det var muligt,
de atter kunde føjes sammen — evigt.
Det har jeg bedt om alle disse Aar¹⁵⁴.
- (1054) Titus: Du kommer altsaa for at præke for mig.
- (1055) Charita: Jeg kommer for at be' dig tilgi' mig.
Hvor var det Synd, jeg gik og lod dig ene;
men vi var skilte, længe før vi skiltes.
Jeg maatte gaa og maatte blive væk
og maatte angre, at jeg maatte det.
Nu ser jeg, hvor jeg burde kommet før!
Hvor har du lidt! Aah, tilgi' mig, min Husband.
- (1056) Titus: Du kommer for at be' mig tilgi' dig,
har ikke een Bebrejdelse imod mig.
Min Hustru, har jeg været styg mod dig?
de strenge Rammer om dit Øjes Mildhed,
Sølvtraadene i dine Lokkers Guld,
er det, hvad jeg har givet dig?
- (1057) Charita: Ja, Livet,
dets tunge Perlebaand med Glædens røde
og Længslens blaa og Sorgens hvide Perler,
det har du skænket mig som evigt Eje.
- (1058) Titus: Tak, fordums Elskede, Tak, at du kom!
aah Tusind Tak! nu skal min Bog fuldendes

¹⁵⁴Aar: Tidligere, i replik 474, var Charita meget betænkelig ved at omtale sin egen tro: at hun glædede sig til at bede aftenbøn med sit barn, fordi hun vidste, at hun dermed gik imod Titus' ateisme. Men her er hun ligefrem, og fastholder på trods af Titus' svar (replik 1054), at hun kommer for at bede om tilgivelse.

i større Kraft og Skønhed, end jeg voved
at drømme om¹⁵⁵. For nu — du gaar da ikke?
vi blir da sammen nu?

(1059) Charita: Det tror jeg.

(1060) Titus: Altid?

(1061) Charita: Det haaber jeg saa visst.

(1062) Titus: Du atter kære!
Nu blir omsider din Discipel værdig
sin Mester, Epikur. — Nu er jeg Gud.
For Vilje, Aand og Kærlighed tilsammen
gør Mennesket til Guddom — Vilje mest.

(1063) Charita: Og er mit Skød dig endnu ej for ringe
til Hovedpandested¹⁵⁶ — — —

(1064) Titus: Min Charita!
saa blidt som fordem er det. Og de svale
smaa Fingres Løb i Haaret dulmer atter
de hede Tankers Travlhed. Kærlighed
og Aand og Vilje — fattigt var mit Liv
til Slut, fordi det mangled Kærlighed.
De andre to — — — maaske jeg praler, Ven?

(1065) Cicero: Du tog dig paa en Stordaad uden Lige
og mødte Hindringer foruden Lige
i dig og uden for dig, du holdt fast
ved Planen og har naaet, hvad du vilde.

(1066) Chasmon: Og hvor min Tanke standsed op og svimled,
stred din sig sammenbidt til Vejens Ende,
om hverken Ende eller Vej var sigtbar.

¹⁵⁵om: I kladden T.L.C. hedder det: "Titus: Aah, var du blevet – kunde du ha' blevet/ jeg tror mit Værk var blevet tifold bedre/ og trefold hurtigere gennemført. Charita: Har du ej andet, nu du endelig/ har mig igen, end det at tale om".

¹⁵⁶Hovedpandested: Lig "hovedskalsted"; evangelisten forklarer, at dette sted på hebraisk hedder Golgata.

(1067) Titus: Men Kærligheden var jeg utro mod.

(1068) Lascus: Din Længsels Træ blev kendt af Tausheds Blomster.

(1069) Titus: Aah ja, min Brynde mod Hetæren var vel min Længsels stadige Forsøg paa Selvmord.

Nu skal den leve, — altid Elskede.

(1070) Charita: Men har du ingenting at spørge om?

(1071) Titus: Jo, mine Bøger — — —

(1072) Charita: Nej. Om Bøger ikke.

(1073) Titus: Sig mig da, hvorfor du gik?

(1074) Charita: Kunde jeg — — —
nej, ikke mer om det. Du var jo gaaet.
Det store Skille¹⁵⁷ mellem os to, tror jeg,
var det, at du var Mand, og jeg var Kvinde.
Men noget andet skal du spørge om.

(1075) Titus: Vi havde jo — en lille Dreng, der døde¹⁵⁸.

(1076) Charita: Nej, ikke — — —

(1077) Titus: Han er død. Men husker du,
dengang han levede, naar saa du lagde
ham til dit unge Bryst, saa op og smilte
til mig, imens han drak — aah, dette Minde
det kommer til mig nu saa skønt, saa stærkt.
Hvis Kærlighed og Sandhed slutted Fred
og indgik Ægteskab, og Aand og Vilje
tog Plads som Tyende i deres Gaard,
bar alle Jordens Hvedeax

¹⁵⁷Skille: Det samme som "forskel". [ODS]

¹⁵⁸døde: Men drengen er ikke død, Titus har blot slået hånden af ham, se replik 681.

og alle Døgnets Timer Lærketunger.
 Der taager¹⁵⁹ noget sært og lifligt for mig,
 som her jeg ligger Slummeren saa nær
 og ser op i to Øjnes Smil, der lyser
 mod mig med samme Varmes Skær som dengang —

(1078) Charita: Med større, Titus.

(1079) Titus: Nej, det er den samme,
 jeg husker den saa godt, saa livsensgodt —
 at af det alt, jeg mødte i mit Liv,
 var ingenting som dette — Kærligheden
 er stærkere end alle andre Ting.

(1080) Charita: Nej, saadan føler jeg det ikke, Titus.
 Det er mig, som om alle andre Ting
 at de er egentlig slet ikke til,
 for bare Kærligheden gælder noget.
 Der er slet ikke andet til end den.
 Mit hele Liv er gaaet, synes det mig,
 med Kærlighed — til dig og til vor Dreng;
 hvert Smil, hver Taare, hver en Hjertekrympen,
 hver Bitterhed og hvert Undskyldningspaahit,
 hver Anger og hver Bøn, hver Mindets Smerte,
 hvert Haabs Forlængsel, ja, mit hele Liv
 det var jo Kærlighed, kun Kærlighed.

(1081) Titus: Hm! der blir ved at taage noget for mig:
 at skønt jeg synes, det var rigtigt af mig
 at sætte det, jeg vilde, over mig,
 at naar mit Værk det krævede mig selv,
 min Sprængthed, er det stort, jeg bragte Ofret
 — at skønt jeg synes, jeg har været, som
 jeg maatte være, som jeg vilde være,
 saa trænger jeg dog til at sige til dig:
 Min Hustru, kan du, vil du tilgi' mig?

(1082) Charita: Jeg har kun eet, et eneste at svare:

¹⁵⁹taager: Med ordet "taager" vil Munk annoncere, at Titus her i sidste akt langsomt bliver klogere. Se også replik 1083 og 1085!

Titus, jeg elsker dig, jeg elsker dig.

(1083) Titus: Der klares noget fjernt og taaget for mig:
var der en Gud til, var hun Kærlighed¹⁶⁰.

Ja, saadan skal det ende, hele Værket,
at naar — — — men først vil jeg nu sove lidt,
vil hente Friskhed af den bedste Søvn,
jeg ved, den med mit Hoved i dit Skød.
Saa vaagner¹⁶¹ jeg, og saa begynder vi.

(1084) Charita: Det tror jeg ogsaa: saa begynder vi.
Naar først vi vaagner af den tunge Afmagt
med al dens Mareridt og Drømmelykke,
ja, saa begynder Livet rigtigt for os.
Aah, Titus, Husbond, kære, naar du vaagner.

(1085) Titus: Husk mig kun, Chasmon, paa, min Bog skal ende
med Hyldest til — skal ende saadan: — skriv!
Men naar den Trang til at knæle, der skjult i hvert Hjerte sig rører,
kræver sin Ret, skal et Billed, som eneste levende Guddom,
Mandens Tilbedelse værdig, staa mildt mellem Blomster paa Altret:
Kvinden, der midt i sin Ungdom staar med sit Smaabarn paa Armen.
Og Chasmon, du er fri Mand fra i Dag.

(1086) Lascus: Ja, Rita, Datterlil, nu blev du Enke.

(1087) Cicero: Ja, nu er Titus Lucretius død. Saa stor var
denne Mand, at hans Hjerte var i Vulkanernes
Esse, mens han bar sit Hoved i Iskulden
over Skyerne. Lidenskab i evigt Udbrud og
ubønhørlig Tænkning var blevet et Hele i ham.
Der frøs Flammer, og Is stod i Brand.

¹⁶⁰Kærlighed: Hunkønsformen er ikke tænkt som en provokation, den skal blot pege frem mod bogens slutning, replik 1088. Derimod markerer selve udsagnet en stigning i erkendelsen (i det, der "tåger" for Titus): replik 1062: mennesket er Gud i kraft af sin vilje; replik 1064: livet er fattigt uden kærlighed; replik 1067 og 1069: kærligheden var Titus utro mod; replik 1077: kærlighed og sandhed slutter fred; replik 1085: kærligheden er stærkere end alle andre ting. Betyder det, at Titus med denne erkendelse er kommet ud over Epikur? At han nu er ved at fuldende den syvende bog, den Lucretis aldrig skrev, den, der skal samle det hele? Hvis viljen er det afgørende, så kan mennesket selv arbejde sig op til at blive Gud, replik 1062. Hvis Gud er kærlighed, er Gud en magt, der udefra bemægtiger sig mennesket, som det just er sket for Titus og Charita derved, at Titus har bedt om tilgivelse og Charita med sin kærlighedserklæring har sagt, at forholdet mellem dem er helt og intakt igen.

¹⁶¹vaagner: De to mener noget forskelligt med at vågne. Titus tænker på, at han, når har sovet lidt, vil færdiggøre sin bog. Charita i replik 1084 på den opvågner, der foregår i opstandelsen, i Elysium, som hun siger i replik 1088.

Saalænge der er Respekt for Aand i Verden,
vil hans Navn hylde i samme Grad, som
hans Liv var overset af hans Folk. Naar jeg
kaldes en tungeferm, men vaklevorn Pro-
cesfører og Cæsar en velsindet, men selv-
kær Situationsudnytter, vil dit Navn være
Jordens Udvalgte dyrebart, Titus Lucretius
Carus. Naar Roms Magts Sol er slukket,
vil dets Aands Storhed stjernestraale i dig.

(1088) Charita: Det er mig alt saa ligegyldigt, blot jeg
maa mødes med ham i Elysium.